

1 § Aktuell debatt: Regeringens styrning av det statliga ägandet i Vattenfall

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

Anf. 1 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag har från Miljöpartiets sida begärt att få till stånd dagens debatt. Jag är glad att det var möjligt att genomföra den så snart. Ämnet är det statliga företaget Vattenfall.

Riksdagen har genom konstitutionsutskottet ett flertal gånger tagit ställning för att bristen på statlig styrning är ett problem. Den politik som fastställts av riksdag och regering har inte realiserats i det statliga bolaget. Staten har gjort en sak med ena handen och en helt annan med den andra.

När energipolitik har diskuterats har ofta upplevelsen varit att det är Vattenfall som styr Näringsdepartementet i stället för tvärtom. Det gällde den förra regeringen såväl som den som finns i dag. Efter tre år med en borgerlig regering har ingenting av det förändrats.

Den senaste tiden har näringsministern till och med anklagat ledningen i Vattenfall för att ha fört henne bakom ljuset. De har bland annat, enligt Maud Olofsson, utan att ha fått klartecken från ägaren pantsatt hela bolagets tillgångar, inklusive vattenkraften i de svenska älvarna. Ledningen tycks också, utan att ha stöd från ägaren, ha haft långtgående planer på att sälja ut elnätet. Styrelsen och vd har enligt näringsministern inte heller medverkat till den gröna omställningen som de borde. Men Maud Olofsson brukar tala om sig själv i termer som jag som ägare. Vad betyder det? Vem är ansvarig? Kan en minister verkligen skylla ifrån sig på sin egen bolagsstyrelse eller vd?

I valrörelsen 2006 talade Maud Olofsson om att avskaffa nånannanismen. Enligt Wikipedia är en nånannanist en person som vill att saker och ting ska utföras men av någon annan än en själv och en som inte heller vill ta ansvar för att beslut tas. I dag ska vi försöka reda ut vem som har ansvar. I dag, Maud Olofsson, ska vi göra upp med nånannanismen.

Anf. 2 Näringsminister MAUD OLOFSSON (c):

Fru talman! Låt mig bara be om ursäkt för att jag kommer sent. Det beror på trafiken i Stockholm.

Jag är glad över att vi så här snabbt kan få en chans att diskutera Vattenfall efter den turbulens som har varit. Det är ett bolag som väcker

väldigt många känslor. Jag tror att de allra flesta svenskar har någon åsikt om Vattenfall.

Vattenfall har gjort en fantastisk resa, från att ha varit ett nationellt bolag till att i dag vara ett europeiskt bolag som omsätter 165 miljarder och har 33 000 personer anställda. Förra året var utdelningen 7 miljarder kronor. Det är Europas femte största energibolag. Det är klart att det är ett annat Vattenfall i dag än det var för ett antal år sedan.

Mycket av det som Vattenfall gör har vi anledning att vara stolta över. Det finns väldigt många positiva saker. Men det har också funnits en del kritik. Det är det som vi också måste ta fram.

Kärnsäkerheten har varit en sådan del där brister både här hemma och i Tyskland har varit ett stort problem. Dels har det skapat osäkerhet kring kärnkraften, dels har det också minskat intäkterna till Sverige. Dessutom har det skadat Vattenfalls varumärke.

I dialog med styrelsen har ägaren ställt ökade krav på kärnsäkerhet därför att det är nödvändigt. Jag har naturligtvis också externt talat om att jag inte är nöjd med hur Vattenfall sköter kärnsäkerheten.

En annan del har naturligtvis varit kolkraften. I och med den expansion som man gjorde i början av 2000-talet, under den socialdemokratiska regeringen, har vi fått in mycket kol i Vattenfall. Det är naturligtvis en riktig utmaning eftersom kol är en energikälla som finns på den europeiska marknaden, inte här i Sverige men i Europa finns det. Där har det handlat mycket mer om att ställa om från kol och lyfta in en del av biobränsle för att göra kolen lite mer miljövänlig än den är i dag.

Det jag konstaterar är ändå att när inköpen av kärnkraft och kolkraft skedde i Tyskland sade vänstersidan inte någonting. Det var snarare så att den socialdemokratiska regeringen gav uppdraget till Lars Josefsson att göra alla de här inköpen. Miljöpartiet som här i dag står för miljösamvetet har inte heller protesterat mot att Vattenfall har gjort de här affärerna.

Hur styr vi då Vattenfall? Vi styr det naturligtvis genom att vi tillsätter en styrelse och en ordförande. Vi styr det genom formella direktiv i bolagsordningens ändamålsparagraf eller andra skriftliga dokument, men vi styr också genom dialog med bolaget.

Det är också så att när man gör strategiska förändringar av bolag ska man prata med ägaren. Det är en viktig del i ägarstyrningen. Det har inte, om vi tar kärnkraftsfrågan igen, varit någon hemlighet, inte heller för sosseregeringen, att äger man kärnkraft i Tyskland har man ett ansvar. Det är en tuff lagstiftning som Tyskland har.

Våren 2008 beslutade Vattenfall att man skulle ändra bolaget så att man tog in de bolag som man hade i Tyskland i Vattenfall. Då fick man det fullständiga ansvarsgenombrottet. Det var det som skedde genom styrelsebeslut våren 2008. Jag har ställt frågan till Lars G Josefsson om han förstod konsekvenserna av det beslutet. Då svarade Lars G Josefsson att han inte fullt ut förstod det eftersom den så kallade kärnkraftsfrågan inte var på bordet då.

Däremot säger dåvarande ordföranden Dag Klackenbergs att det var uppenbart för var och en vad som skulle ske. Då är det så att vid större förändringar i bolagen och om det blir uppenbart för ordföranden vad som kommer att ske har man en skyldighet att prata med ägaren. Detta har inte skett.

När vi påbörjade strategiarbetet under hösten 2008 som fortsatte våren 2009 ställde jag frågor till Vattenfall: Är det så att det sker ett fullständigt ansvarsombrott med den omorganisering av bolaget som ni har gjort? Svaret i första steget var nej. Det var i första steget nej. Det är Näringsdepartementet som har fått ta fram de här uppgifterna om Vattenfall. Det har vi naturligtvis gjort tillsammans med bolaget.

Nu har vi gett styrelsen i uppdrag att de måste återkomma till ägarna med vad som är konsekvenserna av det som har skett i den här bolagsförändringen. Men det som är problemet är ju själva inköpet av kärnkraften i Tyskland med den lagstiftning som finns. Jag skulle vilja veta av Socialdemokraterna: Vad gjorde man för analys? Det är ju bra i en sådan här debatt att få reda på det. Jag skulle verkligen vilja veta: Vad gjorde man för analys av säkerhetsdelarna när man köpte kärnkraften?

Vi har utfört ett strategiarbete. Ett strategiarbete i ett så stort bolag är ett omfattande arbete. Det skulle ha varit gjort för länge sedan. Vi påbörjade arbetet hösten 2008, och vi fullföljde arbetet med att vi på bolagsstämman i våras berättade för Vattenfall vad ägarna tycker. Lönsamheten ska förbättras och det ska ske en konsolidering. Vattenfall ska ta en ledande roll i den globala – främst den europeiska eftersom det är ett europeiskt bolag – klimatomställningen, och Vattenfall ska återställa förtroendet för varumärket. Det här har styrelsen helt och hållet uppfattat. Jag har kontrollerat med den. Det här har vd:n och ordföranden uppfattat. Vad bolaget ska koncentrera sig på är helt givet. Det som återstår är att skriva in i ägardirektiven vad vi har meddelat bolaget.

Vi har gått igenom bolaget, vi styr upp bolaget och vi ger tydliga direktiv. Det här skulle ha gjorts för länge sedan, och vi undrar varför man nu är så aggressiv i debatten när man inte tog ansvar för Vattenfall under alla de år som Socialdemokraterna styrde med hjälp av Vänsterpartiet och Miljöpartiet.
(Applåder)

Anf. 3 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Det var en ganska väntad samling av anklagelser gentemot Miljöpartiet, oppositionen, förra regeringen, Klackenberg, Josefsson och kanske någon jag glömde på vägen. Det här är "nånannanismen" i Maud Olofssons sätt att regera.

I fjol köpte Vattenfall, med regeringens goda minne, ett stort holländskt kol- och gasföretag för 100 miljarder kronor. Det är en satsning som naturligtvis minskar utrymmet för investeringar i en hållbar energimix och grön omställning. Svenska staten bygger just nu också två stora kolkraftverk i Tyskland och planerar att öppna en ny kolgruva. Vattenfall planerar dessutom att bygga nya kolkraftverk i Polen.

Om man vill förändra samhället är det viktigt att se på investeringarna. Det är de investeringar vi gör i dag som formar morgondagens samhälle. Klimatförändringarna gör att utrymmet snabbt krymper för nya investeringar som bygger på just fortsatt användning av fossila bränslen. Därför säger vi i de gröna nej till att låta Vattenfall fortsätta att investera i fossila bränslen.

En regering som menar allvar med klimatpolitiken bör göra klart för både myndigheter och statliga bolag att investeringarna i stället måste riktas mot förnybar energi och energieffektivisering. Det här är inte något

nytt och okänt för Centern eller Maud Olofsson. År 2005 skrev Maud i Svenska Dagbladet att inte heller hon kan tolerera att statligt ägda Vattenfall investerar i den smutsigaste energiproduktion vi känner till.

Nu har det gått tre år med en ny regering. Klimatfrågan har blivit storpolitik och finns på allas läppar. Varför bygger Maud Olofsson ny kolkraft just nu? Varför stöder hon aktivt köp av nya kol- och gaskraftverk i stället för att satsa stort på vind-, våg- och biobränslen samt solenergi? Varför satsar Maud Olofsson på den smutsigaste energiproduktion vi känner till?

Tyskland har generösa regler för vindenergi. Polen har goda förutsättningar för att satsa på biobränslen. Är vi inte överens om att användningen av fossila bränslen måste minska? Maud Olofsson har varit ansvarig minister, men i praktiken har ingenting förändrats. Hon säger att Vattenfall inte tillräckligt aktivt medverkar i en nödvändig grön omställning, men i själva verket står hon bakom de satsningar på fossila bränslen som nu görs.

Maud Olofsson! Det är du som är ansvarig. Det är fegt och dåligt att skylla på andra. "Nånannanismen" klär dig dåligt. Skulle du vilja se en annan utveckling får du visa det genom en aktiv handling. Du kan till exempel byta ut styrelsen till människor med kompetens och engagemang för en hållbar utveckling. Varken den nya ordföranden eller den nya vd:n är ett steg i den riktningen.

Den andra huvudfrågan som nu diskuteras handlar om kärnkraften. Vattenfall äger två kärnkraftverk i Tyskland. Det är två verk som sedan länge har stått still på grund av säkerhetsproblem. I förra veckan fick vi också reda på att Vattenfall sedan 2008 pantsatt hela företaget som säkerhet vid en kärnkraftsolycka i Tyskland. Den tyska lagstiftningen med obegränsat ansvar innebär att även moderbolaget är fullt ut ansvarigt. Allt från dammar och kraftstationer i Luleälven i norr till ledningsnät och svenska kärnkraftverk kan alltså bli tillgångar som utmäts vid en kärnkraftsolycka i Tyskland.

Jag har läst avtalet. Jag har det här. Mitt intryck är att sanningen inte har kommit fram. Vd Josefsson har påstått att det är ett internt avtal som kan sägas upp vilken dag som helst, men det är ett femårigt avtal som förlängs automatiskt med ett år i taget och kan sägas upp endast om man lägger ned kärnkraftverken eller säljer aktierna och alltså inte längre äger dem. Jag uppfattar det som att Josefsson försöker lura allmänheten. Det kan vara så att företagsledningen har mörkat detta även för styrelsen och departementet. Här finns flera frågor ouppklarade. När fick näringsministern reda på avtalet? Anser Maud Olofsson fortfarande att ledningen har mörkat avtalets innebörd gentemot ägaren eller styrelsen? Anser du också att avtalet kan sägas upp när som helst? Vad får avtalet för konsekvenser? Är det rimligt att Vattenfall ska fortsätta att äga kärnkraftverk i Tyskland?

Om ledningen har mörkat det tyska avtalet borde det leda till att de inblandade måste avgå. Nu ser det ut som att både ansvarig minister och statssekreteraren har känt till läget under en tid men inte gjort något mer aktivt förrän medierna har dragit i gång drevet. Den enda konsekvensen verkar bli att regering och företagsledning tillsammans iscensätter en fejkad avgång. En ny vd presenteras lite tidigare men tillsätts som planerat ett år senare. Den gamle vd:n sitter kvar. Ministern sitter kvar. Styrel-

sen sitter kvar. Som så ofta behöver ingen ta ansvar. ”Nånannanismen” reglerar vidare i Maud Olofssons Sverige.

Prot. 2009/10:34
20 november

Anf. 4 TOMAS ENEROTH (s):

Fru talman! Vattenfall är ett av statens allra viktigaste bolag, inte bara i kraft av dess storlek och betydelse för svensk industri och hushåll utan faktiskt också som en strategisk tillgång i ett läge där Sverige och övriga länder i världen behöver ställa om till ett långsiktigt hållbart energisystem. Vi vet att vi behöver investera väsentligt mer i förnybar energi framöver. Vi vet att det krävs stora satsningar på vind, bioenergi, sol och annan förnybar energi. Vi ser nödvändigheten av att möta hotet om klimatförändringar, men vi ser också att omställning kan bidra till nya jobb och till att långsiktigt säkerställa industrins behov av konkurrenskraftiga elpriser. I den omställningen kan Vattenfall spela en helt avgörande roll – om vi vill. Men det här förutsätter en tydlig styrning från ägaren. Det förutsätter ett tydligt uppdrag till styrelsen. Det förutsätter ägardirektiv och en styrelse och ledning som förstår sitt uppdrag.

Under Maud Olofssons tid som näringsminister har vi sett ett flertal exempel på brister i ägarstyrningen av Vattenfall. Riksrevisionen krävde redan 2007 starkare styrning och nya ägardirektiv av regeringen. Vi har i den gröna oppositionen blivit nedröstade ett antal gånger när vi har krävt nya ägardirektiv – samtliga gånger med argumentet att de är under beredning och kommer strax. Men ägardirektiven har dröjt, och styrningen av Vattenfall har blivit därefter.

Maud Olofsson har exempelvis ofta argumenterat för att det bör investeras i förnybar energi, inte minst från Vattenfalls sida. Men under hennes tid som näringsminister har Vattenfall investerat mer i kolkraft än någonsin. Förvärvet av Nuon på 100 miljarder kronor har inneburit att Vattenfall blivit en av Europas största aktörer när det gäller kol och gas. Samtidigt har investeringarna i förnybart minskat från 35 till 28 procent av den totala investeringsvolymen. Trots det välkomnar Maud Olofsson förvärvet av Nuon med orden att det är ett naturligt steg i att skapa ett ännu större värde i Vattenfall. Slutsatsen kan inte vara något annat än att Maud Olofsson gärna pratar förnybart men investerar i kol och gas.

I brist på nya ägardirektiv har Vattenfall i stället fått signaler i alla olika riktningar från regeringen. Näringsministern har pratat förnybart medan utbildningsministern har pratat kärnkraft. Senast häromdagen kunde vi höra utbildningsministern göra utspel om utförsäljning och privatisering av Vattenfall medan finansministern konstaterade att Vattenfall ligger sist på utförsäljningslistan – allt detta i ett läge när näringsministern har uppenbara problem att förklara brister i ägarstyrningen.

Allvarligt talat: Så agerar inte en ansvarsfull ägare. Kan ni föreställa er Wallenbergsfärens företrädare offentligt gnabbas om långsiktiga strategiska frågor eller offentligt hänga ut en vd eller styrelse i medierna? Vad ska man kalla Maud Olofssons alla uttalanden om Vattenfalls ledning?

”Det här duger inte.” ”Varumärket är skadat.” ”Förtroendet måste återupprättas.” Ja, listan på fördömande uttalanden mot Vattenfalls ledning och styrelse kan göras lång.

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

Regeringen och Maud Olofsson borde inse att man inte styr bolag med prat på en bolagsstämma, skäll eller utspel. Man styr med ägardirektiv, och man styr med ett tydligt uppdrag till styrelsen. Det är regeringens och Maud Olofssons agerande som har skadat Vattenfall och dessutom förtroendet för svensk energipolitik genom en otydlig och motstridig ägarstyrning och genom brist på ägardirektiv som hela regeringen borde stå bakom.

Grundfrågan här i dag är naturligtvis: När kommer de nya ägardirektiven? Kan Maud Olofsson ge ett besked om detta?

Om det nu är en förtroendekris i Vattenfall, som Maud Olofsson påstår, vem bär då ansvaret för detta? Fredrik Reinfeldt har ju förtroende för Maud Olofsson, som har förtroende för styrelsen, som har förtroende för vd:n. Alla har uppenbarligen förtroende för varandra, och ändå har man en förtroendekris.

Allvarligt talat: Det måste väl finnas en koppling mellan ansvar och förtroende. Maud Olofsson har ett ansvar för förtroendekrisen och kan inte i längden skylla på någon annan, vare sig på vd:n, styrelsen eller oppositionen.

Avslutningsvis har vi frågan om Vattenfalls ansvar för en eventuell tysk kärnkraftsolycka. Vi vet alla att när TV4 redovisade uppgifterna om att det ekonomiska ansvaret överförts till hela Vattenfalls verksamhet var Maud Olofssons kommentar mycket skarp. Vi vill inte riskera våra tillgångar i Sverige vid en olycka i Tyskland, sade hon. Hon redovisade hur hon och departementet grävt fram uppgifter under de senaste veckorna, och därefter krävde hon besked av styrelse och vd.

Men bara två dagar senare tvingades näringsministern erkänna i *Agenda* att hon haft kännedom om den här uppgiften väsentligt längre. Och det är inte undra på. Frågan var rapporterad på styrelsen och var redovisad i årsredovisningen – det kunde både styrelseordföranden och vd:n bekräfta.

Då har jag i medierna frågat näringsministern om hon medvetet vilselett svenska folket, och jag förväntar mig att jag här och nu får besked från näringsministern. Vad är förklaringen till de olika uttalandena? Kan näringsministern ge något besked om varför vi får helt skiftande besked om när kännedom kom om det tyska avtalet?

Frågan är viktig, inte minst för Vattenfall, eftersom de nu får skäll för att de ska ha undanhållit detta, i ett läge där de faktiskt har redovisat det i årsredovisningen. Det går inte i längden att lägga all skuld på Vattenfall, på oppositionen eller på den förra socialdemokratiska regeringen. Näringsministern måste ta ett eget ansvar för Vattenfalls huvudsakliga inriktning, stora investeringar i kol och den otydliga ägarstyrningen.

Varför har ni i två steg röstat emot nya ägardirektiv här i riksdagen? Vem bär ansvaret för förtroendekrisen? Varför uppgav näringsministern felaktigt att hon bara känt till Tysklandsavtalet i några veckor?

Det går inte i längden att skylla på alla andra. Nu måste man också ta ett eget ansvar. Fram med nya ägardirektiv! Fram med tydliga besked! Ge oss beskedet om hur näringsministern ser på Vattenfalls framtida utveckling å hela regeringens vägnar! Det tror jag att både Vattenfall och vi skulle välkomna.

Anf. 5 BJÖRN HAMILTON (m):

Fru talman! Den senaste veckans debatt om Vattenfall visar vilket stort intresse svenska folket och samhället har för klimat- och energifrågorna. Jag tycker att det är trevligt och roligt, för de här frågorna behöver diskuteras då de är så oerhört viktiga för framtiden, för kommande generationer och för att vi ska kunna fortsätta att ha en välbästande utveckling inte bara i Sverige utan i hela världen.

Vi har det rätt väl förspänt i Sverige i de här frågorna. Vi har en stor andel vattenkraft, och vi har en rätt stor andel kärnkraft, som gör att vi inte behöver känna oss skyldiga till att smutsa ned luften med koldioxid som man tyvärr måste göra i stora delar av övriga världen.

I Asien, i de framväxande ekonomierna där, och även i Centraleuropa är kolkraften och de fossila bränslena en stor del av de energitillgångar som man har. Det är klart att man inte kan avskaffa den typen av energitillgångar över en natt, utan omställningen kommer att ta tid. Men den är oerhört viktig. Då är det viktigt att Sverige, med den kompetens och de kunskaper vi har inom det här området, går i bräschen för en omställning av energisystemen så att vi i framtiden kan leva under drägliga förhållanden.

Fru talman! Att äga förpliktiga, och att äga innebär att ha och ta ansvar. Det gäller statens ägande och i ännu högre grad statens ägande av bolag. Vattenfalls historia som Sveriges statliga kraftproducent sträcker sig 100 år tillbaka, och trots ombildningen 1992 till aktiebolag är bolaget fortfarande statligt ägt. Bolaget utgör en viktig aktör på energimarknaden och förvaltar dessutom stora ekonomiska värden. I detta sammanhang är det viktigt att komma ihåg att regeringen styr Vattenfall med mer än ägarpolicy, ägardirektiv och fortlöpande dialog. Lagar och förordningar som berör hela energisektorn gäller naturligtvis även för Vattenfall.

Fru talman! Regeringens strategi för en hållbar energi- och klimatpolitik anger de medel som är viktiga för att nå målen om förnybar energi, effektivare energianvändning och minskning av utsläppen av klimatgaser. Det handlar bland annat om koldioxidskatt, elcertifikatssystem, förenklade tillståndprocesser och behovet av infrastruktur.

Elcertifikatssystemet är särskilt intressant. Det är ett effektivt och kraftfullt styrmedel för att öka den förnybara elproduktionen. Erfarenheter från systemet är goda, och det är en bra metod att stimulera användningen av energiteknik som är gynnsam i ett klimatperspektiv men som ännu inte är kommersiellt konkurrenskraftig.

Precis som alla andra aktiebolag ska Vattenfall vara lönsamt. Oberoende av vem som äger bolaget vill man ha avkastning på sitt satsade kapital. I fallet Vattenfall är det vi skattebetalare som äger, och vi kräver naturligtvis lönsamhet och avkastning på vårt eget kapital. Men detta förutsätter att Vattenfall kan drivas på samma villkor som sina konkurrenter. Detta bör vara vägledande när man formulerar ägardirektiv så att man inte försvårar möjligheterna att nå lönsamhet och snedvrider konkurrensen. För Vattenfall har lönsamheten hitintills inte varit svår att uppnå sedan elhandeln över gränserna öppnade och det blev möjligt att marknadsprissätta elproduktionen varje dag.

Fru talman! Prissättningen på elmarknaden är ett kapitel för sig. En stor del av elhandeln i Norden görs på elbörsen Nordpool i Oslo. Det elbolag som vill köpa el för att sedan distribuera till sina konsumenter

Prot. 2009/10:34
20 november

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

lägger in sina beställningar medan de producerande bolagen, exempelvis Vattenfall, samtidigt meddelar hur mycket de kan producera. Därefter sker en jämkning mellan dessa parter, köpare och säljare, och därefter meddelar Nordpool hur mycket el som ska produceras nästkommande dygn och till vilket pris. Denna process förekommer varje dag. Priset hamnar på den nivå där köpare och säljare möts, helt på marknadens villkor.

Ett problem inom elhandeln är stora obalanser och att produktionssystemet är tämligen trögrörigt. Elköpare har svårt att vända sig till någon annan leverantör som har billigare el. Konsumenterna tvingas köpa den el som producenterna bjuder ut. Elköpare måste också omedelbart använda den el som köpts. Elproducenten har däremot möjlighet att spara på sin elproduktion för att sälja el när priset är som högst. I synnerhet gäller det Vattenfall, som ensamt står för 15 procent av den nordiska elmarknaden.

Jag återkommer i ett senare inlägg.

Anf. 6 Tredje vice talman LISELOTT HAGBERG (fp):

Fru talman! Det är inte första gången Vattenfall och styrningen av Vattenfall diskuteras och debatteras i riksdagen, säkert inte heller den sista.

I år firar Vattenfall 100 år. Under dessa 100 år har mycket hänt. Vattenfall bildades ur Trollhätte kanal- och vattenverk och fick namnet Kungliga Vattenfallsstyrelsen. Av namnet kan man förstå att det till en början handlade om vattenkraftsprojekt. Vattenfall levererade främst energi till industrin. Det handlade således om att förse den växande svenska industrin med energi. Hushållskunderna var få vid den här tiden.

Sedan dess har det runnit mycket vatten under broarna och i älvarna.

83 år senare ombildades Vattenfall till ett helägt statligt aktiebolag, detta som en förberedelse inför avregleringen av elmarknaden. Redan då, 1991, reserverade sig Folkpartiet till förmån för en privatisering av Vattenfall. Det ligger nämligen inte sällan inbyggda konflikter mellan politiska mål och styrning av statliga bolag.

17 år efter bolagiseringen är Vattenfall ett bolag som inte enbart levererar energi till den svenska industrin. I dag är Vattenfall ett bolag bland andra kommersiella leverantörer av energi på en internationell marknad. Likadant ser det ut med de statliga energibolagen i våra grannländer.

Vattenfall är ägare till en rad kraftverk: vindkraftverk, kärnkraftverk, kolkraft och oljekraft. Min förhoppning är att de flesta, liksom vi i Folkpartiet, anser att Vattenfall ska agera på ett affärsmässigt vis, detta med tanke på att de investeringar som har gjorts i Vattenfall under de gångna hundra åren har gjorts av svenska folket.

Om man inte strävar efter maximal lönsamhet accepterar man slöseri med skattebetalarnas pengar. Det är helt klart att om man avstår från att ställa krav på lönsamhet eller om man definierar om kraven och har väldigt lågt ställda sådana blir det svårare för bolaget att uppfylla andra mål. Detta är ju inte unikt för Vattenfall AB.

Det finns andra exempel på konflikter mellan motstående intressen. Låt mig ta två exempel, Vin & Sprit, som ju inte längre är i statlig ägo, och Svenska Spel. När det gäller Vin & Sprit har riksdagen antagit uttalade mål om en restriktiv alkoholpolitik, och det är förstås svårt att förena

med storskalig statlig spritproduktion. På samma sätt är det när det gäller Svenska Spel. Ett mål om måttligt spelande och en ansvarsfull spelpolitik är svårt att förena med erbjudanden om gratisspel som en introduktion i spelandets värld.

Fru talman! Situationen är densamma för Vattenfall, skulle man kunna säga. Vattenfall förväntas agera på ett företagsekonomiskt korrekt sätt, det vill säga med den maximala lönsamhetens glasögon på näsan, och samtidigt bidra till svenska miljö- och energipolitiska mål. Förhållandet är inte okänt. Det har synliggjorts tidigare.

Vattenfalls ägardirektiv från 1997, som det för övrigt beslutades om i riksdagen, framhåller att bolaget ska verka för mål om "lönsamhet och bidra till ett hållbart energisystem". Var dessa mål tillräckligt tydliga? Gick de att förena med de miljö- och energipolitiska målen? Detta är frågor som man måste ställa sig. Svaret på dem är: Nej, det är nog tveksamt.

I Riksrevisionens rapport från 2004, rapport nr 18, tydliggörs problematiken. Jag citerar: "Vattenfalls uppdrag har över tiden kommit att uttolkas på olika sätt av ägarförvaltningen och bolagsledningen. Riksrevisionen bedömde att under perioden 2000–2003 har såväl bolagsledningen som ägarförvaltningen, liksom bolagets agerande, väsentligt mer än tidigare fokuserat på affärsmässighet framför att bidra till svenska miljö- och energipolitiska mål."

Vid Vattenfall AB:s ordinarie bolagsstämma i slutet av april 2005 antogs förslag till ändringar av bolagsordningen när det gäller verksamheten. Jag citerar igen: "Bolaget skall inom ramen för kravet på affärsmässighet vara det ledande företaget i omställningen till en ekologisk och ekonomiskt uthållig svensk energiförsörjning." Har detta bidragit till att tydliggöra uppdraget? Frågan får nog anses obesvarad.

Vad som är viktigt är enligt min och Folkpartiets uppfattning att målen är tydliga och möjliga att förena. Folkpartiets landsmöte startade i går, och på lördag debatteras energi- och klimatpolitiken.

Det är troligtvis känt för de allra flesta att Folkpartiet är ett parti som är vänligt inställt till kärnkraft. Kärnkraft, liksom vattenkraft, är ett koldioxidfritt och koldioxidsnålt energislag. För att kunna hantera de stora utmaningarna vad gäller klimatpåverkande gaser behövs både kärnkraft, vattenkraft och annan koldioxidfri och koldioxidsnål energi. Vi menar därför att det är viktigt att inte låsa fast sig vid en eller annan typ av teknik. Därför förordar vi teknikneutralitet.

Politikens roll är att formulera vad-frågorna. Vattenfall och andra aktörer har att hantera hur-frågorna. Det är viktigt att skilja på detta.

Vattenfall AB är i dag, hundra år efter bildandet, ett kommersiellt bolag som verkar på en internationell marknad. Den fråga som man bör ställa sig inför framtiden är om det är möjligt att förena energipolitiska mål och statlig bolagsstyrning. Nästa fråga som man bör ställa sig är om det är självklart att staten fortsättningsvis ska vara hundra procentig ägare av Vattenfall. Min och Folkpartiets förhoppning är att en sådan diskussion ska komma till stånd.

Att äga eller inte äga, det är frågan.

Prot. 2009/10:34
20 november

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

Anf. 7 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Fru talman! Den senaste veckans händelser har aktualiserat frågan om ägande och styrning av Vattenfall. Jag vill först betona att det inte finns några planer från alliansens sida att sälja Vattenfall. Det är viktigt att slå fast detta. Men turerna kring Vattenfall visar att det framöver finns all anledning att föra en fördjupad och öppen diskussion om statens långsiktiga ägande av Vattenfall.

Sverige ligger i topp fem bland de länder som har störst andel statligt ägande i OECD. Generellt tycker vi kristdemokrater att det statliga ägandet behöver minska och begränsas. Men det finns en poäng i att staten äger vissa former av infrastruktur. Elnätet är en sådan.

De frågor jag som kristdemokrat ställer mig är: Är det motiverat att vi äger alla delar av Vattenfall? Ska allting vara i statens ägo? Ska staten engagera sig i riskprojekt runt om i Europa? Ska staten äga kolkraftverk i Tyskland?

Jag säger inte att vi ska sälja av delar av Vattenfall. Det finns heller inte några sådana planer hos alliansregeringen. Men diskussionerna om ett statligt ägande måste ändå föras på ett principiellt plan. Kan vi inte få en sådan öppenhetlig debatt i stället för att servera slagord, där syftet verkar vara att klämma åt en minister snarare än att föra sakfrågan framåt?

Debatten ska inte handla om huruvida vi ska sälja Vattenfall eller inte. Debatten bör handla om vad staten ska äga fullt ut, delvis eller inte alls.

Det finns också anledning att fundera över det faktum att stora delar av Vattenfalls vinst härstammar från vattenkraftverken i norra Sverige. En modell som diskuteras är att låta älvkommunerna i norra Sverige få större del av vinsterna från vattenkraften. Det är en intressant idé som behöver utvecklas.

Men om staten ska äga måste den också få styra. Historien visar att i fallet Vattenfall har detta varit svårt. Det är också intressant att lyssna till de hårda ord som vi i dag hör från oppositionen. Helt klart är att man har glömt sin egen Vattenfallshistoria.

Har du, Tomas Eneroth, glömt året 2003? Det var då din partikamrat, näringsminister Björn Rosengren, prickades av riksdagen för bristande styrning av Vattenfall?

Har du, Peter Eriksson, glömt året 2004? Det var då riksrevisor Kjell Larsson kritiserade Näringsdepartementet för att ha låtit Vattenfalls ledning fokusera på lönsamhet i stället för på miljön. Det var under regeringen Persson, som ni aktivt stödde.

Har du, Lars Ohly, glömt året 2005? Det var då din kartellkollega Thomas Östros prickades av KU för bristfällig styrning av Vattenfall.

Fru talman! Under de senaste tre åren har regeringen tagit viktiga steg för att förbättra styrningen av Vattenfall, men man har inte nått ända fram. Fortfarande är det ägardirektivet från 1997 som gäller. Det infördes för tolv år sedan. Under nio av dessa år styrde Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Att det inte har skett någon förändring är således inte bara alliansregeringens fel. Men det är bara att erkänna att ingen regering har klarat av att styra Vattenfall fullt ut.

Vad står det då i detta direktiv? Jo, det står: "Bolaget skall inom ramen för kravet på affärsmässighet vara det ledande företaget i omställ-

ningen till en ekologiskt och ekonomiskt uthållig svensk energiförsörjning.”

Ekonomiskt har Vattenfall visat sig vara. Det är ett företag som har en omsättning på 164 miljarder. Det kan jämföras med fyra försvarsbudgetar. Tittar man på rörelseresultatet mellan 2001 och 2008 kan man se att Vattenfalls vinst har blivit 170 miljarder. Det har bekostat stora delar av vår välfärd. Ingen har sagt nej till dessa pengar. Ändå vet vi att en stor del av denna vinst kommer från fossila bränslen.

Ekologiskt uthålligt – nja, endast 28 procent av Vattenfalls totala investeringar under de närmaste fem åren kommer att gå till förnybar energi som till exempel vindkraft, vågkraft, biomassa eller solenergi. Men Vattenfall har satsat på att göra kolkraften renare genom avskiljning och lagring av koldioxid, så kallat CCS.

Vattenfall har byggt och tagit i drift världens första pilotanläggning sydost om Berlin och förbereder byggandet av en större demonstrationsanläggning i östra Tyskland. Det är viktigt att komma ihåg när bilden av Vattenfall ofta är ett företag som helt struntar i miljön. Det är nämligen inte sant. Men klart är att Vattenfall måste satsa ännu mer på ekologiskt hållbara alternativ. De har alltför länge kört sitt eget race. Därför välkomnar jag nu att regeringen tar fram ett förslag på nya direktiv.

Anf. 8 LARS OHLY (v):

Fru talman! Det har inte varit någon bra vecka för regeringen. Det har varit en riktigt usel vecka för Maud Olofsson, får man väl konstatera.

Först var det de olika beskeden om det ekonomiska ansvaret vid kärnkraftsolyckor. Det var fullständigt oacceptabelt först att Vattenfall hade tagit på sig ett sådant ansvar i Tyskland. Sedan var det rimligt att Vattenfall skulle ta på sig ett sådant ansvar också i Sverige. Det besked som först gavs gällde något dygn men inte längre.

Sedan har Maud Olofsson utlovat en energiomställning men låtit Vattenfall fortsätta att investera i kol och kärnkraft och tydligen inte haft några stora invändningar mot det. De har i alla fall inte nått fram till företagets ledning.

Och den kritik som näringsministern nu ägnar sig åt av Vattenfall har inte uppfattats av vare sig styrelseordförande Lars Westerberg eller vd Lars G Josefsson. Det kan ju bero på att Maud Olofsson konsekvent har vägrat att träffa företrädare för företaget liksom personalorganisationer som har varit på Näringsdepartementet men inte fått tillträde till ministern.

De frågor man måste ställa sig är: Vad är Vattenfall till för? Vem är Vattenfall till för? Och vem ska bestämma i Vattenfall? Där är naturligtvis ägandet helt centralt.

Ledningen i Vattenfall vill sälja elnätet. Det vore en enorm privatisering av en infrastruktur som det är nödvändigt att vi behåller i samhällets ägo.

Då kan man skylla ifrån sig och säga: Ja, det är företagsledningen. Men det är uppenbart att de åtminstone inte har uppfattat några eventuella signaler från regeringen i någon annan riktning, utan de har fortsatt att driva på för att man skulle sälja elnätet för 50 miljarder kronor och använda dessa pengar för att investera i kärnkraft i Storbritannien.

Prot. 2009/10:34
20 november

Aktuell debatt:

*Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

En näringsminister som är aktiv och som är intresserad av att regera och styra hade naturligtvis satt stopp för de planerna och sett till att företagets ledning hade förstått vad ägaren vill.

Ska Vattenfall styckas upp? Ska Vattenfall säljas ut? Ja, i den här debatten har vi hört flera som har förespråkat det eller åtminstone väckt tanken.

Regeringen är otydlig. Regeringen är oense. Regeringen vet inte vad man vill. Det skapar osäkerhet om ett av våra viktigaste samhällsägda, gemensamt ägda, företag.

Vi i den rödgröna oppositionen menar att Vattenfall ska vara kvar i statliga händer. Vi menar att det kan fungera som ett konkurrensmedel gentemot privata bolag men också som en spjutspets för ekologiskt hållbar energi.

Vi i Vänsterpartiet tycker också att det är mycket bekymmersamt med Vattenfalls stora ägande av kärnkraft i Tyskland och kolkraft i Tyskland. Jag tycker att ägardirektiv mycket tydligare borde ifrågasätta ägandet av gammaldags energiformer som inte bidrar till den energiomställning som är nödvändig.

Vinstkraven och avkastningskraven står ibland i motsättning till de satsningar på förnybar energi som behöver göras. För höga vinstkrav leder till kortsiktiga vinstintressen som också styr investeringarna i Vattenfall. Det kan till och med vara lönsamt rent ekonomiskt att satsa på brunkol. Det kan vara lönsamt att satsa på gammaldags fossilgrundade energikällor, men det är aldrig samhällsekonomiskt lönsamt. Därför måste också avkastningskravet diskuteras. Därför måste vi också höja upp energiomställningen som målsättning för vårt ägande med Vattenfall. Vattenfall ska inte bara vara ledande i energiomställningen i Sverige. Vattenfall ska vara ledande på alla marknader där man verkar.

Vattenfall skulle också kunna vara en föregångare vad gäller fjärrvärmeutbyggnad i hela Europa. Det är inte acceptabelt att proportionerna i så stor utsträckning talar för att Vattenfall i dag bygger sin energiutvinning på fossil grund och på kärnkraft som grund. Det behövs därför ett starkare politiskt inflytande vad gäller ledningen av Vattenfall.

Då kan hela den här veckan och hela den här diskussionen summeras i regeringsduglighet. Det är vad det handlar om.

Maud Olofsson trivs bättre i opposition. Maud Olofsson älskar att skylla ifrån sig. Maud Olofsson fortsätter, tre år efter det val då Maud Olofsson inträdde i regeringen, att skylla på andra, att påpeka andras fel och brister och att gå tillbaka i historien. Det fungerade i valrörelsen 2006. Det kanske till och med fungerade något tag efter valet 2006. Men det fungerar inte att som ansvarsfull minister, tre år efter ett val då man har tillträtt, fortsätta att skylla ifrån sig och inte ta ansvar.

Maud Olofsson gör aldrig fel. Maud Olofsson kan inte ens erkänna att hon har sagt saker som står i motsatsställning till varandra. Maud Olofsson kan aldrig backa.

Då är det kanske bäst att vi ser till att Maud Olofsson får göra det som hon tycker bäst om, nämligen att vara i opposition. Det kanske är bäst att svenska folket ser till att Maud Olofsson får en roll som hon trivs med, där hon kan skylla ifrån sig, där hon kan kritisera allt och alla och där Maud Olofsson kommer till sin rätt. Då kommer sannolikt både jag och Maud Olofsson och klimatet må mycket bättre.

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt bra att vi får ha debatten och gå igenom saker och ting.

Vi kan börja med styrningen. Jag tror att det finns en genuin okunskap om hur man styr statliga bolag. Det är väldigt tydligt, framför allt när man lyssnar till Tomas Eneroth som säger att man inte styr genom vad man säger på bolagsstämman.

Vad är det Tomas Eneroth säger? Det är klart att jag styr genom att gå på bolagsstämman och berätta vad ägarna tycker. Det är *ett* sätt att styra. Ett annat sätt att styra är att ha samtal med bolaget om den framtida strategin. Ett tredje sätt att styra är att skriva ett ägardirektiv.

När vi har gjort strategiarbetet och pekat ut vilka tre områden som är viktiga har vi redovisat det på bolagsstämman. Det är ett sätt att styra Vattenfall. Därför säger också ordföranden, styrelsen och vd:n: Vi vet precis vad ägarna vill. Och det är det som är det viktiga när man styr bolag.

Det ska leda till bättre lönsamhet. Man ska leda den gröna omställningen. Och man ska förbättra varumärket. Det är de tre saker som vi har pekat ut.

Vi har kunnat peka ut det här därför att vi har jobbat med ett strategiarbete tillsammans med styrelsen. Detta är ingenting som vi har hittat på själva, utan vi gör naturligtvis det här tillsammans med Vattenfall. Då kan vi också gemensamt ha ett arbete för ett starkare Vattenfall som vet vad man ska göra.

Det är detta som har brustit tidigare. Det var därför som den förra socialdemokratiska regeringen fick kritik för att man inte styrde bolaget. Men man kan inte börja med skriftliga ägardirektiv utan att ha gjort ett strategiarbete. Det är det som är själva poängen. Vi är tydliga, och vi har inte heller fått samma kritik från Riksrevisionen som den förra regeringen fick.

Sedan gäller det kärnkraft i Tyskland och årsredovisning och allt detta. Så här är det:

Jag började ställa frågor till Vattenfall när vi höll på med strategiarbetet. Då var det precis som Lars G Josefsson sade. Vi hade inte insett de fulla konsekvenserna av detta. Jag började ana att det var på det här sättet. Men det var först i oktober som jag fick ett skriftligt juridiskt besked om att det var på det här sättet. Och jag kan inte agera utifrån det jag anar. Jag måste agera utifrån det som jag faktiskt vet. Jag tycker också att riksdagsledamöter, partiledare och andra borde vara klara över att det är så.

Det står i årsredovisningen, säger Tomas Eneroth. Det står samma sak i årsredovisningen i år som det stod förut, det vill säga man har inte tydliggjort det som är det fullständiga ansvarsgenombrottet. Det står inte i årsredovisningen.

Det står inte i årsredovisningen av det enkla skälet att man inte hade detta klart för sig. Styrelsen, som jag har haft dialog med, erkänner detta och säger: Vi måste analysera det läge som nu har uppstått, och vi måste komma med ett förslag.

Det är det som händer nu. Jag har inte fört någon bakom ljuset. Tvärtom är det jag som har sett till att vi har fått reda på detta.

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

Den stora frågan till Socialdemokraterna är: Varför analyserade ni inte den här frågan om ansvaret i Tyskland när ni köpte kärnkraften? Och varför har Miljöpartiet och Vänsterpartiet suttit i regeringen och sett allt detta och inte gjort något? Det är det som är den stora frågan.

Det är klart att Vattenfall ska ta ansvar i Tyskland. Det är givet. Men man måste klara ut när man köper saker och ting vad det får för konsekvenser. Jag har inte fått svar på frågan: Vad gjorde Socialdemokraterna för analys när man köpte det?

När det gäller investeringar, vad är det som händer i Vattenfall? Låt mig ge några siffror: investeringar i vind 1 miljard 2007, 2,5 miljarder 2008, 7,8 miljarder 2009. Det visar vad Vattenfall gör under en ny ägare.

Man investerar i vindkraft och är nu uppe i 35–40 procent i det förnybara i sin portfölj. Det är tack vare att vi har gjort en tydlig styrning mot det hållbara och den gröna energin. Det skulle den förra regeringen också ha ägnat sig åt i sällskap med vänsterkollegerna.

(Applåder)

Anf. 10 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag ska försöka gå igenom några av punkterna under diskussionen här. En sådan som är lite problematisk är helt uppenbart historieber beskrivningen. Maud Olofsson sade alldeles nyss att Miljöpartiet och Vänstern satt i regering förra mandatperioden, men så var det inte riktigt. Om jag minns rätt var det Socialdemokraterna som satt i regering förra mandatperioden.

När det gäller energipolitiken fanns det ett särskilt samarbete mellan Centerpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Om det är fel får Maud Olofsson rätta mig i den frågan.

Miljöpartiet reagerade väldigt starkt på den utveckling som fanns då. Björn Rosengren och den socialdemokratiska regeringen medverkade till internationella köp av kolkraftverk och företag i Tyskland och Polen. Man ökade satsningen på fossila bränslen i stället för att medverka till förnybar energi.

Vi tillsammans, oppositionen och Miljöpartiet, drev igenom i riksdagens konstitutionsutskott tydliga skrivningar om att styrningen var alldeles för svag av Vattenfall trots att Centerpartiet var med i den energiuppbyggnad som fanns.

Vi i Miljöpartiet var inte nöjda. Trots att vi egentligen hade ett budgetsamarbete fick vi efter mycket hårda förhandlingar och diskussioner med den dåvarande regeringen igenom ett första ägardirektiv. Det var den första tydliga ändringen av Vattenfalls ägardirektiv i riktning mot att man ska vara ledande i den gröna omställningen.

Det är nu några år efteråt helt uppenbart att det inte har räckt. En ny regering där Maud Olofsson är näringsminister fortsätter att medverka till att satsa på fossila bränslen i stället för att genomföra en grön omställning. Tre år efter regeringsskiftet fortsätter den inriktningen.

Det är det som jag tycker är det frustrerande och det som Maud Olofsson borde ta ansvar för. Jag tycker att det är uppenbart att Maud Olofsson har ansvaret för att Vattenfall inte genomför en grön omställning. Det går inte att skylla på någon annan.

Sedan gäller det frågan om ledningen har mörkat om det tyska avtalet, den tyska lagstiftningen om kärnkraftsolyckors konsekvenser och

vem som har ansvar där. Är det som Maud Olofsson säger, att inte ens företaget själv fattade vad man skrev på för avtal, är det makalöst.

Jag kan inte riktigt tro på att det är så. Jag vet att Vattenfall har ett antal duktiga jurister. De måste ha förstått innebörden. Jag kan inte fatta att Vattenfalls ledning med alla dessa förutsättningar inte förstår en så grundläggande sak som vad avtalet innebär och hur mycket man sätter det egna företaget i pant. Det är osannolikt.

Det är verkligen läge att förändra mycket i Vattenfalls ledning om varken vd eller övriga i ledningen har begripit vad man gör och ingen på Näringsdepartementet heller. Det är en anmärkningsvärd uppgift som Maud Olofsson kommer med.

Man säger också att Josefsson och Vattenfall har gjort svenskarna rikare. Det äventyr Vattenfall har varit ute på bygger i grunden på att vattenkraften har gett enorma vinster under lång tid. Det är grunden för att man har kunnat gå ut i Europa och köpa bolag. Det handlar mera om världskonjunkturen, ökade råvarupriser och elpriser. Det är det som har gett de stora vinsterna.

Anf. 11 TOMAS ENEROTH (s):

Fru talman! Jag tycker att den här debatten på ett alldeles utmärkt sätt visar det vi påstår från oppositionen. Vi har en näringsminister som inte är beredd att ta eget ansvar, som gärna skyller på förra regeringen, nuvarande opposition, vd eller Vattenfall.

Det är för övrigt kännetecknande för hela regeringen. Är det problem med arbetsmarknadspolitiken skyller Littorin på a-kassan eller Arbetsförmedlingen. Är det sjukförsäkringarna skyller Husmark på Försäkringskassan. Anders Borg skyller på antingen finansmarknaden eller bankerna, och Maud Olofsson skyller på Vattenfall.

Om det är som Maud Olofsson här hävdar, att man själv inte förstod, delar jag Peter Erikssons uppfattning helt och hållet. Det verkar fullständigt orimligt. Det är inte heller den beskrivning som före detta styrelseordföranden ger.

Men om man inte förstod och skrev på ett avtal som innebar att hela Vattenfalls tillgångar i hela Sverige skulle pantsättas, som man uttrycker det, utan att informera ägaren, hur kan Maud Olofsson ha fortsatt förtroende för styrelsen? Hon har uttalat vid ett flertal tillfällen att hon har fullt förtroende. Förtroendekedjan som vi talar om innebär fullt förtroende för styrelsen som i sin tur har fullt förtroende för vd. Om det är en förtroendekris, vem bär då ansvaret för den?

Om man har lurat in näringsministern i en position, vilket förefaller helt obegripligt, borde det rimligtvis få konsekvenser. Det är så obegripligt med de skiftande besked vi här får från landets näringsminister.

När det gäller statlig styrning har jag själv varit ordförande i ett statligt bolag och är väl medveten om hur ägarstyrning ska gå till. Jag hade själv varit förtvivlad om vi hade haft en näringsminister som gick ut och var dag tyckte till, angrep bolaget och hade en eller annan uppfattning om det eller skickade statssekreteraren till bolagsstämman för att bara prata men inte kunde sätta kraft bakom orden.

Återigen: Det är alldeles rätt att man som ägare kan gå till en bolagsstämma och tala om vad som är ens bild av hur bolaget ska arbeta. Men då får man leverera ägardirektiv som ger det mandatet. Det är uppenbart

Prot. 2009/10:34
20 november

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

att varken nuvarande eller förra styrelseordföranden eller för den delen vd har förstått det uppdraget eller ens den kritik som regeringen har riktat mot bolaget.

I den meningen är det ett tydligt exempel på en remarkabelt otydlig ägarstyrning. Bristen på ägardirektiv har försatt Vattenfall i ett läge där man har fått en osäkerhet om framtiden.

Det har inte underlättats av att olika företrädare för de borgerliga partierna öppet har luftat olika strategier. Vi har märkt det i dagens debatt, där Björn Hamilton och Liselott Hagberg öppet dryftade att man ville sälja delar eller hela Vattenfall och att det inte borde vara i statlig ägo. Mikael Oscarsson var lite mer försiktig och tycker att nätet ska man nog behålla i alla fall.

Häromveckan hörde vi att utbildningsministern och finansministern hade uppfattningar om detta. Allvarligt talat, det är inte så man hanterar ägarpolitiken. Den typen av diskussioner är kanske inte heller rimliga att föra från ägarens sida. Man borde först enas om en gemensam strategi.

Jag åtminstone har läst grundlagen och föreställer mig att regeringen har en uppfattning. Regeringen har inte olika uppfattningar utan ska ha en uppfattning. Men här dryftar man olika strategier och till och med grunden för ägandet mellan de olika regeringsledamöterna öppet vid flera tillfällen. Jag förstår att Vattenfalls ledning är bekymrad.

Vi ser nödvändigheten av att Vattenfall ska vara i statlig ägo, precis som de flesta andra länder gillar att man har ett nationellt energibolag och tillgång till sina nationella strategiska resurser. Jag vill inte tänka tanken att det är Gazprom som äger svensk vattenkraft eller att det är Eon som skulle se till att äga hela vårt elnät som går till 850 000 hushåll. Jag gillar tanken på att vi själva förfogar över detta, och det är det vi i de rödgröna partierna är överens om. Det här är en viktig strategisk tillgång – ge nu besked, Maud Olofsson, för hela regeringen. Avser ni att sälja Vattenfall? Tycker ni att Vattenfall ska vara kvar i statlig ägo även framöver? Det beskedet tror jag att svenska folket förväntar sig att ni ger.

Anf. 12 BJÖRN HAMILTON (m):

Fru talman! Man skulle efter den senaste mediedebatten kunna tro att det är Vattenfall som äger hela Sveriges elnät. Jag ska bara försöka klargöra hur det verkligen förhåller sig.

Stomnätet, eller det nationella elnätet, som förbinder norra Sverige med södra Sverige och östra Sverige med västra Sverige ägs av staten och administreras av Svenska kraftnät. Så tycker vi nog alla att det ska förbli.

Vattenfall äger bara regionala och lokala distributionsnät, precis som exempelvis Fortum och Eon. Vi har i Sverige redan i dag en förfärlig massa elkunder som får sin el i ledningar som ägs av privata företag. Utifrån hur situationen ser ut i Sverige i dag skulle det alltså inte vara så konstigt om det distributionsnät som Vattenfall i dag administrerar skulle övergå i annan ägo.

Statens reglerroll kommer in via Elsäkerhetsverket som är till för att övervaka avtalen mellan nätägaren och kunden. I ellagen regleras också vilken nätavgift nätbolagen får ta ut. För att höja nätavgifter räcker det inte att nätbolagen har investerat pengar i nätet. Bolaget måste dessutom visa vilka förbättringar dessa investeringar har lett till.

Det är viktigt att man får bolag som Eon, Fortum och Vattenfall att inse det långsiktiga värdet av en förbättrad leveranssäkerhet. Kunderna vill ha och kräver detta. Det kan också ses som en investering för att förbättra relationen till kunderna, vilket stärker varumärket.

Vid köpet av det nederländska bolaget Nuon gjordes en noggrann utvärdering av Näringsdepartementet innan man gav klartecken. Det ansågs vara en bra affär, eftersom det gav Vattenfall ökade resurser att bidra till minskat klimatutsläpp på sikt.

Vattenfall är väldigt aktivt på den tyska marknaden när det gäller att hitta förbättringar vad gäller kolkraft och hur man till exempel kan lagra koldioxid. Man har, som många redan har tagit upp, flera testprojekt på gång. Det är viktigt att den här utvecklingen främjas, och det är bra att Vattenfall går i bräsch för den, för detta krävs utifrån ett globalt perspektiv. Vi kommer inte att klara utvecklingen i Asien, som var uppe tidigare, och i Centraleuropa om man inte kan hantera koldioxidutsläppen inom kolkraftssektorn. Den satsningen är så oerhört viktig.

Till sist vill jag fråga Lars Ohly hur han får ihop det när han säger att Vattenfalls avkastningskrav ska sänkas, samtidigt som han vill göra en extra utdelning på 5 miljarder kronor från Vattenfall för att lägga i en riskkapitalfond. Det går inte riktigt ihop för mig i alla fall.

Anf. 13 Tredje vice talman LISELOTT HAGBERG (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att bemöta det som Tomas Eneroth sade som handlade om ägandet av Vattenfall och vad jag sade och inte sade härifrån talarstolen.

Jag sade att jag tycker att det är angeläget att frågan lyfts upp och att det förs en vidare diskussion om detta. Om Vattenfall fortsättningsvis ska ägas helt av staten är en fråga som man bör diskutera, sade jag. Jag har inte satt ned foten. Det är helt känt att den här regeringen inte har uttalat en vilja att sälja Vattenfall under den här perioden, men jag säger att det är viktigt att diskutera frågan. Den här debatten visar väldigt tydligt att det under en rad av år har förekommit konflikter mellan riksdagens uttalade energi- och miljöpolitiska mål och de mål som finns när det gäller styrningen av bolag.

Peter Eriksson sade i sitt anförande att investeringar som görs i dag formar morgondagens samhälle. Den fråga man bör ställa sig i det sammanhanget är om det är förenligt, som gjordes under den förra mandatperioden, med att köpa kolkraft i Tyskland och om det är förenligt med att investera i kärnkraft med tanke på att det på affärsmässig grund bidrar till att göra investeringar av annat slag. Det är ju klart att man måste balansera investeringar och dess lönsamhet i ett bolag, så det är en fråga som är vettig att besvara. Är det rimligt att bete sig på det sättet?

Vattenfall kan spela en ledande roll, säger Tomas Eneroth, och det kräver tydlig styrning. Då måste man i samma andetag fråga Socialdemokraterna och Tomas Eneroth om Socialdemokraterna har flyttat positionerna. Om man tittar på den överenskommelse som finns mellan oppositionens partier om energipolitiken och som gjordes i våras här, står det: Vattenfall ska kvarstå i statlig ägo. Bolaget bör ges en tydligare roll i omställningen av energisystemet mot en högre andel förnybar energi. Vidare bör Vattenfall inom ramen för EU:s statsstödsregler och miljö-

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

mässiga krav möjliggöra Europas mest konkurrensmässiga priser för den svenska elintensiva industrin.

Men där sägs ingenting om affärsmässighet. Finns inte det med över huvud taget hos Socialdemokraterna som ju har haft det som en av delarna när det gäller styrningen av Vattenfall?

Vidare kan man gå till den utfrågning som genomfördes av konstitutionsutskottet 2004–2005, där Socialdemokraterna genom Thomas Östros talade på det här sättet: ”Det bästa sättet att ta ansvar och möta de berättigade krav som finns på Vattenfall, är att skapa ett långsiktigt konkurrenskraftigt bolag som klarar av att konkurrera med de stora internationella energibolagen.”

Vidare säger Thomas Östros i samma frågeställning: ”De investeringar som har gjorts i Polen, Tyskland och som eventuellt skulle kunna komma till stånd i Danmark är vinstgivande investeringar som innebär att vinsterna tas hem till Sverige och ger resurser och ’muskler’ för att investera i förnybar energi på hemmaplan.”

Med den överenskommelse som jag nyss läste upp är inte Socialdemokraternas mål och önskan när det gäller Vattenfall särskilt tydliga längre.

När det gäller Lars Ohlys anförande skulle jag kunna sammanfatta det som att tycker man inte om budskapet, ja, då skjuter man budbäraren. Jag tror att man kan se i protokollet att det var väldigt mycket en kanonad av Maud Olofsson och Maud Olofsson. Det handlade mer om att nämna Maud Olofssons namn än att tala om vad Vänsterpartiet har för egen uppfattning.

Nu är det bara 22 sekunder kvar, annars hade jag tänkt använda tiden till att läsa upp vad det egentligen är som styr, både när det gäller regeringsformen och aktiebolagslagen. Det är nämligen inte ointressant vad det finns för möjligheter med de verktyg vi har som har med regeringsformen att göra. Vi kan heller inte bortse från aktiebolagslagen. Vattenfall är en enskild juridisk person, men jag kan återkomma till detta i mitt sista inlägg.

Anf. 14 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Fru talman! Först skulle jag vilja rikta mig till Peter Eriksson som vill försöka distansera sig från den förra mandatperioden och påstå att han inte hade något inflytande. Men det är väldigt viktigt, tycker jag, att påpeka i den här kammaren och för tittarna att Göran Persson och Socialdemokraterna inte kunde regera en dag utan ett aktivt stöd från Miljöpartiet.

Så här i debattens efterdyningar kan det också vara bra att reda ut några saker. När det gäller exempelvis skadeståndsansvaret för en eventuell kärnkraftsolycka i Tyskland har detta nämnts i en fotnot i Vattenfalls årsredovisning.

Men om detta har inneburit att hela Vattenfallskoncernen har ett sådant ansvar har varit otydligt. Enligt Vattenfalls eget pressmeddelande den 12 november är det ”ytterst osannolikt att Vattenfall AB skulle bli skadeståndsskyldiga”. Först är det nämligen försäkringar som träder in. Därefter är det kärnkraftsbolagen som tar ansvar.

Att det har tagit sådan tid och att det har rått sådan ovisshet är förstås inte tillfredsställande. I ett statligt bolag måste kommunikationen vara betydligt bättre än så.

Jag vill återvända till den viktiga principfrågan om statligt ägande. Som vi alla vet och som vi också har hört har oppositionen inte någon Vattenfallshistoria att vara stolt över.

Även forskningen visar att styrningen av statliga företag är en svår konst.

Nationalekonomen Henrik Jordahl skriver i en rapport med namnet *Privat och statligt ägande: Vad säger forskningen?* följande:

I statliga bolag riskerar mindre tydliga mål att ge upphov till tolkningsfrågor, mätproblem och målkonflikter. Statligt ägda företag riskerar att hamna i en situation där huvudaktörerna drar åt olika håll.

Detta visar att Vattenfall inte är ett enskilda exempel. Det ligger i systemets natur att statligt ägda företag är svårstyrda. Det innebär inte att vi ska sälja alla statliga bolag. Det innebär inte att vi ska sluta styra statliga företag – tvärtom. Men vi ska alla vara medvetna om vilka begränsningar som finns och att man alltid behöver diskutera vilka delar av ett företag som staten ska äga eller inte äga. Jag hoppas att dagens diskussion blir ett viktigt startskott för en sådan diskussion.

Jag vill vända mig även till Lars Ohly. Du har i denna debatt varit oerhört kritisk till Vattenfall och dess verksamhet runt om i världen. Samtidigt vill du ha en riskkapitalfond som bygger på extra utdelning av just Vattenfalls vinst på 5 miljarder kronor. Är inte det dubbelmoral?

Anf. 15 LARS OHLY (v):

Fru talman! Maud Olofsson sade att styrelsen, vd:n och ledningen i Vattenfall vet exakt vad ägaren vill. I så fall betyder det att ägaren vill att vd:n ska driva på för att sälja ut elnätet och köpa kärnkraft i Storbritannien. För inte agerar väl i så fall vd:n mot ägarens vilja? Om nu vd:n är helt medveten om vad ägaren vill är det väl rimligt att vd:n också rättar sig efter det?

Maud Olofsson sade också: Jag kan inte agera på vad jag anar.

Nej, det är rimligt. Vi kan inte bara tro saker och utgå från att de är sanna. Men om vi tror saker tar vi väl reda på om de stämmer?

Maud Olofsson anade redan i våras att det var lite problematiskt i fråga om ansvar och risker för kärnkraftsolyckor i Tyskland. Men först i oktober fick Maud Olofsson reda på hur det låg till. Det är inte regeringsduglighet, Maud Olofsson. Det är ansvarslöshet.

Vänstern, Socialdemokraterna och Centerpartiet samarbetade om energipolitiken fram till 2006. Vänstern, Socialdemokraterna och Centerpartiet var de som framgångsrikt stängde Barsebäck 1 och 2. Vänstern, Socialdemokraterna och Centerpartiet hade en gemensam överenskommelse om hur energipolitiken i Sverige skulle se ut.

Jag smiter inte ifrån det ansvaret. Vi i Vänsterpartiet var med i det samarbetet. Vi tyckte att det i huvudsak var framgångsrikt, men vi är också självkritiska. Jag tror att det är bra om Maud Olofsson också tar ansvar för det samarbete som vi hade, precis som Socialdemokraterna gör.

Men vi kan också vara självkritiska, till exempel för att vi borde ha lyckats bättre med ägardirektiven och med att se till att Vattenfall inve-

Prot. 2009/10:34
20 november

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

sterade i hållbara energiformer, i förnybar energiteknik. Det är nog rimligt att vi är självkritiska för att vi inte nådde riktigt så långt som vi ville – Centern, Vänstern och Socialdemokraterna tillsammans. Men samtidigt hade vi ett samarbete som då utgick ifrån att vi skulle ställa av kärnkraften i ordnade former. Vi skulle ersätta den med förnybar energi. Vi hade en satsning på förnybar energi som grund för vårt samarbete.

Nu har vi i stället ett centerparti som har lämnat detta samarbete och som öppnar för utförsäljning av Vattenfall och som öppnar för fortsatta investeringar såvitt jag förstår i kol, i kärnkraft – till och med ny kärnkraft i Sverige – och i fossilgas. Det är en helt annan energipolitik än den som Centern, Socialdemokraterna och Vänstern försökte utforma.

Nu har vi i stället ett samarbete mellan Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet, och vi är ännu tydligare än tidigare. Vi är inte nöjda med hur energipolitiken utformades. Vi vill verkligen se till att använda Vattenfall och fortsätta äga Vattenfall. Vi är inte otydliga och mumlande som folkpartister, moderater och kristdemokrater om ägandet av Vattenfall. Vi vill att vi ska äga Vattenfall och använda det som konkurrensmedel mot de privata energiföretagen men också som en spjutspets för ekologiskt hållbar energi. Vi vill ställa om. Vi vill se till att använda Vattenfall för den nödvändiga energiomställning som behövs för att möta klimathotet. Det är inte acceptabelt att vi då fortsätter att investera i fossilgrundad energi eller i kärnkraft. Det är gammaldags energikällor, och dem ska vi se till att bli av med.

Anf. 16 Näringsminister MAUD OLOFSSON (c):

Fru talman! Peter Eriksson pratar om ”nånannanismen”. Var det inte så att Miljöpartiet stödde den socialdemokratiska regeringen tidigare? Var det inte ni som hade möjligheter att påverka Vattenfall och satt och samarbetade med Socialdemokraterna? Varför tog ni inget ansvar för Vattenfall då? Varför gjorde ni ingenting åt kolkraften, som ni inte tycker om, i Europa? Inte heller kärnkraften gjorde ni någonting åt. Det är det som är fakta.

Det som har hänt nu är att jag har tagit ledning för att kunna styra detta bolag. Men ni satt på åhörarbänk. Nu passar det att komma och säga: Nej, vi gjorde minsann ingenting.

Det är ”nånannanism”.

När vi tillträdde 2006 hade den tidigare regeringen godkänt beslut om investeringar i två stora kolkraftverk – Boxberg och Moorburg. Tittar man på det är det detta som jag har att hantera i dag därför att jag är ansvarig ägare.

Man granskar nu vad Vattenfall gör, och det tycker jag är viktigt att göra. Även om Vattenfall inte gör tillräckligt går det åt rätt håll. Jag redovisade precis de investeringar i vindkraft som sker. Mellan 2006 och 2009 har man plockat fram 21 investeringar. 18 av dem är kopplade till förnybar energi. Det är ungefär 85 procent. Det är klart att det går åt rätt håll om man har en ägare som styr. Men ni vill inte erkänna att det är på det sättet.

Tomas Eneroth säger att ordföranden, styrelsen och vd:n inte vet vad ägarna vill. Men har inte Tomas Eneroth läst tidningar och lyssnat på vad de har sagt? De vet precis vad ägarna vill, och det har vi framfört på bolagsstämman. Det hade varit klädsamt om Tomas Eneroth hade varit

där så att han hade kunnat höra vad vi sade. Det är Tomas Eneroth som inte har fattat. Det är det som är problemet. Men vad ska jag göra åt det?

Vi har från regeringens sida pekat ut vad vi vill med Vattenfall. Vi vill ha bättre lönsamhet, ta ledningen i grön omställning och vårda varumärket. Det vet styrelsen, det vet vd:n och det vet ordföranden, och det har de också bekräftat. Problemet är att Tomas Eneroth inte vet det.

Anf. 17 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Inte är det särskilt mycket klarhet som Maud Olofsson lyckas bibringa. Försöken att lägga detta på oppositionen är inte särskilt lyckade. Jag försökte tidigare förklara att Socialdemokraterna, Centern och Vänsterpartiet hade ett samarbete om energipolitiken under den förra mandatperioden. Då tog Centern inte ansvaret för att försöka få till ett ägardirektiv för en grön omställning. Trots att vi från Miljöpartiet inte var med i detta samarbete lyckades vi till slut 2005 få fram ett nytt ägardirektiv. Det var det första och hittills enda som har hänt på det området. Efter tre år i regeringen har Maud Olofsson fortfarande inte lyckats få till ett nytt och bättre ägardirektiv än det som vi tog fram 2005 och som uppenbarligen inte räcker helt och fullt för att få till den omställning som är nödvändig.

Maud Olofsson säger när det gäller det tyska avtalet som vi pratar om att vd:n inte begrep vad avtalet innebär. Vad jag förstår har inte heller styrelsen begripit det avtal man skrev på och godkände, och inte heller Näringsdepartementets ägarrepresentanter. Men den som till slut anade något var Maud Olofsson. Hon ställde frågor, och sanningen kom fram.

Jag tror inte på den historiebeskrivningen. Jag tycker att den verkar fullständigt osannolik. Jag tror att det kommer att bli nödvändigt för konstitutionsutskottet att granska den saken. Jag tror att Maud Olofsson inte talar sanning här. Vi behöver politiker som vågar ta ett ägaransvar, inte hela tiden skyller på andra och försöker landa den debatt som pågår hela tiden.

Jag tycker att Maud Olofsson inte har klarat av sin uppgift som ägare och ansvarig minister på Näringsdepartementet. Detta är en debatt som måste fortsätta.

Anf. 18 TOMAS ENEROTH (s):

Fru talman! Jag vill först ta upp frågan om relationen mellan Maud Olofsson och styrelse och vd. Så här sade Maud Olofsson nyligen:

Vi har fått svar från Vattenfall som inte är acceptabla. Nu vill jag veta vad styrelsen tänker vidta för åtgärder.

Det är ett av många uttalanden från Maud Olofsson den senaste veckan med ganska kraftiga utfall mot både styrelse och vd. Samtidigt säger såväl styrelsen och vd:n som den förre styrelseordföranden att de inte har uppfattat någon kritik. Någonstans måste det vara något slags brist i kommunikationen. Den understryks också av bristen på tillfällen att ens kunna träffa näringsministern, något man understryker både från bolagets sida och inte minst från de fackliga organisationernas sida. Att det är en otydlig styrning torde vara ställt utom allt tvivel.

Det blir också otydligt när Maud Olofsson här berömmar sig för att man nu ökar investeringarna i förnybart, som hon uttrycker det. Allvarligt talat: Ni har minskat investeringarna i förnybart, från 35 procent till

Prot. 2009/10:34
20 november

*Aktuell debatt:
Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

28 procent av den totala investeringsvolymen. Våldigt mycket tyder dess värre på att Vattenfalls investeringar i förnybar energi kommer att minska ytterligare till följd av förvärvet av Nuon, där man lade 100 miljarder kronor på köp av kol och gas. Det var ett förvärv som Maud Olofsson applåderade och tyckte var bra men som innebär att man nu äventyrar fortsatta investeringar i förnybart.

Det vore bra om Maud Olofsson i sitt sista anförande kunde säga någonting om detta. Varför var förvärvet av Nuon så bra? Har det stärkt Vattenfalls ekonomiska ställning? Q3-rapporten ger en helt annan bild av hur förvärvet påverkar den ekonomiska ställningen.

Sedan kommer jag till grundfrågan om ägandet, som har varit uppe i ett par omgångar: Ökar eller minskar våra möjligheter att påverka investeringar i förnybar energi om vi säljer Vattenfall? Det är den grundfråga som alla bör ställa sig. Uppenbarligen är vi ju alla överens om att det behövs ökade investeringar i det som är framtidens energikällor. Ökar eller minskar våra möjligheter att påverka dessa investeringar om vi säljer Vattenfall?

Tror ni att det är rimligt att vi ska uppvakta Gazprom? Är det inte rimligare att vi själva har ägardirektiv och är tydliga i styrningen av vårt eget statliga bolag och den vägen ser till att vi kan öka andelen investeringar i förnybar energi? Det tycker jag.

Anf. 19 BJÖRN HAMILTON (m):

Fru talman! Den övergripande politiska styrningen av energisektorn måste naturligtvis ske via lagförslag och förordningar, precis som med de politiska beslut vi har tagit här i riksdagen vad gäller klimatpolitikens och energipolitikens inriktning. Då gäller det hela energisektorn, alla producenter av energi på den svenska marknaden. Man rubbar inte konkurrenssituationen om man använder den typen av styrmedel.

Statens ägardirektiv måste ha en grund i klimat- och miljövänlig politik men samtidigt vara kopplade till Vattenfalls egna strategiska bedömningar. Denna process pågår, i samverkan mellan ägaren och företaget, och garanterar att Vattenfalls kommersiella uppgifter också kan fullgöras inom ramen för en klimatpolitik som gör att vi och kommande generationer kan leva ett drägligt liv.

Ägarens mål med företaget har också framförts vid ett flertal tillfällen, bland annat vid den senaste bolagsstämman där budskapet var att jobba med lönsamhet, satsa på omställning till förnybar energi och arbeta med varumärket.

Låt mig påminna om att Socialdemokraterna lät Vattenfall härja fritt på den europeiska energimarknaden under sitt regeringsinnehav. Kritiken i dag mot regeringens styrning av Vattenfall har djupa rötter i Socialdemokraternas icke-styrning av bolaget. Det var inte i går som Vattenfall började investera i kol och kärnkraft. Detta hände under Socialdemokraternas styrning, vilken som bekant skedde med hjälp av Miljöpartiet. Socialdemokraterna hade nästan tio år på sig att förnya ägardirektiven, som fastställdes av riksdagen 1997. Man hade gott om tid, om man nu ville, att bromsa bolagets expansion utanför Sverige.

Fru talman! Både den tyska kärnkraften och den tidigare socialdemokratiska regeringen var överksamma under mycket lång tid.

Anf. 20 Tredje vice talman LISELOTT HAGBERG (fp):

Fru talman! Det är som jag sagt tidigare: Om man inte strävar efter maximal lönsamhet accepterar man ett slöseri med skattebetalarnas pengar. Om man avstår från att ställa krav på lönsamhet eller definierar om kraven och har väldigt lågt ställda krav på lönsamhet blir det helt klart svårare för bolaget att uppfylla andra mål.

Den här aktuella debatten är snart slut. Jag tycker att det är bra att den har ägt rum och att frågetecknen har rätats ut. Eller har de det? Man måste fråga sig vad oppositionen vill. Jag läste upp den överenskomelse om Vattenfall som träffats mellan oppositionens partier Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, och där står inte en enda rad om lönsamhet när det gäller Vattenfalls framtid.

Om olyckan skulle vara framme och det blir ett maktskifte efter nästa val är en rimlig fråga för skattebetalarna: Kommer ni att köra bolaget i putten, eftersom ni sätter upp mål av ett helt annat slag än lönsamhet? Frågan är egentligen om det är möjligt att göra på det sättet.

Jag sade tidigare att jag skulle läsa upp vad som gäller i fråga om styrning av bolag. När det gäller regeringsformen har KU sagt så här: ”Tillgångar som ägs av de statliga bolagen är offentligt sett inte statliga och berörs inte av bestämmelserna i 9 kap. 8 § regeringsformen.

Enligt 9 kap. 9 § regeringsformen gäller att riksdagen i den omfattning som behövs fastställer grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den.”

Sedan finns det en aktiebolagslag också, och där är det så här: ”Statligt ägda aktiebolag är liksom aktiebolag som ägs av andra underkastade regelsystemet i aktiebolagslagen (1975:1385). Detta betyder att även ett statligt bolag är en självständig juridisk person, där det högsta beslutande organet är bolagsstämman.”

Kan man då helt bortse från att ett bolag av det här slaget kan verka på en affärsmässig grund? Svaret på den frågan är nej. Alltså kvarstår den frågeställning som jag tog upp inledningsvis och som man bör diskutera: Är det självklart att staten fortsättningsvis till 100 procent ska äga Vattenfall? Att äga eller inte äga, det är frågan.

Anf. 21 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Fru talman! Jag får börja med att tacka för denna debatt, som har varit viktig.

Lars Ohly uppvisade till sist ett visst mått av självkritik då han tillstod att det fanns en hel del problem även förra mandatperioden. Ändå kom han naturligtvis på slutet fram till att det inte finns anledning att ändra någonting. Staten ska inte alls minska ägandet. Även om det sker en utbredning till jordens ändar av ett statligt verk eller ett statligt företag ska man inte kunna sälja ut någonting. Det var förstås säkert som amen i kyrkan att han skulle säga på det viset.

Jag tycker att det är viktigt att vi inte skyggar för debatten. Vi måste kunna ha en debatt om huruvida vi alltid ska ha ett statligt ägande till 100 procent i ett bolag som alltmer verkar på en internationell marknad. Är detta det bästa för företaget och för skattebetalarna, eller tjänar vi alla på att kanske inte alltid äga ett bolag som verkar på en internationell arena där det kan vara svårt att styra det till fullo?

Det är också talande att jag inte fick något svar av Lars Ohly när det gällde att du aktivt kritiserar Vattenfall och dess verksamhet samtidigt som du vill använda pengarna, 5 miljarder, till en riskkapitalfond. Det är dubbelmoral, men det tycks du inte vilja tillstå.

Anf. 22 LARS OHLY (v):

Fru talman! Ett av följande tre påståenden är sant:

- Regeringen vill sälja elnätet.
- Styrelsen och vd:n i Vattenfall vet inte vad ägaren vill och fortsätter därför att driva på om en försäljning av elnätet.
- Styrelsen och vd:n vet vad ägaren vill men struntar i det och fortsätter därför att driva på om en försäljning av elnätet.

Vilket av dessa tre påståenden är sant, Maud Olofsson? Styrelsen och vd:n vet nämligen exakt vad ägaren vill, var beskedet från Maud i talarstolen. Näringsministern sade: Styrelsen och vd:n vet exakt vad ägaren vill. Om de då ändå driver på för att sälja ut elnätet borde den rimliga slutsatsen vara att regeringen vill sälja ut elnätet.

De andra partierna har också varit tydliga med att man vill sälja ut och stycka upp delar av eller hela Vattenfall. Det kommer att bli en av de viktigaste valfrågorna. Vi i den rödgröna oppositionen säger: Vi ska inte sälja det gemensamt ägda Vattenfall. Vi ska använda ägandet både till att förbättra konkurrenssituationen på marknaden och till att vara en spjutspets för ekologiskt hållbar energiutvinning, i Sverige och internationellt. Så ska vi använda det gemensamt ägda företaget.

Vi vill nämligen ta ansvar. Vi vill göra upp med det som Peter Eriksson så träffande har beskrivit som Maud Olofssons "nånannanism" – någon annan har gjort fel, och någon annan ska ta ansvar. Vi vill ta ledningen för den gröna omställningen, och vi vill göra det tillsammans, i regeringsställning. För att det ska bli verklighet krävs en valvinst nästa år. Jag har goda förhoppningar om att den har kommit närmare med beskedet från de borgerliga att de inte vill äga hela Vattenfall.

Anf. 23 Näringsminister MAUD OLOFSSON (c):

Fru talman! Jag tackar för en bra debatt. Om jag ska tolka oppositionen kan jag sammanfatta så här: Oppositionen tänker sälja Vattenfall Europa, eftersom man inte vill ha någon kolkraft. Man är beredd att försämra lönsamheten i Vattenfall genom högre utdelning och genom att ställa lägre krav på lönsamhet. Det kommer i sin tur att innebära mindre möjligheter för Vattenfall att investera i det förnybara. Man kommer att riskera basindustrins möjligheter att få elförsörjning till konkurrenskraftiga priser.

Jag tror att oppositionens frustration kan tolkas som att man är irriterad över att regeringen nu gör det som oppositionen aldrig gjorde. Det är det som är så frustrerande för oppositionen. Vi har bytt ordförande och styrelse, och vi har gått igenom ett strategiarbete. Vi har meddelat bolagsstämman vad vi tycker att man ska göra, och det som återstår är en förändring i ändamålsparagrafen. Vi har tagit ledningen för styrningen av Vattenfall – det som oppositionen aldrig klarade av. Och vi har gjort det

tillsammans med ledningen i bolaget. Styrelsen, vd:n, ordföranden – alla har de varit med i detta arbete. Det är det som är det viktiga.

Regeringen har dessutom gett förutsättningar för en långsiktig klimat- och energipolitik, den mest ambitiösa i hela världen. Vi ska nu ha 50 procent förnybar energi, och vi ska minska koldioxidutsläppen med 40 procent. Det är klart att Vattenfall ska vara med i det arbetet. Vi ska kunna vara stolta över Vattenfall, och de ska medverka till omställningen. Just nu investeras 300 miljarder i förnybart, tack vare att vi har en regering som driver på i omställningen. Det skapar trygghet för landets kunder, konsumenter, företag och andra.

Jag är glad över att ha fått ansvaret, även om jag inser att det är ett tufft uppdrag. Uppdraget jag har är att leda Vattenfall, och det har jag bestämt mig för att jag ska göra tydligt. Allt är inte perfekt gjort – det erkänner jag också – men det som sker just nu är en bättre styrning av Vattenfall än vad som någonsin har skett, och det har också Riksrevisionen bekräftat. Jag tror att vi måste skapa lugn och ro i Vattenfall just nu, och jag tror att det är det viktigaste framöver.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Meddelande om frågestund

Andre vice talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 26 november kl. 14.00* skulle frågor besvaras av statsminister Fredrik Reinfeldt (m).

3 § Meddelande om aktuell debatt

Andre vice talmannen meddelade att på begäran av Socialdemokraternas riksdagsgrupp skulle en aktuell debatt om coacher för arbetssökande anordnas *fredagen den 11 december kl. 09.00*.

Från regeringen skulle arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin (m) delta.

Den inkomna skrivelsen hade följande lydelse:

Till talmannen

Socialdemokraterna begär aktuell debatt med anledning av kritiken mot Arbetsförmedlingens coacher

Under flera dagar har media rapporterat om allvarliga missförhållanden i samband med privata aktörers coachning av arbetslösa. Arbetsförmedlingen har använt budgetmedel på ett tvivelaktigt sätt med negativa konsekvenser för enskilda individer.

Prot. 2009/10:34
20 november

Aktuell debatt:

*Regeringens styrning
av det statliga ägandet
i Vattenfall*

Regeringen har sedan den tillträdde fäst stor tilltro till privata aktörer istället för arbetsförmedlare. En massiv upphandling har genomförts som ledde till stora förseningar i insatser till de arbetslösa. Vi socialdemokrater har varit kritiska till att detta har skett för snabbt, i för stora volymer och utan utvärdering av tidigare upphandlingar.

Mot denna bakgrund begär Socialdemokraterna i riksdagen en aktuell debatt.

Stockholm den 10 november 2009

För Socialdemokraterna i riksdagen

Sven-Erik Österberg

Gruppledare

4 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Interpellation 2009/10:96

Till riksdagen

Interpellation 2009/10:96 Behovet av ökad vuxenutbildning
av Roland Bäckman (s)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 1 december 2009.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inplanerade resor och engagemang.

Stockholm den 11 november 2009

Utbildningsdepartementet

Jan Björklund

Interpellation 2009/10:98

Till riksdagen

Interpellation 2009/10:98 Inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män

av Ulla Andersson (v)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 7 december 2009.

Skälet till dröjsmålet är att interpellationstiden i kammaren den 24 november är fulltecknad och därefter är ett flertal utlandsresor inbokade som inte kan ställas in eller ändras.

Stockholm den 17 november 2009

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Nyamko Sabuni (fp)

Enligt uppdrag

Cecilia Bergman

Expeditions- och rättschef

Till riksdagen

Interpellation 2009/10:99 Entreprenörskap i gymnasieskolan
av Luciano Astudillo (s)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 1 december 2009.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inplanerade resor och engagemang.

Stockholm den 13 november 2009

Utbildningsdepartementet

Jan Björklund

5 § Svar på interpellation 2009/10:93 om sambors arvsrätt

*Svar på
interpellationer*

Anf. 24 Justitieminister BEATRICE ASK (m):

Fru talman! LiseLotte Olsson har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ till att ändra lagstiftningen så att den vanliga formen för sammanlevande par, sambor, omfattas av arvsrätten. Hon har också frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att fler sambor ska omfattas av arvsrätten.

Sambolagen syftar till att ge ett minimiskydd åt den svagare parten när ett samboförhållande upphör. I lagen finns regler om bland annat delning av sambors gemensamma bostad och bohag, en sambos rätt att överta en bostad som inte ingår i delningen och inskränkningar i rätten att förfoga över det gemensamma hemmet. I lagen finns också en bestämmelse som garanterar en efterlevande sambo att som sin andel vid bodelningen – om egendomen räcker – få ut så mycket att det motsvarar två prisbasbelopp.

Det finns stora och viktiga skillnader mellan de regler som gäller för samboförhållanden och äktenskap, framför allt i fråga om förhållandet mellan parterna själva. Som exempel kan nämnas att sambor inte har någon underhållsskyldighet gentemot varandra ens efter ett mycket långvarigt förhållande. Rätten till bodelning omfattar bara gemensam bostad och gemensamt bohag. Exempelvis bankmedel, bilar och sommarstugor faller utanför bodelningen. När samboförhållandet upphör behålls egendomen av den sambo som äger egendomen. Ytterligare en skillnad är det vi diskuterar i dag, nämligen att sambor inte har någon automatisk rätt till arv efter varandra.

LiseLotte Olsson efterfrågar en lagstiftning som innebär att även sambor ska omfattas av arvsrätten. Jag tycker att en sådan ordning är problematisk. För vissa sambor skulle en sådan ordning kunna överensstämma med deras vilja, men för andra skulle det inte passa. Det är då lämpligare att låta sambor lämna en uttrycklig viljeförklaring om att arvsreglerna ska vara tillämpliga. För makar och registrerade partner har önskan om att bland annat arvsreglerna ska gälla mellan dem uttryckts i samband med vigseln och registreringen. Genom den möjlighet som i dag erbjuds sambor som vill arva varandra, att de måste upprätta ett testamente, lämnas den viljeförklaring som jag anser är en nödvändig förutsättning för att arv ska kunna komma i fråga.

Jag delar alltså inte LiseLotte Olssons uppfattning att det finns behov av att ändra den nuvarande lagstiftningen. I stället handlar det om att sprida information om de regler som gäller. Då möjliggör vi för den enskilde individen att ta ansvar för de val som han eller hon gör och vill göra.

Anf. 25 LISELOTTE OLSSON (v):

Fru talman! Jag börjar naturligtvis med att tacka för svaret, trots att jag inte är nöjd. Jag hade gärna sett en öppning mot en bättre och tryggare lagstiftning för dem som valt att leva som sambor.

I dag har vi en lagstiftning som gör att den efterlevande i ett samboförhållande i praktiken är helt utlämnad till arvingarnas godtycke om samboparet inte har skrivit något inbördes testamente. Det spelar ingen roll hur länge dessa två personer har levt med varandra – är de inte gifta saknas ett skydd för den efterlevande partnern. Det är en brist som är tänkt att kompenseras med ett testamente. Det är klart att det kunde ha fungerat om vi människor var rationella och förståndiga, men nu är vi ju inte alltid det. Och vem vill tänka på att jag eller den jag lever med kan vara borta för alltid i morgon?

Vi kunde för några veckor sedan åter läsa om hur en kvinna drabbats när hennes sambo, känd deckarförfattare, oväntat gick bort. Det är nu fem år sedan, och den tvisten är fortfarande inte löst. Det finns även andra så kallade kändispar som har drabbats.

Ett ytterligare exempel på vad som kan hända är ett par som har skapat, drivit och skött ett gemensamt jordbruk, och mannen avlider. Eftersom inga arvingar fanns över huvud taget gick livsverket till den allmänna arvsfonden. Jag kan inte låta bli att tycka att det är väldigt stötande. Kvinnan som blev ensam kvar fick inte behålla någonting av det hon hade varit med om att bygga upp.

Det är lätt att vara efterklok, och jag gissar att alla som har drabbats ångrar sig djupt att de inte skrivit ett testamente. Men när olyckan väl är framme finns ingen ångerrätt. Då står du där på bar backe.

Visst kan man säga att människor borde ta ett ansvar och ta reda på vad som gäller. Men säg det till den som förlorar sin partner i tsunamin, Estoniakatastrofen eller vid andra oförutsägbara händelser.

Jag tror att många som lever som sambor tyvärr inte vet att sambolagen inte ger samma rätt till arv som äktenskapsbalken. När man väl upptäcker det är det för sent.

Tycker inte ministern att det vore lämpligare att låta lagen utgå från människors faktiska omständigheter än från ett önsketänkande om hur vi människor borde vara och fungera?

I dag har vi en lagstiftning som inte ger en möjlighet ens att gå till domstol för att få rätten till arv prövad. Som det är nu kan den partner som omfattas av sambolagen inte väcka talan för en rimlighetstolkning av sitt fall. Vänsterpartiet har under många år drivit frågan, och jag säger det igen, att vi vill att det ska vara möjligt att väcka talan för att få rätten att ärva sin döda partner prövad – en klausul om att domstolen ska göra en skälighetsbedömning om den efterlevandes rätt till arv. Då kan man ta hänsyn till faktiska förhållanden, exempelvis hur länge man har levt tillsammans. Tycker inte ministern att det vore rimligt med en möjlighet

Anf. 26 ANTI AVSAN (m):

Fru talman! Det har funnits ett antal uppmärksammade fall där sambor inte har testamenterat inbördes. Det är naturligtvis alltid tråkigt när det är så. Det finns många situationer i livet där människor tänker: Jag kanske borde ha gjort det ena eller det andra, men det blev aldrig gjort. Sedan är det för sent. Att tillskapa en lagstiftning som på ett rimligt sätt täcker de fallen och alla andra fall utan att det får negativa konsekvenser är väldigt svårt. Därför vill jag inledningsvis säga att det är olämpligt att utgå från enskilda fall när man i det här avseendet försöker lämna förslag till lösningar.

Frågan om sambors arvsrätt har behandlats i civilutskottet vid flera tillfällen under den innevarande mandatperioden. Det förslag som har väckts genom en motion under det här riksmötet är inte ett genomtänkt förslag av flera olika skäl. Det har de tidigare förslagen inte heller varit.

Det första man kan säga, och det nämnde också justitieministern, är att det är direkt olämpligt att arvsrätt uppkommer utan någons uttryckliga viljeyttring, allra helst kopplat till ett samboförhållande som faktiskt kan uppkomma enligt Högsta domstolens praxis redan efter elva veckor. Det kan ha uppkommit utan att någon efterlevande legal arvinge ens känner till att det uppkommit, men det finns en part kvar som kan processa om att möjligen få hela kvarlåtenskapen.

Jag får väl ändå säga att Vänsterpartiets argumentation har utvecklats, i alla fall i skrift men inte med tanke på vad LiseLotte Olsson säger. Tidigare motionsyrkanden har inte innehållit ens något krav på att det ska tillskapas en rättsregel om arvsrätt mellan sambor, utan det har stått precis såsom LiseLotte Olsson säger i dag, nämligen att man även utan en rättsregel ska kunna gå till domstol därför att man tycker att man ska ha rätt till arv. Då ska domstolen kunna döma ut arvsrätt utan att det finns en rättsregel om detta.

Jag vill påstå att lagstiftning och rättsbildning inte sker på det sättet i något samhälle och allra minst i Sverige. Det får vi riksdagsledamöter vara garanter för. Det måste naturligtvis finnas en rättsregel, men det tycker LiseLotte Olsson uppenbarligen fortfarande inte, att döma av det hon säger i talarstolen.

Det är ytterligare ett exempel på att det är helt ogenomtänkt.

Ett samboförhållande bedöms utifrån samtliga omständigheter, men när Högsta domstolen har bedömt just tidsaspekten har man sagt elva veckor. Låt oss säga att vår utgångspunkt är elva veckor. Då kan vi säga att från den tidpunkten kan man i så fall med LiseLotte Olssons förslag tala om rätten till ett arv. Man kan fråga sig: Är det en lämplig ordning? Är det genomtänkt med tanke på alla de effekter som skulle kunna uppkomma för alla andra?

Anf. 27 Justitieminister BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag har förstått att de här frågorna har fått uppmärksamhet genom ett antal omskrivna fall. Jag har i verkligheten mött vanligt folk också för vilka detta är ett bekymmer, och jag säger inte att det inte är ett bekymmer. Däremot är det inte sant att man är helt utlämnad som

*Svar på
interpellationer*

efterlevande. Det finns en delningsregel även om den ligger på en basal nivå.

Samtidigt delar jag inte uppfattningen att det här skulle vara något som folk inte känner till. Det här har fått uppmärksamhet under senare år, och vi gör informationsinsatser för att upplysa människor om att man måste veta vilka regler som gäller. Jag vänder mig mot inställningen, som jag tror är rätt vanlig, att man tycker att dödsfall är oväntade. Det enda vi vet är att vi ska dö. Det är klart att man oftare borde fundera över vad som då gäller.

Likaväl som man kan säga att staten borde se till att vi hade arvsregler för sambor kan man vända på det och säga: Men om jag inte vill att min sambo ska ärva mig? Det är ganska vanligt att man inte vill det. Ska man då vara tvingad till det? Det är viktigt att lagstiftningen så långt som möjligt bygger på enskilda medborgares aktiva vilja och att man har en viljeförklaring. Det är det som är innebörden i sambolagen. Man får inte en arvsrätt med automatik. Det är viktigt.

I dag är det många som lite senare i högre ålder flyttar ihop med någon och kanske har en eller två familjer bakom sig och har rätt mycket i ryggsäcken så att säga. För dem är det inte självklart att arvsrätt ska vara någonting som följer med automatik. Vad sambolagen syftar till är att vara en skyddslagstiftning för den svagare parten, en brygga över till det liv man måste leva även efter det att samboförhållandet upphör. Det är det som man har byggt på.

Senaste gång som vi ändrade reglerna var 2003. Det var efter en överenskommelse i en proposition mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Den förändring som gjordes var i princip att homosexuella partner fick samma villkor som andra sambor. Det var vad man efter en ganska lång bedömning kom fram till var det rimliga. Man konstaterade att sambolagen uppfyller sitt övergripande syfte väl. Syftet är att skydda den svagare parten, men har man den uppfattningen att ett förhållande är sådant att det också ska ge arvsrätt bör man testamentera eller gifta sig. Så enkelt är det i dag.

Jag tror att det är viktigt att man erbjuder människor mer än en form för samlevnad och att man inte tvingar på människor arvsrätt med automatik därför att vi har enstaka fall där det inte fungerar. Däremot tror jag att vi behöver göra mer för att upplysa om de villkor som gäller och informera om det. Justitiedepartementet gör en hel del informationsmaterial om detta, och det finns även i andra sammanhang möjlighet för människor att få reda på det. Då kan man minimera de tråkiga följderna som det blir när man säger att man inte var medveten.

Sedan är det så att nomineringar och bouppteckningar är tillfällen då de flesta blir osams. Jag tror att detta aldrig kommer att bli riktigt enkelt, därför att det finns alltid någon som tycker att han eller hon borde ärva även om det inte var den avlidnes önskan.

Anf. 28 LISELOTTE OLSSON (v):

Fru talman! Jag ska kommentera några saker som Beatrice Ask sade. Sambolagen ska vara ett skydd för den svagare parten, visst borde det vara så, men jag tycker att det som har hänt nu är bevis på att det just inte är det.

Lagen sågs över senast för sex år sedan, om jag räknar rätt, och nu har vi sett att den inte fungerar på det sätt som vi då trodde och hoppades att den skulle göra. Anti Avsan säger att man inte ska titta på enskilda fall, men det är väl just så man måste upptäcka att en lagstiftning inte fungerar.

Hur slår den nu gällande lagen i de enskilda fallen, de efterlevande i det här fallet? Jo, den kan slå väldigt, väldigt hårt. Men nu finns det en möjlighet, tycker jag, att göra något åt det. Åtminstone önskar jag att man kunde titta på den möjligheten.

Beatrice Ask säger att det ska finnas flera former av samlevnad – det tycker jag också förstås, det är jättebra – och att man inte ska tvinga på någon en arvsrätt, eller hur du uttryckte det. Men jag menar att i och med de regler som finns i dag tvingar vi på människor att välja just äktenskap som samlevnadsform. Det kan finnas fall där man tvingas välja att leva i samboförhållande; man vill inte eller kan inte gifta sig av diverse orsaker. Om man då har oturen att mista sin partner borde man ha rätten till ett tryggt liv.

Trots att vi vet att vi ska dö, visst vet vi det, förväntar sig ingen att vi ska dö i morgon. Jobbiga saker skjuter man fram. Att skriva testamente kan vara jobbigt. Det skjuter vi på och är det ingenting som vi vill ta tag i. Det handlar inte om att vi inte tar ansvar för de val vi gör. Det handlar om att vi människor kanske inte är helt rationella, tyvärr, och vi är inte heller förutseende. Alla är vi sådana, mer eller mindre, och då tycker jag fortfarande att det är orimligt att man som efterlevande, förutom sorgen över att mista sin livskamrat, också ska förlora sin ekonomiska trygghet. Jag undrar om det finns någonting som kan förmå ministern att tänka om om någonting som behöver göras.

Vi i Sverige anser att vi har en ganska modern lagstiftning och en modern syn på samlevnad, men när det gäller lagstiftning ligger vi efter flera länder. Jag tänker ta några exempel.

I Storbritannien finns nu ett lagförslag om sambors arvsrätt. I Storbritannien finns redan i dag möjligheter för common law, som det heter, att pröva saken i domstol. I USA jämföras common law marriages med gifta i flera delstater. Även om de är i minoritet accepterar övriga delstater dessa personers status. I Frankrike kan man registrera concubinage, som det heter på franska, på rådhuset, och med det följer arvsrätten. Det är i och för sig en aktiv handling som jag förstår också kan vara ett hinder för många. Men jag menar bara att det finns andra sätt att se på saken och att man i andra länder har försökt lösa problemet, för det finns ju i alla länder, inte bara i Sverige.

Jag ställer frågan igen till justitieministern: Finns det någonting som regeringen och du skulle kunna göra? Det kanske inte handlar om så många fall, och att problemet inte drabbar alla vet jag också. Men dem som det drabbar, drabbar det väldigt hårt. Och det känns orättvist. Jag nämnde jordbrukarparet där kvinnan tappade sitt livsverk. Det var staten som fick arva – Allmänna arvsfonden.

Det finns mycket som inte fungerar och som känns gammeldags och oskäligt i den lagstiftning som vi har i dag. Vad ämnar Beatrice Ask göra?

Anf. 29 ANTI AVSAN (m):

Fru talman! I de enskilda fall som det hänvisas till har man nog i samtliga helt enkelt missat just detta att testamentera inbördes. Som jag sade tidigare kan man missa många viktiga saker i livet. Och att man tycker att det är jobbigt är nog inte ett rimligt skäl till att ändra lagstiftningen så att det får en mängd andra konsekvenser.

När jag säger att man inte kan titta på enskilda fall är det helt uppenbart att man inte kan göra det om man inte har förståelse för helheten. Man måste ju förstå vilka konsekvenser ett sådant förslag skulle få även i övrigt.

Det som förvånar mig lite är att LiseLotte Olsson inte lyfter fram ett enda problem, resonemangsvis, med att ändra lagstiftningen på det här sättet. Det måste väl tyda på att man då bara tittar på enskilda fall och inte har någon förståelse för helheten. Även om jag skulle ha uppfattningen att någon lagregel skulle ändras i något fall, vill jag påstå att jag i de allra flesta fall också ser problem.

Det finns skäl att återigen påpeka att civilutskottet har behandlat frågan. Jag kan nämna att när det gäller just önskemålet om att tillskapa arvsrätt genom en domstolsprocess uttalade utskottet att det framstår som klart olämpligt att införa en ordning där rätten till arv tillskapas genom en domstolsprocess. Mot detta reserverade sig bara Vänsterpartiet.

När det gäller Allmänna arvsfonden kan medel i vissa fall avstås av Allmänna arvsfonden, till exempel till förmån för en efterlevande make eller maka. Den möjligheten har man alltså också, förutom att det faktiskt är valfritt att testamentera inbördes. Jag tror för egen del att människor i allmänhet vet att sambor inte ärver varandra.

Anf. 30 BÖRJE VESTLUND (s):

Fru talman! Under alla år som jag arbetat, både utanför och i detta hus, med frågor om könsneutralt äktenskap och för all del också sambofrågor är det en fråga som varit väldigt tydlig, nämligen om vi kunde tänka oss att bara acceptera samboförhållandet. Vi måste ha klart för oss att det var en annan tid då. Lagstiftningen om samboförhållandet respektive äktenskapet är så väsensskilda. Det handlar inte bara om arv. Jag vill minnas att det i utredningen var tre och en halv A4-sidor med lagrum där äktenskapet var viktigt.

När det gäller arv – jag håller med om att det har varit några spektakulära fall i pressen, och jag har också stött på dem i närheten – ska jag ta ett enda exempel.

En av mina goda vänner miste sin sambo efter många år tillsammans. De hade gemensamma barn. Hade de inte gift sig i sista ögonblicket innan hon dog, hade barnen hamnat under god man. Det är det regelverk som gäller i dag.

Då kan man fundera på vad som är nästa steg och nästa. I den friare formen av samlevnad vet vi att det bara handlar om det gemensamma bohaget och det man har skaffat tillsammans. Sedan har vi det här paketet vi får via äktenskapet. Jag tycker att vi gemensamt har luckrat upp lagstiftningen när det gäller äktenskapet så att den inte är så strikt som den var tidigare. Därför är jag mycket tveksam till om en ändring skulle ge någon effekt, för det kan få någon effekt i nästa steg som inte är positiv – jag tog exemplet med barnen som hamnar under god man – och

sedan kanske det blir ytterligare ett steg. Det är trots allt väldigt mycket lagstiftning kring äktenskapet och samboendet. Det är en stor skillnad mot tidigare. Frågan är hur långt man är beredd att gå.

Man pratar här i debatten om att i Frankrike kan man registrera sig. Men då kanske man har blandat ihop det med civiläktenskapet, för det är bara en form av registrering. Jag vet inte vad det är som man inte vill ha av äktenskap. När jag var vigselförrättare brukade jag säga att äktenskapet är strikt juridiskt. Man får en väldig massa rättigheter och skyldigheter gentemot varandra. Det är inte särskilt romantiskt att prata om det, så jag gick över till att prata lite grann om kärlek och varför man gifter sig. Men vilka rättigheter respektive skyldigheter är det då som man inte ska ha i ett samboförhållande? Det är det komplicerade med just detta. Från början var det meningen att sambo skulle vara ett friare sätt att leva tillsammans. Det skulle vara ett sätt att hantera bara det gemensamma hemmet, vilket var det enda man hade gemensamt. Allt annat hade man medvetet avstått från. Det är en frihet som måste finnas.

Man måste man fråga sig: Vilka rättigheter är viktiga? Är det bara arvet som är viktigt eller även de gemensamma barnen? Vad är det som inte är viktigt och vad är det som är viktigare än annat? Det blir jag inte klok på i denna debatt.

Anf. 31 Justitieminister BEATRICE ASK (m):

Herr talman! LiseLotte Olsson säger att det som nu hänt, och hänvisar till några aktuella ärenden, visar att sambolagen inte skyddar den svagare parten. Vad LiseLotte Olsson då gör är att ta ställning för endera parten i tvister som förekommer, och de är alltid komplicerade. Självklart måste vi följa med i vad som händer och dra lärdom av det, men man kan inte dra enkla slutsatser innan beslut är fattade i alla delar.

Sambolagstiftningen ger ett skydd för den svagare parten, ett slags brygga över till att klara av tillvaron. Finns det barn i ett förhållande är det, Börje Vestlund, inte barnen som hamnar under god man utan pengarna. Det är en viss skillnad, vill jag påpeka. Det ligger ett värde i att det är på det sättet. Det finns föräldrar som tycker att barnen och ingen annan ska ha tillgångarna.

Detta är komplicerad materia. Jag delar bedömningen som Börje Vestlund gav uttryck för, nämligen att det är svårare än man tror. I mitt första inlägg försökte jag säga att jag ser det som problematiskt att ändra regelverket på det sätt som LiseLotte Olsson efterfrågar. Vi behöver ha en möjlighet för människor att leva i friare förhållanden.

Människor är inte rationella. När ens sambo dör blir man besviken över att man inte får arva. Jag vågar säga att även utan arvsrätt är folk inte särskilt rationella. Det är just därför som vi erbjuder enkla former för pakettlösningen som är äktenskap.

Tittar man på lagstiftning i andra länder ligger den ofta mycket nära det som är borgerlig vigsel i Sverige. Det är en enkel viljeyttring på en myndighet och inget annat. Att folk sedan älskar att göra ceremonier kring det har jag förståelse för. Det enda nordiska land som har lagstiftning på detta område är Norge, och den är ganska ny. Den liknar dock i stora delar den delningsregel vi har till skydd i sambolagen, även man i Norge ligger något högre när det gäller den ekonomiska nivån än vad vi gör i Sverige.

Prot. 2009/10:34
20 november

Svar på
interpellationer

Sammanfattningsvis har jag den bestämda uppfattningen att människor ska kunna välja att flytta ihop med någon utan att man samtidigt får med sig hela det menageri av åtgärder och skyddsnät som samhället erbjuder i form av äktenskap.

Jag vill också påpeka att detta med testamente inte är så märkligt. I andra aktuella fall har man skrivit ganska enkla lappar med sin viljeyttring och fått dem signerade, och det blir prövat av domstol. Det är alltså inte särskilt komplicerat. Det finns inget skäl för människor att avstå av den anledningen, utan det är ganska enkelt att upprätta ett testamente som får betydelse.

Information om de regelverk vi har är vägen framåt för att minimera de fall där någon känner sig förorättad. Jag tror tyvärr att vi alltid kommer att ha tvister när bodelning och annat ska göras, för att man har olika uppfattningar. Ytterst måste det ändå vara den enskilde själv som aktivt väljer samlevnadsform och vilket ansvar man vill ha mot andra närstående.

Anf. 32 LISELOTTE OLSSON (v):

Herr talman och Beatrice Ask! Jag tar ställning för de kvinnor och män som drabbas. Så enkelt är det. I detta fall finns det många konkreta exempel på människor som farit illa av detta.

Jag fick många att debattera med så jag ska försöka vara kort. I motsats till Anti tycker jag att det faktum att något är jobbigt för människor visst är ett skäl att ändra saker och ting. Det är väl så lagstiftningen ändras, eller hur? Man ser ett problem och ser hur det slår i människors vardag, och då försöker vi som lagstiftare rätta till det. Det är precis så lagstiftningen ska utvecklas, tycker jag. Steg för steg försöker vi rätta till det som inte fungerar. Det här är ett exempel på lagstiftning som inte fungerar.

Till Börje vill jag säga att det vi diskuterar i dag är arvsmöjligheten i samboförhållanden. Ska vi diskutera hela äktenskapslagen och sambolagen får vi göra det en annan gång. Jag vill tala om rätten att arva när man drabbas av olyckan att mista sin livspartner.

Människor är inte rationella; de förstår inte att detta kan hända. När det händer drabbas de oerhört hårt. Finns det någon enda liten möjlighet borde vi försöka hjälpa till att göra det bättre för de efterlevande.

Det är klart att det finns problem i frågan, men problem är till för att undersökas och lösas. Det finns möjlighet att tillsätta utredningar. Det finns möjlighet att verkligen ta frågan på allvar och inte stoppa huvudet i sanden och låtsas att det händer bara några få människor helt oförutsägbart. Så är det inte. Många har blivit drabbade. Jag tycker att vi ska ta vårt ansvar och göra det bättre för dessa människor.

Anf. 33 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Justitieministern har naturligtvis rätt; det är inte barnen som hamnar under god man eller förmyndare utan deras tillgångar.

Jag har en ytterligare kommentar. Jag tror att man gör det enkelt för sig genom att rycka ut *en* del av paketet man har i äktenskapet, för det finns fler delar som kan vara minst lika känsliga. Det gäller till exempel gemensamma barn kontra särkullbarn. Det finns många aspekter på detta.

Hur är det om man har företag gemensamt? Det är mer komplicerat än att bara titta på en enda fråga, nämligen rätten att arva.

Visserligen är det arvsfrågan vi diskuterar här, men jag tror att vi gjorde rätt i hbt-rörelsen som valde att titta på alltihop samtidigt i stället för att titta på en del åt gången. Jag tror att det var bra att man tog helheten på en gång, självklart även ur rättviseperspektiv. Vi hade diskussioner om att utöka sambolagen, men det sade vi alltid nej till. Det finns dessa två alternativ.

Man kan alltid fungera på hur äktenskapet ska se ut i framtiden, men det är en annan fråga som kräver ännu mer diskussion.

Anf. 34 Justitieminister BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det här är en viktig fråga eftersom den engagerar många människor. Frågan om äktenskap eller sambo är något som rör alla mer eller mindre. LiseLotte Olsson säger att hon tar ställning för de kvinnor och män som drabbas av nuvarande sambolagstiftning där inte arvsrätt ingår. Det ligger säkert mycket god vilja bakom det och ett engagemang för dem som har hamnat i ett läge där de känner att det är bekymmersamt.

Man måste dock vända på kuttingen. Skulle man ha ett statligt paket som gjorde arvsrätten automatisk eller mer lik äktenskapet får man många människor som blir påtvingade en arvsrätt och måste agera mot regelverket. Vill man undvika olyckliga efterlevande finns det ingen annan lösning än att fler enskilda själva gör ett aktivt ställningstagande.

De som väljer att ingå äktenskap får en avtalslösning som är färdigpaketerad i lagstiftningen. De som väljer andra samlevnadsformer får något annat.

De som vill leva tillsammans med någon och ingå samboskap – om det nu heter så – kan välja det med vad det innebär. De kan också välja att komplettera det med ett testamente och en viljeyttring om att den efterlevande ska arva.

Jag vill påminna om det jag sade inledningsvis. Många människor flyttar i dag ihop efter kanske både ett och två äktenskap. Det finns barn och andra närstående och man vill kanske inte fullt ut ha alla de konsekvenser som ett äktenskap innebär.

Jag tycker att man ska respektera det ställningstagandet också.

Jag avser inte att nu ta initiativ till några förändringar av regelverken.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2009/10:55 om jämställdhet i arbetslivet

Anf. 35 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Carina Adolfsson Elgestam har frågat mig vad jag avser att göra för att stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden. Carina Adolfsson Elgestam har också frågat mig vad jag avser att göra för att komma till rätta med omotiverade löneskillnader samt hur jag vill lösa problemet med ofrivillig deltidsanställning.

Prot. 2009/10:34
20 november

*Svar på
interpellationer*

Självklart är det ett rimligt mål att alla ska kunna leva på sin lön. Det gäller såväl kvinnor som män. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar till betalt arbete.

Min och regeringens inställning är att alla behövs i arbetslivet.

De hinder som finns för individen, eller för vissa grupper, att delta i arbetslivet måste därför så långt som möjligt minskas. Detta är en viktig utgångspunkt för arbetet med att minska utanförskapet.

Att ha ett jobb är en grundläggande förutsättning för att också få en lön och inte ett bidrag att leva på. Regeringen har vidtagit ett stort antal kraftfulla åtgärder för att människor ska kunna gå från bidrag till arbete och för att göra det lönsamt för alla att arbeta. Genom jobbskatteavdragen har de flesta som arbetar fått mer kvar att leva på efter skatt.

För att komma till rätta med lönegapet mellan könen krävs olika och samverkande insatser. Regeringen har därför tagit fram en samlad och långsiktig strategi för att främja jämställdheten på arbetsmarknaden och i näringslivet. Strategin omfattar totalt över 60 olika åtgärder med syfte att bryta ojämställdheten.

Den könsuppdelade arbetsmarknaden utgör ett hinder för att utjämna skillnader i löner och heltidsanställningar. Regeringen har därför bland annat tillsatt två delegationer för att bidra till att fler ungdomar ska välja utbildningar som leder till jobb inom områden som domineras av det andra könet. Det behövs fler kvinnor som företagare och fler kvinnor i ledande befattningar. Regeringen gör därför kraftfulla satsningar för att främja kvinnors företagande. Genom att satsa på mångfald inom vård- och omsorgssektorn skapas fler arbetsgivare i en kvinnodominerad bransch samt nya karriärvägar inom denna bransch.

Vidare måste det vara möjligt för både kvinnor och män att förena arbetsliv och familjeliv. Genom avdragsrätten för hushållsnära tjänster ökar denna möjlighet. Jämställdhetsbonusen och jobbskatteavdraget skapar incitament för att det obetalda hemarbetet i högre utsträckning ska delas lika mellan kvinnor och män.

Lönebildningen är enligt regeringens mening i första hand en fråga för arbetsmarknadens parter. Regeringen ska inte bestämma över lönesättningen. Avtal är att föredra framför lagstiftning eftersom ett brett samförstånd mellan parterna skapar stabilitet och legitimitet åt träffade överenskommelser. Därutöver behövs ett bra regelverk som fastställer spelreglerna för lönebildningen. I detta ingår regler om bland annat förbud mot osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män.

Att med lagstiftning kommendera fram heltidstjänster riskerar att bli direkt kontraproduktivt. Det kan leda till att arbetsgivare avhåller sig från att anställa när det finns ekonomiskt utrymme att anställa på deltid. En lagstadgad rätt till heltid riskerar att i praktiken bli en rätt till nolltid för vissa arbetstagare.

Anf. 36 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Herr talman! Utan kvinnor stannar Sverige. Utan kvinnor stannar Europa. Utan kvinnor stannar världen.

Detta känner vi ju väl till. Samtidigt vet vi att, oavsett om det gäller Sverige, Europa eller världen, är det kvinnorna som i mångt och mycket skapar drivkraften eftersom våra samhällen hänger ihop.

Jag var nyligen i Afrika på en konferens på riksdagens vägnar. Det var oerhört intressant. Ämnet var hur vi kan stärka demokratin och hjälpa till i Afrika med den kunskap vi har i Sverige.

En fråga som kom upp var exakt det som vi diskuterar här. Det handlade om kvinnors rätt och möjlighet till makt och inflytande och hur man då klarar hemarbetet. Man kunde höra på kvinnorna där att det är exakt samma argument och exakt samma problematik.

Vi måste hjälpas åt att göra något åt detta.

Det är en klass- och könsfråga. Det framgår oerhört tydligt om man granskar siffror och statistik lite närmare. Jag tänker inte gå in på siffror i den här debatten.

Man kan också konstatera att arbetarklassens kvinnor i alla tider har arbetat på ett eller annat sätt. De har inte alltid fått lön i pengar. Ibland har det handlat om att över huvud taget få tak över huvudet eller mat för dagen.

Inte förrän på senare tid – egentligen så sent som på 1970-talet – har kvinnorna kommit ut på arbetsmarknaden. Det är i det perspektivet man ska se den här frågeställningen.

Jag vill tacka ministern för svaret. Vissa saker i svaret kan vi vara fullständigt överens om. Det finns också sådant i svaret som jag anser innebär att vi tar sjumilakliv bakåt.

Vi kan vara överens om det rimliga målet att man ska kunna leva på sin lön, att kvinnor och män ska ha samma möjlighet till betalt arbete och inställningen att alla behövs i arbetslivet. Så långt är vi helt överens.

Vi är också överens när det gäller de hinder som finns för individen eller vissa grupper att delta i arbetslivet. Men sedan kommer orden ”måste därför så långt som möjligt minskas”.

Jag tycker att det är viktigt att vi kommer överens om att de hinder som finns för individer *ska* bort; de *ska* minskas.

Att ha jobb är en grundläggande förutsättning, säger ministern i sitt svar. Så kan man också se på det.

Som vi socialdemokrater ser på det är jobbet en grundläggande rättighet. Det är utifrån det man ska se rätten till arbete.

Ministern fortsätter med att man ska ha lön och inte leva på bidrag. Där finns den stora skillnaden. Vad avser ministern med bidrag i det här fallet? Våra trygghetssystem är inga bidrag. Det är en försäkring där man deltar via kollektivavtal och facket för att ha en trygghet när det händer något i livet. Vi är inte överens om hur man ser på bidrag.

Anf. 37 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Carina Adolfsson Elgestam tar upp en oerhört viktig fråga. Ju mer man tittar på den och ju mer man funderar över den desto mer upprörd blir man

Kvinnor tjänar mindre, kvinnor äger mindre och kvinnor styr mindre än män. Med tanke på att kvinnor utgör halva befolkningen finns det egentligen inget skäl till att det ser ut på det sättet – annat än strukturella problem.

Det är strukturer som har byggts upp under århundraden som står i vägen.

Min farmor, som gick bort när jag var 18 år, var omyndig tills hon gifte sig med min farfar. Hon var 27 år när hon fick rösträtt. Hon hade nog aldrig hand om sin egen ekonomi.

Vi har ju kommit en bit på väg jämfört med hur det var för 100 år sedan, men det räcker sannerligen inte.

De strukturella hinder som står i vägen – det måste vara strukturella hinder med tanke på hur det ser ut och med tanke på den befolkningsutdelning vi pratar om – gör att jag måste komma ut som feminist. Det finns inget annat val. Det finns ingen annan förklaring än att det finns strukturer som vi på olika sätt måste arbeta bort.

Kvinnor har rätt att äga, tjäna och styra lika mycket som vi som råkar vara män. Men det är också så att kvinnor behövs. Om vi ska ha råd med pensioner, vård, skola och allt det där som vi på olika sätt vill ha måste vi se till att fler kan vara med på arbetsmarknaden.

Vi har genom olika insatser sett till att öka arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor under ganska lång tid, som Carina Adolfsson Elgestam var inne på. Utbyggd barnomsorg och särbeskattning av inkomster har varit några exempel som ökat den kvinnliga förvärvsfrekvensen. Det diskuteras på väldigt många olika håll runt om i världen hur man ska kunna göra liknande och andra saker som hjälper till.

Den första skillnaden mellan män och kvinnor i inkomsthänseende handlar om huruvida man har ett jobb att gå till eller inte. Det är det första steget. Därefter, när det handlar om ojämlikheten i lönerna, är det en fråga för lönebildningen att se till att man betalar samma lön för samma typ av utfört arbete, så att det går att uppnå jämställdhet på det sättet.

Men sedan finns det en skillnad som beror på var någonstans huvuddelen av kvinnorna arbetar. Vi vet att många av kvinnorna arbetar i vårdsektorn, medan många män arbetar i till exempel verkstadsindustrin. Där har vi en strukturell utmaning: att se till att vi får in fler män i vården och att vi får in fler kvinnor i tekniska yrken.

Slutsatsen blir egentligen att alla parter gemensamma engagemang behövs. Staten behöver göra sitt med sin strategi och de 60 olika mål som regeringen har satt upp och arbetar efter. Också parterna på arbetsmarknaden som arbetar med lönebildningsfrågor behöver göra sitt. Vi behöver ett gemensamt arbete när det handlar om att uppmuntra män att söka sig mot kvinnodominerade yrken och omvänt kvinnor att söka sig mot mansdominerade yrken. Där behövs det nog både en attitydförändring och attitydinsatser från alla oss. Det behövs också informationsinsatser och ett ständigt pågående förbättringsarbete. Men slutsatsen är, och det tror jag att Carina Adolfsson Elgestam och jag är helt överens om, att läget inte är acceptabelt.

Anf. 38 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Herr talman! Det är glädjande att ministern så tydligt visar på att det finns problem och att det i mångt och mycket handlar om strukturen och normerna i samhället.

Ministern sade att han kanske till och med skulle ”komma ut” som feminist. Det skulle vara viktigt för hela svenska folket, tror jag, med någon feminist i regeringen. Jag tror att det skulle vara uppskattat. Då kanske vi skulle kunna ta några steg framåt, vilket vi också behöver göra.

Det är också viktigt och bra att ministern här i kammaren nu säger att vi behöver få fler kvinnor som kommer in på mansdominerade yrken, precis som vi behöver få fler män som kommer in på kvinnodominerade yrken. Vi kommer inte att kunna ändra på alla dessa strukturer vad gäller val i arbetslivet, men det kan naturligtvis vara ett litet kliv.

I svaret skriver ministern att regeringen har gjort insatser för att öka mångfalden för kvinnors företagande. Det handlar också om kvinnors livsvillkor på arbetsmarknaden. Regeringen vill öka mångfalden, det vill säga privatisera inom vård- och omsorgssektorn. Eftersom ministern i sitt inlägg tydliggjorde det här med attityder tycker jag att man ska ta och fundera igenom lite hur människosynen blir i det perspektivet. Ska ni kvinnor driva företag, så gör nu det inom vård och omsorg, för det är det ni kan. Jag skulle nog vilja påstå att kvinnor är precis lika dugliga till att driva tekniska företag, IT-företag, asfaltsföretag eller vad det nu kan vara. Vi måste få lika rätt, lika möjligheter och samma villkor, oavsett vilket kön vi har. Det är det som är det viktigaste. Efter den här debatten hoppas jag att ministern tar bort det inlägget utifrån hur man kan se på jämställdhet.

Lönebildningen är ett stort problem; vi kan se att kvinnor tjänar mindre. Går man på den generella procentsatsen handlar det om att kvinnor får 83 procent i lön. Det är väl inte okej? Det tror jag nog att vi kan vara överens om.

Ett steg för att möta detta är att se till att heltid blir norm. Ministern är inte beredd att införa rätten till heltid. Jag kan bara beklaga detta. Det skulle vara ett stort framsteg.

Vi kan vara helt överens om att det är arbetsmarknadens parter som ska ingå överenskommelser om lönebildningen. Som arbetsgivare för den offentliga sektorn kan man vara löneledande och ta ansvar. Men om vi lagstiftar om rätt till heltid utifrån att det ska vara en norm lägger vi över till arbetsmarknadens parter att förhandla om hur man sedan genomför det i sin vardag. Det är egentligen inget bekymmer. Vi vet att det ser olika ut inom olika sektorer. Det är inget problem egentligen. Det handlar om en rädsla för att kvinnor och män inte ska få samma möjligheter på arbetsmarknaden.

Handelsanställdas förbund har gjort en undersökning. Den är oerhört tydlig när man tittar på arbetstider och hur det ser ut: Är man anställd på Elgiganten, Onoff och den typen av företag där det är lite mer tekniska prylar jobbar man heltid, för där jobbar männen. Men jobbar man på Lindex eller sitter i kassan på Konsum jobbar man deltid. Detta kan vi inte acceptera. Det är könsdiskriminerande.

Anf. 39 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Låt oss börja i attitydspåret. Jag tror att man måste börja ganska tidigt i skolan. Skolorna gör mycket arbete i dag som är bra, tror jag, jämfört med när jag var liten. Det tycker jag att man ska fortsätta att göra. Det handlar väldigt mycket om att bryta en del av schablonbilderna och mönstren som det är så lätt att man fastnar i. Det är inte lätt, kan jag säga. Jag har tonårsbarn. Man ser vilket enormt tryck de får på sig att vara på ett visst sätt, klä sig på ett visst sätt, bete sig på ett visst sätt och prata på ett visst sätt. Det är extremt frustrerande för en förälder. Det tror jag att vi kan känna igen oss i allihop.

När det gäller att öka mångfalden är min utgångspunkt att om det finns fler arbetsgivare inom en bransch tenderar det att leda till att man får större lönekonkurrens. Större konkurrens gör att man erbjuder bra arbetsvillkor och leder till bra löneutveckling, även för de jobb som i dag är kvinnodominerade och egentligen bara har en arbetsgivare.

Vi ser det här tydligt till exempel i friskolorna. Läraryrket har varit en relativt kvinnodominerad bransch. Uppkomsten av friskolor har lett till att vi har fått en bättre löneutveckling och en bättre arbetsmiljöutveckling över lag. Det tycker jag att vi borde välkomna också i den offentliga sektorn, i vården och liknande av det enkla skälet att det förhoppningsvis bidrar till lönekonkurrens från kvinnor som är där och att det också lockar till sig fler män. Det är en av utgångspunkterna.

När det gäller diskussionen om heltid är jag av åsikten att lagstiftning är fel väg att gå. Den åsikten delar jag med ganska många av de remissinstanser som kommenterade den utredning om den här lagstiftningen som kom 2006. TCO sade nej, Saco sade nej och Arbetsförmedlingen sade nej. Det var många som sade nej, just av skälet att man var orolig för att en lagstadgad rätt till heltid skulle leda till rätt till nolltid, det vill säga att det inte blir någonting alls i stället, att man avstår från att anställa.

Den fråga man kan ställa handlar naturligtvis om arbetsgivarnas ansvar i detta. De allra flesta som arbetar heltid arbetar i offentlig sektor. Nästan överallt i Sverige är kommunen den största lokala arbetsgivaren. Låt mig ta ett exempel som har varit på tapeten nu på sistone, Eskilstuna kommun. En av kommunens invånare var i Aftonbladet för några dagar sedan: Anna, som är 29 år gammal, måste nu säga upp sig och klarar inte av att arbeta deltid. Hennes deltidstämplingsdagar är över.

Då börjar jag fundera. Det här är en arbetsgivare som har 9 000 personer anställda. Att inte en arbetsgivare med 9 000 personer anställda kan erbjuda heltid till dem av medarbetarna som vill ha heltid är med förlov sagt nys. Det finns goda exempel på kommuner som gör det. Nynäshamn, en socialdemokratiskt styrd kommun, erbjuder heltid till de medarbetare som vill det. Linköping, en borgerligt styrd kommun, gör detsamma.

Här tycker jag nog att man måste sätta rätt stor press på våra kommuner. Jag är beredd att göra det. Vi har pratat med SKL om detta. Jag hoppas att Carina Adolfsson Elgestam också är beredd att göra det, att prata med partikamraterna ute i landet och säga: Nu får ni väl ändå se till att ta ert arbetsgivaransvar och organisera arbetsuppgifterna!

Jag inser samtidigt att en del av dessa yrken är handelsyrken, som Carina Adolfsson Elgestam påpekar, inte minst i mindre företag. Där är problemet betydligt större. Det kanske inte går att organisera det på ett sådant sätt om man har ett kafé med tre anställda. Det får vi återkomma till i nästa i nästa inläggsrunda.

Anf. 40 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Herr talman! Ministern sade allra sist att det kanske inte går att organisera om man bara har tre anställda. Det är det som är så konstigt, arbetsmarknadsministern. Är det tre manliga anställda går det alltid att organisera det utifrån heltid. Är det tre kvinnliga anställda är det mycket svårare att organisera det utifrån heltidstjänster.

Jag kan inte få det till någonting annat än att det bygger på gamla attityder med mannen som försörjare och kvinnan som omsorgsförsörjare i familjen. Det är grunden till att kvinnor i dag inte har samma livsvillkor när det gäller arbetsmarknaden.

Det är det ministern lite grann pekar på, men han slår också in öppna dörrar i sitt svar. Ministern nämner tjejen Anna i Eskilstuna som nu måste säga upp sin deltid. Det är regeringens politik som slår så orättvist mot kvinnorna. Den gör att deras livsvillkor blir ännu sämre utifrån möjligheten att kunna arbeta.

Det handlar om att kvinnor måste få samma rätt och samma möjlighet, rätten till heltid som norm. Låt arbetsmarknadens parter göra överenskommelser inom varje avtal så löser man detta! Det är inget problem. Det handlar bara om att vi ska få lika rätt och lika värde på arbetsmarknaden.

Kvinnor ska ha samma möjligheter till försörjning, samma möjligheter till bra bostad och samma möjligheter att kunna köpa bra livsmedel med bra kvalitet, det vill säga allt det som gör att livet fungerar på ett tryggt och bra sätt. Det borde vi kunna göra i dagens Sverige.

Anf. 41 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Även om diskussionen om heltid kan bygga på gamla attityder är lagstiftning fel väg att gå. Det är min grundläggande övertygelse. Vi måste faktiskt ställa lite högre krav på de arbetsgivare som finns där ute att de organiserar sig på ett sådant sätt att de ser till att möjliggöra för dem som arbetar deltid och vill arbeta heltid att också göra det.

A-kassan är en omställningsförsäkring och inte ett livslångt stöd. Om man arbetar halvtid har man rätt att deltidsstämpla 150 arbetsdagar. Det är nästan ett helt år. Det är inte alldeles orimligt att det finns en begränsning. Vi kan inte ha det så att vi låter arbetsgivare avstå från att organisera sig på ett rimligt sätt och sedan lyfter över kostnaden för det på den enskilde och a-kassesystemet och därmed också på skattebetalarna. Det tycker jag inte är en rimlig väg att gå.

Här krävs det nog en kombination av attitydförändring, lagstiftningsarbete och ett antal åtgärder från vår sida. Vi jobbar med den strategiska 60-punktsplanen. Därtill behövs det insatser av informations- och attitydkaraktär men också lönebildningskaraktär från parterna på arbetsmarknaden. Här får vi nog gemensamt försöka dra våra strån till stacken.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 2009/10:62 om ungdomsarbetslösheten i Stockholmsregionen

Anf. 42 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Veronica Palm har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att minska ungdomsarbetslösheten i Stockholmsregionen.

Det viktigaste målet för regeringen sedan den tillträdde 2006 har varit att få fler i arbete och färre utanför arbetsmarknaden. Regeringen har

vidtagit en rad åtgärder för att uppnå målet, och ungdomar har varit och är en viktig målgrupp för detta arbete. Genom att halvera socialavgifterna för ungdomar under 26 år har det till exempel blivit lättare att anställa en ungdom.

Till följd av det försämrade arbetsmarknadsläget har regeringen presenterat ytterligare satsningar i budgetpropositionen för 2010. För ungdomar innebär det att regeringen avser att införa fler insatser inom jobbgarantin för ungdomar, nämligen stöd till start av näringsverksamhet, möjlighet att studera på deltid och arbetslivsinriktad rehabilitering, den nya aktiveringsinsatsen Lyft. Ungdomar kommer också att kunna ta del av en förstärkt matchningsverksamhet med personliga coacher tidigt i en arbetslöshetsperiod.

Som ett komplement till den utbildning som erbjuds inom jobbgarantin för ungdomar i dag avser regeringen också att införa en extra studiemotiverande insats för arbetslösa ungdomar som inte avslutat sin grundskole- eller gymnasieutbildning. Detta sker i form av en särskild satsning på utbildningsplatser inom folkhögskolorna.

Vidare har den offentliga utbildningssektorn en mycket viktig roll för att ungdomar ska förnya och fördjupa sina kunskaper så att de står bättre rustade på arbetsmarknaden. I budgetpropositionen för 2010 har regeringen presenterat en omfattande utbildningssatsning, som bland annat innebär fler platser i yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning, yrkesvux, och eftergymnasial yrkesutbildning samt 10 000 nya högskoleplatser inklusive studiestöd.

Slutligen vill jag poängtera att regeringens insatser på arbetsmarknaden syftar till att underlätta för alla som är eller riskerar att bli arbetslösa, oavsett var i Sverige de bor.

Då Veronica Palm, som framställt interpellationen, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav talmannen att Börje Vestlund i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 43 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Tack för svaret, även om jag tycker att man lite grann går förbi problemet! Om man nu har skurit ned 70 procent av arbetsmarknadsutbildningen, minskat arbetspraktikplatser med 97 procent och minskat anslagen till komvux ganska ordentligt blir det lite svårt. Man satsar på ditten och man satsar på datten om man året innan har dragit ned väldigt mycket av resurserna för detta. Det blir liksom inte någon riktigt satsning. Det blir väldigt knepigt att förklara varför man inte vill göra någonting för att försöka att lösa problemet.

Låt mig ta exemplet med Stockholm. Där har man ökat ungdomsarbetslösheten med 100 procent. Min fråga till ministern är: Vad ska dessa ungdomar göra, som förutom att de är arbetslösa ofta har problem med boende? Det är färre vuxna i Stockholm. Det gör att det oftast är ett problem. De har inte så många alternativ till att vara ute på stan. Jag har inte frågat om det. Men sådana saker måste även vägas in i Stockholms speciella fall.

Det andra som är knepigt är att man har sagt att man har sänkt arbetsgivaravgiften för dem som är under 26 år. Min fråga till ministern är: Hur mycket har detta gjort att man har fått nya platser? Det gäller inte bara

sådana som ändå skulle anställda, utan hur många extra anställningar har man fått till följd av att man gjort detta?

Nu har man skapat de nya aktiviteterna. Låt mig ta aktiveringsinsatsen Lyft. Jag tror att det hette ungdomsplats någon gång i historien, och jag tror att den också innehöll exakt samma sak. Jag vill minnas att jag jämförde det vid något tillfälle. Det är ungefär samma sak.

Man säger att man har dessa aktiveringsinsatser. Men dessa aktiveringsinsatser handlar ofta om att ungdomarna får en så kallad jobbcoach. Vi vet i dag att de inte kommer så mycket längre än att de just får en jobbcoach.

För att komma vidare i det här sammanhanget krävs det oftast att de får en kompletterande utbildning och en praktikplats. Men tittar vi på vad resultatet av vad jobbcoacherna innebär är det att de går väldigt lång tid hos coachen och under väldigt kort tid får praktikplats om de ens får någon alls. Det är det jättestora problemet.

Det andra som jag vill säga är att man har skurit ned på komvux med ganska ordentliga pengar. Sedan vinnlägger man sig om det och säger: Nu satsar vi minsann på att ungdomar ska få komplettera sin grundskole- eller gymnasiekompetens.

De ungdomar som står längst bort från arbetsmarknaden är de som inte ens har en grundskolekompetens. De kanske dessutom aldrig har haft en riktig fast anställning.

Det är för de ungdomarnas skull Veronica Palm har ställt interpellationen. De står långt från arbetsmarknaden. Jag ser inte några svar till de här ungdomarna i statsrådets svar. Vad är det de ska göra förutom det här med jobbcoacherna? Ungdomarna tycker inte att jobbcoacherna gör något.

Anf. 44 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att ungdomsarbetslösheten är ett rejält, riktigt och alldeles eländigt problem. Det tror jag att vi alla kan vara helt överens om.

Just nu ligger vi i den officiella statistiken och pendlar från månad till månad mellan 25 och 30 procent. Det låter alldeles förfärligt, och det är det också.

Jag ska ändå försöka ge en lite mer mångfasetterad bild. Jag tror nämligen att det är farligt att dra alla ungdomar över en kam. De har väldigt olika förutsättningar. Låt oss försöka prioritera vilka problem vi löser först.

Det finns 1,2 miljoner ungdomar mellan 16 och 24 år. Lite drygt 100 000 av dem är registrerat öppet arbetslösa. Sedan har vi en grupp på drygt 100 000 som jag är oerhört bekymrad över. Det är de som varken studerar, arbetar eller finns i någon typ av insats hos Arbetsförmedlingen – de helt sysslösa. Det är den gruppen, 100 000 av de 1,2 miljonerna, som jag tycker är den som är allra mest besvärlig.

Man kan konstatera att av dem som är registrerat arbetslösa studerar knappt hälften på heltid och söker en timmes extrajobb i veckan eller mer. Majoriteten av dem är gymnasieungdomar som söker extra jobb på helger.

Prot. 2009/10:34
20 november

*Svar på
interpellationer*

Man kan också konstatera att trots att det är dåliga tider just nu hittar hälften av alla registrerat arbetslösa ungdomar jobb inom tre månader. På det sättet tycker jag att man kan segmentera gruppen ungdomar. Det finns en grupp som är ganska stor och som är arbetslös men som får jobb inom relativt rimlig tid. Men det stora problemet, som också Veronica Palm pekade på och som Börje Vestlund pratar om, är de sysslösa eller de som inte ens har klarat av sin utbildning ordentligt.

Det är bland annat därför jag är oerhört glad att vi lyckades med att i budgeten göra en extra satsning på just de personerna. 4 000 personer som saknar grundskole- eller gymnasieexamen får nu en möjlighet att gå in och få en förberedande utbildning i folkhögskolorna för att därefter kunna gå vidare om de så önskar och vill i till exempel komvux eller yrkesvux. Det innebär att av dem som finns i garantierna och som i dag saknar grundskole- eller gymnasieexamen kommer vi att nå i princip samtliga. Det tycker jag är ett oerhört glädjande besked.

Vi ökar nu insatserna från 125 000 till 250 000 personer i de aktiva arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Det är en fördubbling. Det anställs 2 000 nya arbetsförmedlare i år. Det är en kraftfull insats för att just nå och arbeta med den här gruppen personer.

Det stora bekymret är nog inte resurserna i sig, utan det stora bekymret, som jag är genuint orolig för, är att när man gör en så kraftig utbyggnad måste man hela tiden ifrågasätta kvaliteten i de insatser som görs. Blir det rätt saker? Får man rätt hjälp – den hjälp som man behöver?

Jag ska erkänna att det utan tvekan kommer att bli en och annan insats som inte blir av den karaktären att det är bra. Det kommer att bli en och annan sak som görs som inte blir som den personen förväntar sig, behöver eller vill ha. Där måste vi fortsätta att tillsammans med Arbetsförmedlingen intensivt arbeta för att förbättra och höja kvaliteten och leverera det som behövs.

Samtidigt är det lite besvärligt att vara arbetsförmedling. Den kund som man har hos sig är ju inte nöjd förrän han eller hon lämnar Arbetsförmedlingen och har ett jobb att gå till. För det krävs det företag som vågar anställa och kunder som finns hos de företagen.

Den sänkta arbetsgivaravgiften har betydelse för ungdomar; det kan man lätt konstatera när man pratar med McDonalds. I de restauranger de själva driver, som inte är franchiserestauranger, går hela sänkningen av arbetsgivaravgiften till nyanställningar av ungdomar. Det gör att det finns konkreta resultat av just den insatsen.

Anf. 45 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Låt mig som gammal Hotell- och Restaurangombudsman få säga: Det vore väl fan, på ren svenska, om inte någonting skulle gå till det med tanke på att McDonalds praktiskt taget inte har någon alls över 26 år anställd! Ursäkta att jag svor, herr talman, men jag var tvungen. Jag tycker att det passade i just detta sammanhang.

Det här känns nästan som om vi vore tillbaka i valrörelsen 2006. Jag tror att jag har pratat med statsrådet om det här någon gång tidigare. Så här resonerade vi socialdemokrater också. Vi sade att ungdomsarbetslösheten inte var något stort problem och förklarade det med att räkna ned den med det antal som var sysselsatt och så vidare. Det är naturligtvis värre i dag, för i dag är vi inne i en lågkonjunktur. Men problemen är

desamma, nämligen att man har för lite redskap för de ungdomar som står helt utanför och som känner att de inte får det stöd de behöver i samhället.

Men kalla det inte för satsningar när det handlar om att man ger tillbaka lite grann av vad man tidigare har dragit tillbaka! Det är ju det som det handlar om hela tiden när det gäller regeringens politik i sammanhanget.

Jag är mycket orolig över de här ungdomarna, som inte har arbete och som inte har bostad och kanske bor hemma hos sina föräldrar. Jag besökte en familj i Rinkeby häromdagen. De har en 26-åring och en 28-åring som bor hemma eftersom de inte har råd med någon egen bostad. Båda föräldrarna är också arbetslösa. Jag tror inte att det utvecklas någonting sunt av detta. Det gäller dels mellan de här människorna, dels när det gäller synen på samhället. Det var just därför jag var hos dem och diskuterade lite grann.

Jag kan bara konstatera att ingen av de här fyra människorna – men nu är det ju ungdomar vi diskuterar och därför ska jag bara tala om dem – ser någon möjlighet att få jobb. Det intressanta med dem är att de har gymnasiekompetens. Den ena har dessutom högskolekompetens. Det börjar också bildas en grupp med sådana ungdomar. Det tycker jag är det som kanske blir allra mest komplicerat. Hur ska vi få den gruppen att över huvud taget gå till de åtgärder som regeringen talar om att man kan erbjuda? För dem finns absolut ingenting. Det kanske är en mycket liten och marginell grupp, men den finns där och den behöver också hjälp för att kunna komma tillbaka på arbetsmarknaden.

Statsrådet säger att de flesta får jobb inom tre månader. Det är ingenting nytt. Vi har alltid vetat att även om ungdomsarbetslösheten är jättehög har de flesta förhållandevis korta arbetslöshetsperioder. Det visste vi tidigare, och det har inte förändrats i sig. Man får kortare anställningar, man åker ut och blir arbetslös i kanske tre eller fyra månader och sedan får man en ny anställning igen. Det är ingenting nytt under solen. Det ligger i ungdomsarbetslöshetens karaktär.

Det som är problemet, statsrådet, är fortfarande att många ungdomar går så månad ut och månad in utan att känna att de har någon förankring på arbetsmarknaden. De får mindre och mindre tilltro, och undrar: Kommer jag någonsin att kunna få ett arbete? Kommer jag någonsin att kunna skaffa familj? Kommer jag någonsin att kunna skaffa bostad?

Detta är särskilt påtagligt i Stockholmsregionen. Vi stockholmare är också människor, men väldigt många fler. Situationen blir komplicerad i det avseendet även om ungdomsarbetslösheten procentuellt sett kanske inte är den värsta i Stockholm. Men vi är väldigt många fler.

Anf. 46 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag naturligtvis håller med Börje Vestlund. Jag är djupt bekymrad över just den här gruppen helt sysslösa. Det är rätt att det är ett stort problem i Stockholm därför att vi är många. Men jag har varit i alla län under det här året och besökt arbetsförmedlingar, ungdomar, uppsagda och företag som har varslat. När jag åker runt på det sättet blir jag rätt orolig för rätt många orter i landet – bruksorter och liknande – där man lätt går från att vara sysslolös till att

Prot. 2009/10:34
20 november

*Svar på
interpellationer*

bli hopplös, det vill säga att hoppet försvinner. Och när hoppet försvinner är vi illa ute.

Om man tittar demografiskt bara ett decennium eller två framöver är det i grunden så att vi kommer att behöva varena själ på arbetsmarknaden. Vi behöver de här ungdomarna. De får inte ge upp. De måste finnas med och vara beredda att hoppa in och jobba.

Det finns ett strukturellt problem som vi delar med alla länder runt hela världen oavsett vilka skyddsmekanismer och regler man har utanför. Ungdomar är alltid konjunktur känsliga. De får lättast jobb när det sprutar på bra i ekonomin, och de blir snabbast av med jobben och har svårast att komma in när det går sämre i ekonomin.

Vi har ju haft en debatt om LAS och turordningsreglerna. Då brukar jag påpeka att i USA, där man inte har några som helst skyddsregler av det här slaget, är ungdomsarbetslösheten också dubbelt så hög som den reguljära arbetslösheten. Det verkar inte påverka på det sättet.

Frågan är om vi kan minska det här gapet? Kan vi påverka och göra det lite mindre? Kan vi göra ungdomarna något mindre konjunktur känsliga? Jag har besökt både Holland och Danmark på sistone, eftersom de tenderar att ha lägre ungdomsarbetslöshet, för att försöka se vad det är som skiljer gentemot oss.

Jag tror att en av de viktigaste sakerna handlar om något som vi är ganska dåliga på i Sverige, nämligen kopplingen mellan skola och arbetsliv. Det kan manifesteras i flera olika dimensioner. En handlar förmodligen om lärlingsutbildning och den typen av arbetsplatsförlagd utbildning. Det har vi knappt någonting av i Sverige. Det finns ju avtalslärlingar, men det finns än så länge inga gymnasielärlingar, men det är på gång. Det är naturligtvis inte hela förklaringen, men det är en förklaring med tillhörande trygghetsavtal, kollektivavtal och sådana saker som vi bör ha runt det också.

Eftersom ungdomarna inte sällan har den mer konjunktur känsliga funktionen är arbetsmarknadspolitiken, och bör också vara, konjunktur rellet anpassad. Så har det sett ut i alla tider oavsett om det har varit en socialdemokratisk eller borgerlig regering. Man har dragit ned på volymerna i goda tider och dragit upp dem under lite sämre tider.

När vi nu går från 125 000 till 250 000 kommer vi att ha uppemot 5 procent av arbetskraften i aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser under nästa år. Det är den största ökningen som jag har kunnat se någonsin. Det är också den högsta nivån någonsin som är registrerad. Är det bra eller dåligt? Jag hade naturligtvis helst sett att volymerna hade varit mindre och att vi hade haft fler personer i arbete. Det hade varit en bra idé. Men när nu ekonomin ser ut som den gör får man nog tänka sig att arbetslinjen i sämre tider stavas aktiv arbetsmarknadspolitik, det vill säga att människor behålls nära arbetsmarknaden under en period av sämre tider så att man har möjlighet att så snabbt som möjligt ta sig ut.

Till de ungdomar som är arbetslösa och som riskerar att bli hopplösa försöker jag för det första att säga så här: Ge inte upp! Ni behövs. Varenda kotte kommer att behövas. Vi har ett stort generationsskifte på gång, och konjunkturen kommer att vända.

Det andra jag brukar säga är: Gå till Arbetsförmedlingen! Anmäl er på Arbetsförmedlingen så att ni får någon typ av hjälp! Om den inte är bra nog får vi förbättra den.

Det tredje jag säger är: Passa på att studera under dåliga tider om ni kan! Det är en god investering och en bra sak att göra.

Prot. 2009/10:34
20 november

Anf. 47 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Jag håller med om två saker. Jag håller med om det sistnämnda, att det är bra att studera i dåliga tider. Det tror jag att vi båda är överens om.

Det andra handlar om den lite hallelujaliknande rörelsen som vissa partier, dock inte våra partier, har där de säger att förändringar i LAS skulle minska ungdomsarbetslösheten. Det är bevisat att så inte är fallet.

Jag tror också att det finns en annan sak som man måste säga är lite grann av en hallelujalösning, och det är lärlingsutbildningen. Vi ska inte diskutera den i dag, men ibland tycker jag att det låter på regeringen som om det är den framtida lösningen på väldigt många problem.

I det här sammanhanget kan jag inte låta bli att ta tillfället i akt och säga: Varför satsar man då inte på något som vi själva kan påverka, nämligen att kommuner och staten inte säger upp ungdomar? Det är precis vad som sker i dag. Där sägs man också upp. Jag kan förstå att ett företag med fem anställda inte kan ha en halv resurs extra. Däremot har jag svårt att förstå varför inte stora arbetsgivare som kommuner, landsting och stora industrier inte kan försöka att övervintra genom att ha detta. De vet ju att de kommer att få ett elände när konjunkturen vänder.

Låt mig ta ett exempel på en föredömlig sak. Vi hade traineer på chefsnivåer som en del av arbetsmarknadspolitiken, men dem avskaffade ni väldigt snabbt. Jag tycker att det var en bra sak. Det kommer att behövas väldigt många chefer. Låt mig ta ett exempel på det. När jag var vice ordförande i gatu- och fastighetsnämnden i Stockholm visste vi att alla chefer skulle gå i pension före 2015. Då måste man börja fundera på om man inte bör göra någonting åt detta redan på ett tidigt stadium.

Det är många frågor som inte har fått några svar i den här debatten, men jag tackar ändå för debatten.

Anf. 48 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Det sista känner man igen. Jag tror att en tredjedel av alla anställda på Arbetsförmedlingen går i pension inom bara några år. Den här generationsväxlingen är väldigt tydlig. Ska man ha bra människor som kan träda in i de här yrkena kan man inte bara plocka in dem från gatan. Man måste förmodligen ha en ganska bra intern sammansättning åldersmässigt och strukturmässigt för att man ska klara av ett generationsskifte.

Jag har pratat med en hel del av de företag som har sagt upp anställda. Jag var på Sandvik för nästan ett år sedan och diskuterade detta. De berättade för mig att snittåldern på medarbetarna kommer att stiga med kanske 10 år under den här krisen. Det är extremt mycket. Om inte konjunkturen blir bättre kommer de att få, som också 90-talskrisen visade, ett gap där man saknar personer. Man kommer inte att ha några 20-åringar eller 30-åringar om 10 år eller 40-åringar om 20 år. Där finns det mycket att göra. Vi resonerade om det, och sedan sade de: Vi har ju tagit diskussionen om turordningsreglerna, och det är de här listorna vi har fått fram.

Svar på
interpellationer

Så är det väl lite grann, men samtidigt är det så som Börje Vestlund sade. Låt oss till exempel titta på Danmark. Förändrade turordningsregler betyder egentligen inte någonting för ungdomsarbetslösheten. I Danmark har de haft både hög och låg ungdomsarbetslöshet med samma arbetsrättsliga regelverk. Det kan inte vara förklaringen. Det är någonting annat som är förklaringen.

Jag tror ändå att en förklaring ligger i kopplingen och närheten mellan skola och arbetsliv. Jag håller med om att lärlingsutbildningen inte är hela svaret. Det kan också finnas andra saker man kan göra för att koppla skolan närmare arbetslivet. Man kan till exempel förbereda ungdomar för mötet med arbetsmarknaden. Jag tror att det är en god idé.

Jag vill tacka för en god och framför allt viktig debatt. Jag är helt säker på att vi kommer att försöka återkomma till den flera gånger framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2009/10:80 om gränsproblematiken

Anf. 49 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Lars Mejern Larsson har frågat mig vad jag ämnar göra för att skynda på arbetet med att lösa gränshindersproblematiken gällande dels långa handläggningstider för utfärdandet av intyg E301, dels hur den tid under vilken personer som tidigare arbetat i Norge och är permitterade ska behandlas i den svenska arbetslöshetsförsäkringen.

Först, vad avser de långa handläggningstiderna för utfärdandet av intyg E301, håller jag med om att det är olyckligt att enskilda under en ibland alltför lång tid får vänta på att deras ansökan om arbetslöshetsersättning ska behandlas. Jag vill emellertid i detta sammanhang påpeka att det yttersta ansvaret för arbetslöshetskassornas handläggningstider vilar på arbetslöshetskassorna.

I egenskap av tillsynsmyndighet över arbetslöshetskassorna har dock Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF, en löpande dialog med myndigheten i Norge om de långa handläggningstiderna vid inhämtande av intyg E301. Som ett resultat av myndigheternas möte den 22 oktober 2009 har IAF fått förslag på hur de administrativa rutinerna kring hanteringen av intyg E301 kan tydliggöras och förenklas. Denna information har IAF i sin tur fört vidare till Arbetslöshetskassornas samorganisation (SO).

Vad avser frågan hur den tid under vilken personer som arbetat i Norge är permitterade ska behandlas i den svenska arbetslöshetsförsäkringen analyserar IAF för närvarande denna fråga för att finna en lösning.

Jag är glad att Lars Mejern Larsson noterar att frågan är komplex – det är den – och en konsekvens av detta är att den måste beredas ordentligt.

Mot bakgrund av det arbete som nu pågår för att lösa frågorna har jag för närvarande inte för avsikt att vidta några ytterligare åtgärder.

Herr talman! Jag är glad att jag har fått ett svar av arbetsmarknadsminister Sven Otto Littorin, men jag är besviken. Svaret säger ingenting om vad ministern avser att göra åt de problem som jag belyser i min interpellation. Jag vill klargöra för alla som lyssnar till diskussionen här i kammaren i dag att jag inte står här för min egen skull utan för alla de arbetstagare som drabbas av ministrarnas inaktivitet.

Sverige är ett avlångt land, och vi har långa gränser mot våra grannländer hela vägen från Haparanda och ned till Ystad. I Värmland har vi Norge som närmaste granne. I en tid när arbetslösheten når skyhöga nivåer i Sverige är den större nordiska arbetsmarknaden en möjlighet för många svenskar. I dag rör det sig kanske om 20 000–25 000 personer som har en del av sin löneinkomst under året från Norge. Högst är antalet från Värmland med runt 4 000–5 000 personer.

När två länder möts på det här sättet är det lätt att det blir problem. Det råder byråkratiska hinder som försvårar en rörlig arbetsmarknad över landgränsen. Så här beskriver en arbetslös värmlänning som har arbetat i Norge i sju år problematiken: I början av mars blev jag arbetslös och fick inte mina stämpelavgifter förrän i slutet av juli efter tolv veckors väntan. Det är en byråkrati utan like kring en enda liten blankett. Vi måste se till att det är ett flexibla system och en a-kassa som gör att man inte riskerar hela sin livssituation vid arbetslöshet.

En annan värmlänning, Göran Aarhus, beskriver sin oro på ett liknande sätt: Förra måndagen åkte jag till Grensetjensten för att skaffa de nödvändiga övergångshandlingarna till a-kassan, och så rasade hela världen för en stund. Svensk personal som varit tillåten i Norge så länge har inte rätt till a-kassa i Sverige. Beslutet var taget i mars, men ingen kände till det.

Jag har nu försökt att peka på några av de gränshinder som man ställs inför och som gemensamt måste lösas mellan våra länder för att nå visionen om ett gränslöst Norden.

Herr talman! Även Metall hemma i västra Värmland vittnar om medlemmar som har fått vänta på pengar i upp till sex månader. Detta är inte acceptabelt. Vi måste lyssna på dem som möter människorna. Verkligheten är här och nu, och regeringen måste ta ansvar för de beslut som man fattar. Regeringen måste vara mycket mer aktiv i att skapa gemensamma modeller som gör att våra gränspendlares vardag fungerar på ett så smidigt sätt som möjligt. Det kan inte vara nödvändigt att man ska straffas och behöva söka ekonomiskt bistånd från hemmakommunen.

För mig som tillhör oppositionen kan det vara okej att säga att frågan är komplex, men för arbetsmarknadsministern som är ansvarig räcker det inte med att säga att frågan är komplex och att den måste beredas ordentligt.

Herr talman! På tidigare direkta frågor har ministern svarat: ”Att lösa gränshinder som innebär att människor som bor och arbetar i olika länder riskerar sämre ersättningsvillkor än personer som både bor och arbetar i samma land har varit en prioriterad fråga inom arbetsmarknadspolitiken sedan regeringsskiftet 2006.”

Ja, herr talman, det låter ju bra. Men om man hanterar frågor som är prioriterade på detta sätt vågar jag knappt tänka på hur icke prioriterade frågor behandlas inom arbetsmarknadspolitiken. Vi har alla ett ansvar,

och den som har det största ansvaret är arbetsmarknadsministern. Så vilket är beskedet till de drabbade värmländska familjeförsörjarna? Är det att de inte ska få besked om de är berättigade till ersättning, eller vad är det?

Anf. 51 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Lars Mejern Larsson slår in öppna dörrar. För det första är det naturligtvis helt oacceptabelt med de långa handläggningstiderna. Det ska gå snabbt att få den ersättning man har rätt till. Det är väl inga konstigheter. Problemet är här att det – precis som Lars Mejern Larsson pekar på – är två regelverk och två myndigheter som måste hitta gemensamma lösningar för att hantera informationsöverföring.

Jag pratade med den norske statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet i Oslo om detta för två veckor sedan just för att se till att snabba på processen så att vi kan få lite snabbare besked. IAF har varit över och pratat med NAV, som är den norska myndigheten, för att kunna förenkla den här informationshanteringen. Informationen har lämnats från IAF till A-kassornas Samorganisation.

Går det att göra mer förenklingsarbete ska vi självklart se till att göra det, för det här ska gå så snabbt som möjligt. Den här blanketten finns, och det kan ju inte vara alltför komplicerat att fylla i den och skicka över den så att man får den ersättning som man ska ha. Jag kan lova Lars Mejern Larsson att jag ska ligga på i det arbetet för att se till att det hanteras. Jag är av helt samma uppfattning. Har man rätt till ersättning ska man få sina pengar i rätt tid och i rätt omfattning. Det ska inte vara någon tvekan om det.

När det gäller permitteringsdiskussionen är problemet lite annorlunda. Här har inte vi bidragit till någon förvirring, utan det är ju regler som har funnits ganska länge och som säger att man ska stå till arbetsmarknadens förfogande för att kunna få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Då har det tolkats som att man under en permitteringsperiod inte står till arbetsmarknadens förfogande. Men det finns hopp även i den delen, kan jag säga! En dom i kammarrätten från mars meddelade att man *ska* kunna betrakta tiden i permittering som arbetad tid och därmed vara grund för rätt till arbetslöshetsersättning.

Det arbete som nu pågår är att IAF som är den myndighet som har att se över de här frågorna går igenom och ser hur man konkret ska kunna göra det. Jag har i våra kontakter med IAF försökt att säga att naturligtvis ska det bli rätt och därför krävs det lite tid för att man ska kunna få det på plats. Men det finns ingen anledning att dra benen efter sig, utan den här frågan ska också kunna lösas. Har man rätt till ersättning ska man också i den här dimensionen få det i rätt tid.

Anf. 52 LARS MEJERN LARSSON (s):

Herr talman! Jag tackar ministern för att han ligger på när det gäller hanteringen av E301:an, för det är som du säger bara en blankett. Det borde man kunna lösa på ett mycket snabbare sätt, för det är tufft för dem som drabbas och lever utan ersättning.

Jag måste säga, herr talman, att det var först när den här artikeln om problematiken för Göran publicerades i Värmlands Folkblad som en ombudsman tog kontakt med Grensetjensten och de i sin tur fick höra

talas om kammarrättsdomen. De har efter det vänt sig till IAF, och de har också vänt sig till SO, och man väntar nu med spänning på svaret. Det är som du säger att i domen avslås IAF:s överklagan på länsrättens beslut i permitteringsfrågan. Då ställer jag mig mycket frågande till ministrernas okunskap om denna så viktiga dom för enskild medborgare.

Man kan vidare starkt ifrågasätta Inspektionen för arbetslöshet, IAF:s, agerande. Jag undrar om IAF inte har känt till domen eller inte har brytt sig om utslaget i kammarrätten. Jag hade hoppats att de arbetslösa skulle få lugnande besked från ministern, men det verkar som att de får avvakta svaret från IAF och ministern till ett senare tillfälle. Ministern tar upp det här, och han belyser det ju själv. Men det gör mig ändå oerhört förvånad att regeringen inte har känt till denna dom trots att man enligt egen utsago har satsat stora resurser på att lösa problemen vid arbete i annat land.

Om en så viktig dom inte finns med i ministrernas underlag till svar, som jag sade, ställer sig nog många gränspendlande svenskar frågan vad som tidigare har uteslutits i tidigare svar från ministern rörande deras situation.

Jag vill till slut ännu en gång upprepa ministrernas tidigare svar och låta det tala lite för sig självt: "Att lösa gränshinder som innebär att människor som bor och arbetar i olika länder riskerar sämre ersättningsvillkor än personer som både bor och arbetar i samma land har varit en prioriterad fråga inom arbetsmarknadspolitiken sedan regeringsskiftet 2006."

Herr talman! När nu ministern har fått kännedom om att det finns en dom som reglerar detta är det intressant att höra vilka åtgärder som ministern tänker vidta.

Anf. 53 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Okunskap? Jag tog ju själv upp domen i tidigare inlägg! Dessutom hade jag en interpellationsdebatt med Sven-Erik Österberg om just detta i våras. Det råder ingen okunskap alls om detta. Däremot är jag inte någon domstol. Jag kan inte överpröva myndigheternas hantering av frågan, men jag kan ligga på dem och kräva ett besked. Det har jag också gjort, vilket framgår av föregående replikomgång.

Återigen: Man ska ha rätt ersättning i rätt tid till rätt person. Det gäller självklart också dem som pendlar över gränsen. Problemet har varit, återigen, att det är olika myndigheter i olika länder som ibland tolkar regelverk på olika vis. Det här är det ständiga problemet när det gäller gränspendling. Min ambition är, och det säger jag återigen, att det ska vara så enkelt som möjligt. Jag delar Lars Mejern Larssons grunduppfattning. Det är oerhört bra att försöka riva de här hindren mellan våra olika länder – mellan Sverige och Norge i Värmland och andra delar av landet, mellan Sverige och Danmark i södra Sverige och mellan Sverige och Finland uppåt Tornedalen.

Gång efter gång när vi identifierar den här typen av problem gör vi just det, och vi försöker att hantera det just på det här sättet. Men nu är det IAF som har uppgiften att göra detta, och vi ligger på för att de ska komma fram med rekommendationer till a-kassorna för att hantera detta på rätt sätt.

Anf. 54 LARS MEJERN LARSSON (s):

Herr talman! Jag är glad att ministern delar min uppfattning om att det ska vara så enkelt som möjligt och att man måste skapa möjligheter för gränspendlare så att det kan vara enkelt. Det gläder mig. Den inaktivitet som varit tidigare har skapat stor oro bland många gränspendlare, och det måste vi ta fasta på.

Jag är inte nöjd i dag, och jag är inte nöjd i morgon. Jag kommer att följa den här frågan tills den är löst. Först då är jag möjligtvis nöjd.

Anf. 55 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Nu jobbar vi på, och sedan får vi återkomma.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2009/10:90 om den svenska arbetsmarknadsmodellen

Anf. 56 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Torgny Johansson har frågat mig

- vilka initiativ jag avser att ta för att få EU att verka för att EG:s utstationeringsdirektiv åter blir den reglering av minimikrav det var avsett att vara
- på vilket sätt jag avser att verka för att få EU att anta ett socialt protokoll som försvarar den svenska modellen att teckna kollektivavtal och därmed ger rätten till lika lön och arbetsvillkor oavsett nationalitet samt
- vilka åtgärder jag avser att ta för att säkerställa att ändringarna av filiallagen inte ger negativa konsekvenser för arbetsmarknaden i Sverige.

Utstationeringsdirektivet har flera syften. Det ska skydda utstationerade arbetstagare genom att tillförsäkra dem en viss nivå på anställningsvillkoren. Det ska motverka att utländska tjänsteutövare konkurrerar med alltför låga arbetskraftskostnader i förhållande till värdlandets nivåer. Det ska också skapa förutsebarhet för utländska tjänsteutövare när det gäller vilka villkor man som arbetsgivare i ett EU-land måste leva upp till vid utstationering till ett annat EU-land.

I Laval domen kan man säga att EG-domstolen fastslog balansen mellan dessa delvis motstående syften. När domen kom beklagade jag att domstolen delvis hade synpunkter på den svenska arbetsmarknadsmodellens funktion i utstationeringssituationer.

Jag anser dock att någon omförhandling av utstationeringsdirektivet inte bör ske. Vi är 27 medlemsstater i EU. Bland dessa medlemsstater finns många olika arbetsmarknadsmodeller och framför allt olika syn på den rimliga balansen mellan den fria rörligheten för tjänster och arbetstagar skydd. Det skulle vara oerhört svårt att nå någon enighet i rådet och en omförhandling skulle kunna leda till ett resultat som långt ifrån alla medlemsländer skulle välkomna.

Det skulle möta samma svårigheter att verka för någon form av socialt protokoll inom EU. Till dessa svårigheter kommer att det är oklart vad ett socialt protokoll i sig har för rättslig status och praktisk betydelse.

Jag anser i likhet med kommissionen att man i stället bör arbeta vidare med tillämpningen och genomförandet av det nuvarande utstationeringsdirektivet i medlemsstaterna. Jag stöder därför det pågående arbetet i kommissionens högnivågrupp där även arbetsmarknadens parter på Europainivå deltar. Jag tycker också att det är positivt att arbetsmarknadens parter på Europainivå på arbetstagar- och arbetsgivarsidan nu gemensamt analyserar den senare tidens rättspraxis på området och dess konsekvenser i medlemsstaterna.

Regeringen har för bara någon vecka sedan lämnat över en proposition till riksdagen med förslag på åtgärder till följd av Lavaldomen. Förslagen bygger vidare på Lavalutredningens betänkande och innebär att det alltså är kollektivavtalen som är normerande för vad som gäller vid utstationering till Sverige. Förslagen ger alltså de fackliga organisationerna uppgiften att övervaka arbetsmarknaden. De har rätt att vidta stridsåtgärder mot utländska arbetsgivare som inte har tillräckligt bra villkor för sina anställda. Jag tycker att regeringen genom förslagen har hanterat konsekvenserna av Lavaldomen på ett sätt som ligger väl i linje med den svenska modellen på arbetsmarknaden.

När det gäller eventuella konsekvenser för den svenska arbetsmarknaden av ändringarna i filiallagstiftningen har regeringen aviserat att den kommer att återkomma i frågan. Jag kan för tillfället inte säga så mycket mer än att diskussioner pågår inom Regeringskansliet om hur vi ska hantera dessa och andra frågor med anknytning till filiallagstiftningen.

Anf. 57 TORGNY JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka ministern för svaret. Jag är nu inne på min tredje vecka som riksdagsledamot, och det här är min första interpellationsdebatt i Sveriges riksdag. Jag ser fram emot debatten och hoppas att det något mer rutinerade statsrådet också gör det.

Den här interpellationen ställde jag direkt när jag kom till riksdagen, eftersom jag tycker att den är viktig att diskutera.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen är en stor och viktig fråga som på olika sätt angår nästan alla löntagare och medborgare. Modellen har byggt på maktbalans och respekt mellan parterna på arbetsmarknaden, på att arbetsgivaren och facket som något så när jämbördiga parter har kunnat lösa konflikter och hittat lösningar som är så bra som möjligt för alla, det vill säga både för löntagarna och för företagen och därmed för välfärden och tillväxten i Sverige.

Det som just nu allra mest ökar obalansen är regeringens misslyckande med jobbpolitiken. Jag upplever det som om regeringen, tyvärr medvetet, agerar på ett sätt som rubbar balansen mellan parterna. Regeringens politik de senaste åren tycks gå ut på att försvaga fackens möjligheter att försvara löntagarnas rättigheter. De aktuella frågor som jag tagit upp i min interpellation är exempel på det. De svar jag får är vänliga men i sak innebär de, vad jag förstår, att statsrådet inte vill göra någonting åt de missförhållanden som jag pekar på.

Jag tror att statsrådet och jag är överens om att det inte är alldeles lätt att engagera medborgarna när vi svänger oss med begrepp som tjänstedi-

rektiv, utstationeringsdirektiv och Lavaldomar. Om fler än ministrar, riksdagsledamöter och arbetsmarknadens parter ska kunna hänga med måste vi förklara vad vi menar och vad vi vill.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen har tjänat Sverige väl och är en av anledningarna till att Sverige blivit ett framgångsrikt välfärdsland som många har beundrat. Den löntagarfientliga politik som regeringen nu har fört i tre år drabbar inte bara löntagarna. Som jag ser det hotar den också Sveriges välstånd och tillväxt. Då tänker jag inte bara på arbetsmarknaden och misslyckandet med jobbpolitiken utan även på försvagningarna av vår gemensamma sektor – urholkningen av försäkringssystemen, nedrustningen av komvux och mycket, mycket mer. Det ligger delvis utanför denna interpellationsdebatt men är exempel på hur regeringens politik slår mot den svenska modellen.

Jag kan mycket väl förstå att det är jobbigt att vara arbetsmarknadsminister när den utlovade jobbpolitiken har gått åt skogen. Jag vore dock tacksam om ministern gjorde ytterligare ett försök att förtydliga sitt svar på min fråga. Jag gör därför ett nytt försök genom att formulera frågorna på ett enklare sätt så att fler än vi redan insatta kan förstå dem. Det kanske även underlättar för ministern att kunna ge ett tydligare svar.

Vad gör ministern för att förmå EU att sluta lägga sig i vår rätt att sluta bindande avtal på arbetsmarknaden?

Vad gör ministern för att förhindra att rörligheten över gränserna leder till lönedumpning och sämre arbetsvillkor för löntagarna?

Vad gör ministern för att se till att utländska företag verksamma i Sverige åter får krav på sig att ha någon som företräder företaget på plats i Sverige?

Anf. 58 MEERI WASBERG (s):

Herr talman! Jag blev glad när Torgny Johansson ställde interpellationen för den tar sikte på något som de flesta av oss uppfattar som så självklart att många till och med tror att det finns lag på det. Det handlar om kollektivavtalen. Det handlar ytterst om våra löner och anställningsvillkor, oavsett arbetstagarnas nationalitet.

I sin interpellation säger Torgny Johansson bland annat att ”principen om lika lön för likvärdigt arbete verkar vara bruten och löne- och anställningsvillkor har blivit ett konkurrensmedel. Utstationerad arbetskraft riskerar att utsättas för diskriminering och arbetsmarknaden utsätts för tryck nedåt mot lägre löner och sämre anställningsvillkor.” Det är just det som det handlar om. Löne- och anställningsvillkor behandlas som vilken handelsvara som helst.

Den nuvarande regeringen har i flera frågor genom olika åtgärder visat att den säger en sak men menar en annan. Det gäller exempelvis förändringar och försämringar i arbetslöshetsförsäkringen, en misslyckad jobbpolitik, en passiv arbetsmarknadspolitik samt uttalanden om vilken lönenivå ungdomar på lärlingsjobb ska ha. Då tycker jag att regeringen visar sitt rätta ansikte.

När det gäller ungdomarnas inträde på arbetsmarknaden och vilka anställningsvillkor som ska gälla borde regeringen låta parterna sköta den frågan, såvida regeringen inte tänker hantera den inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Vi har i en tidigare debatt i dag hört ministern ta upp

frågan om de sociala avgifterna för ungdomar som enligt honom var en positiv åtgärd. Där kan vi nog ha lite olika uppfattningar.

Sammantaget tydliggör regeringens agerande att man egentligen tycker att alltför många har fått det alltför bra. Regeringens strategi är klar. Därför klingar det ihåligt när regeringen säger sig stå upp för den svenska modellen med starka fackliga organisationer som tillsammans med arbetsgivarorganisationerna kan teckna bindande kollektivavtal. Det krävs två parter för att kunna teckna ett avtal.

De frågor som Torgny Johansson lyfter fram i sin interpellation hänger ihop. Likabehandlingen av löntagarna är viktig. Den fråga som egentligen inte har fått något svar är vilka åtgärder ministern har för avsikt att vidta när det gäller filiallagen. Det skulle jag vara intresserad av att höra lite mer om.

Anf. 59 PATRIK BJÖRCK (s):

Herr talman! Tack, arbetsmarknadsministern, för att vi återigen får diskutera den här viktiga frågan! Den har vi haft anledning att diskutera vid ett flertal tillfällen.

Jag skulle också vilja ta upp det som både Torgny och Meeri tar upp, och det är hur regeringen hanterar den här frågan, hur bilden ser ut av regeringens arbetsmarknadspolitik och hur det hela hänger ihop. Vi var ju många som var rädda för det förslag som skulle komma från regeringen när det gällde hur man skulle hantera resultatet av Lavaldomen i Sverige. Det har vi sett nu i den proposition som har kommit. Där har alla farhågor besannats. Regeringen är inte beredd att täppa till de hål i den svenska lagstiftningen som behövs för att säkerställa en lösning av de problem som uppstod med Lavaldomen.

Den andra delen är ju att det dessutom krävs arbete på Europainivå för att laga den väv i den svenska arbetsmarknadsmodellen som har fått stora revor och hål efter Lavaldomen. Det krävs dels ett helt annat agerande i svensk lagstiftning än det som regeringen presenterar, dels krävs det naturligtvis ett arbete på Europainivå.

Då är frågan: Har regeringen använt sig av det här? Har regeringen över huvud taget någon gång vid något tillfälle lyft de här frågorna på Europainivå? Har regeringen någon gång vid något tillfälle använt sig av det svenska ordförandeskapet för att driva de här frågorna? Det är den ena frågan som man skulle kunna ställa till ministern under den här debatten.

Den andra funderingen är det som också kommer upp i Torgny Johanssons interpellation där han kommer in på hur regeringen har hanterat det så kallade tjänstedirektivet, som man nu har fått igenom ett förslag här i riksdagen om hur det ska implementeras i svensk lagstiftning. Man har lyckats med konststycket att förstöra hela det arbete som Europaparlamentet har bedrivit under ett par år för att göra tjänstedirektivet hanterbart utifrån svensk synpunkt. Där har ett antal parlamentariker, bland annat svenskar, jobbat hårt för att få det ursprungliga så kallade frankensteindirektivet omgjort till ett direktiv som skulle ha kunnat vara möjligt att genomföra. Snyggt och elegant ställde regeringen genom en liten ändring i den så kallade filiallagen återigen fackföreningarna helt offside med stora svårigheter att hävda kollektivavtal. Det har regeringen gjort medvetet och med öppna ögon.

Prot. 2009/10:34
20 november

*Svar på
interpellationer*

Det här visar ju på att det inte är någon slump att den sittande regeringen, högerregeringen, alltid hamnar i en situation där man motarbetar fackföreningarna, motarbetar den svenska modellen, motarbetar kollektivavtalsmodellen.

Ministern säger i sitt svar till Torgny Johansson: Jag anser att någon omförhandling av utstationeringsdirektivet inte bör ske. Det har vi hört ministern säga tidigare. Vad som är spännande är att regeringen tydligen vill omförhandla tjänstedirektivet och driva den frågan, men inte för att stärka svenska löntagare, den svenska modellen eller svensk fackföreningsrörelse. Man vill öppna upp tjänstedirektivet för att man tycker att det innehåller för få delar av tjänstemarknaden. Därför vill man riva upp det och så att säga återställa det så att det så kallade frankensteindirektivet, det ursprungliga tjänstedirektivet, återigen kan införas.

När det gäller den punkten, att riva upp tjänstedirektivet, är regeringen tydligen aktiv och driver frågan, men när det gäller att omförhandla utstationeringsdirektivet för att säkerställa den svenska modellen är inte regeringen beredd att ta några som helst initiativ. Hur kan det komma sig att det är så viktigt att riva upp tjänstedirektivet men så omöjligt att omförhandla utstationeringsdirektivet?

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Först får jag välkomna Torgny Johansson både till riksdagen och till de underbara interpellationsdebatterna som vi säkert kommer att ha flera av.

Vi har ju haft debatt om just den här frågan vid ett flertal tidigare tillfällen, både i form av särskilda debatter, aktuella debatter och en lång rad interpellationsdebatter, inte minst Patrik Björck och jag.

Jag kan väl upprepa en del av de diskussioner som har varit. Det första är att jag hela tiden har beklagat Lavaldomen som kom från EG-domstolen. Jag tyckte att det var en onödig inblandning i den modell vi organiserar vår arbetsmarknad efter. Men när den domen kom var den bindande för svensk del. Därmed har vi att hantera den. Vi försökte göra det i väldigt nära samråd med parterna. Claes Stråth, som genomförde Lavalutredningen, hade ju ett mycket intimt samarbete med parterna för att hitta fram till den lösning som skulle kunna balansera EG-domen med den svenska arbetsmarknadsmodellen. Givet förutsättningarna, som var ganska besvärliga, tycker jag ändå att han lyckades ganska väl, för att inte säga mycket väl. Samtidigt är det naturligtvis så att parterna även i den här frågan står långt ifrån varandra, vilket ju slutade med att bägge sidor i grunden var lite missnöjda. Det kan man möjligen förstå.

Det viktiga för min del var två saker. Den första var att kollektivavtalen fortsatt är normerande för lönebildningen i Sverige. Vi behöver alltså inte införa någon typ av minimilagstiftning eller liknande, som hade varit ett mycket stort brott mot den svenska modellen.

Det andra som detta medför är ju att det fortfarande är alldeles tillåtet och okej att tillämpa fackliga stridsåtgärder för att tvinga fram ett svenskt kollektivavtal även för utstationerade arbetstagare. Däremot specificeras inom vilka ramar det får ske på ett sätt som jag egentligen tycker var väldigt olyckligt.

Samtidigt kan man titta över omfattningen av det här problemet. Vi har ungefär 3 000 utstationerade arbetstagare från EU i dag på den

svenska arbetsmarknaden. Av dem har en förkrossande majoritet redan i dag svenska kollektivavtal. På byggnadssidan, som kanske är det mest talande exemplet, fanns det för några år sedan 220 utländska företag, tror jag, med utstationerad arbetskraft verksamma i Sverige. Av dem hade samtliga utom två svenska kollektivavtal, visade tidningen Byggnadsarbetaren för säkert två år sedan. På det sättet är det här problemet principiellt viktigt men gäller i praktiken ändå en begränsad del av den svenska arbetsmarknaden.

Vad kan man då göra? Det förekom i debatten två önskemål, och dem har vi debatterat förut. Sociala protokoll och omförhandlingar av utstationeringsdirektivet.

Frågan om det sociala protokollet är överspelad nu när Lissabonfördraget faktiskt är ratificerat och träder i kraft den 1 december. Då återstår omförhandling av utstationeringsdirektivet. Jag tror att det var Patrik Björck som undrade om jag någonsin har lyft fram detta. Då svarar jag som jag alltid har svarat de gånger vi har mötts: Ja, det har jag gjort vid ett flertal tillfällen. Jag har varit på Lavalforum i Bryssel och debatterat den här frågan. Jag har lyft upp den på ministerrådsmöten och konstaterar bara att när jag gjorde det på ministerrådsmötet för drygt ett år sedan fanns det inte en medlemsstat som ville ha ett öppnande av utstationeringsdirektivet. Det finns inget som helst stöd för detta i någon medlemsstat.

Dessutom är jag mot av ett annat skäl. Det är av taktiska skäl. Jag är nämligen helt övertygad om att inleder vi en sådan förhandling kommer vi att ha decennier av legal osäkerhet kombinerat med att resultatet, om vi når en överenskommelse, lär gå i rakt motsatt riktning mot den som i det här fallet Patrik Björck, Torgny Johansson, jag och flera andra önskar, nämligen att vi riskerar att få en mycket mer rigid arbetsmarknad. Det vore hemskt olyckligt, tycker jag.

Anf. 61 TORGN Y JOHANSSON (s):

Herr talman! Man kan fundera på hur statsrådet Littorin ska klara att reda ut den här härvan på arbetsmarknaden. Sedan byggandet av Söderfjärdsskolan för fem år sedan har Vaxholmskonflikten eller Laval-målet funnits med i debatten i samhället. Konflikten i Vaxholm vägrar försvinna så länge regeringen och statsrådet vägrar lyssna till och ta till sig av LO:s, TCO:s och Sacos synpunkter när det gäller vad kollektivavtalen ska få innehålla.

Konflikten i Vaxholm har blivit europeisk storpolitik. Arbetsgivare, LO, TCO och politiker har tvingats fundera över sådant som vi tidigare har tagit för givet inom den svenska arbetsmarknaden. Det är faktiskt så att människor utnyttjas också.

Lagförslaget om Laval är inte bra. Statsrådet och regeringen föreslår hårda begränsningar av den fackliga konflikträtten. Kraven får bara gälla den lägsta avtalade lönen. Bevisregeln ger den arbetsgivare som vill fuska ett kryphål som är större än omvandlingen av Stockholms city på 60-talet.

Tyvärr kvarstår fler problem som kan leda till sämre villkor för utländska arbetare och lönedumpning. Det handlar om verksamheter med falska anställnings- och lönebesked. Gång på gång avslöjas att det förekommer hot och fiffel mot anställda. Hur kan statsrådet låta den verk-

samheten fortsätta? Varför sätter inte statsrådet stopp för utnyttjandet av arbetskraft och människor på det sättet?

Vaxholmskonflikten och Lavaldomen visar allt tydligare hur människor utnyttjas i samband med internationaliseringen av skrupelfria företagare. Jag kan nämna några exempel. Det handlar om utblottade bärplockare från Thailand, skogsarbetare från Rumänien som grundlurats, lantarbetare från Vitryssland som tvingats bo under usla förhållanden och bemanningsföretag som tillhandahåller arbetskraft för snuspengar.

Ändringarna i filiallagen som ministern och den borgerliga majoriteten genomfört innebär att det nu går att bedriva verksamhet utan att det finns någon behörig person på plats i landet som facken kan överlämna förhandlingsframställningar och framställa krav på kollektivavtal till eller genomföra förhandlingar om löne- och anställningsvillkor med. Det innebär att det nu inte behöver finnas någon som är behörig att företräda näringsidkare i förhållande till arbetstagare och organisationer, affärspartner, tjänstemottagare, domstolar och myndigheter.

Jag kan inte förstå varför ministern inte har tagit tag i problemet och hittat en lösning för att upprätthålla den svenska modellen på arbetsmarknaden. Sverige bör sätta ned fötterna, åtminstone genom att införa en liknande bestämmelse som Finland har gjort när det gäller utstationerade arbetstagare. I Finland är det utstationerande företaget skyldigt att utse företrädare vid utstationeringar som pågår längre än 14 dagar.

Ministern beklagade att det blev som det blev i sitt svar, samtidigt säger han att det är oklart om det är meningsfullt att göra något åt problemet. Det hade varit bättre att tänka igenom konsekvenserna av lagändringen innan regeringen fattat beslut om ny lagstiftning. Därför måste jag igen ställa följdfrågan till ministern: När ska ministern föreslå beslut om de negativa konsekvenserna av filiallagen?

Anf. 62 MEERI WASBERG (s):

Herr talman! Jag uppfattade inte riktigt något svar i ministrarnas förra inlägg när det gällde filiallagstiftningen. Jag avslutade mitt förra inlägg genom att ställa en fråga om den. Tiden kanske inte räckte till.

Jag tycker ändå att detta är bekymmersamt. Torgny lyfte i sitt inlägg före mig förtjänstfullt upp problemet med den passiva hållningen när det gäller de förändringar som behövs i filiallagen. Det krävs nämligen två parter för att teckna ett avtal. Då är det rimligt att man på ett enkelt sätt kan komma i kontakt med varandra. Det handlar också om att bygga upp en förståelse för den svenska modellen och de kollektivavtal vi har i Sverige. Då kan inte arbetstagare ställas mot varandra.

Den lön jag får ska bero på det arbete jag har och vilka arbetsuppgifter jag utför snarare än varifrån jag kommer. Ministern sade i interpellationssvaret att ”det kommer”. Det visar att regeringen säger en sak och gör något annat. Bitarna hänger ihop. Regeringen hanterar arbetsmarknadsfrågorna styckevis och delat för att på det sättet bit för bit montera ned den svenska modellen. Det är en medveten strategi, och jag uppfattar att det finns en klar linje i detta. Det är inte en linje för arbetstagarnas rättigheter. Jag tror att det finns en idé och en strategi, men ni säger att ni vill göra något annat.

Det här är en av mina första debatter, och jag tror inte att jag har rätt till fler inlägg. Jag är ändå nyfiken på att få höra ett eventuellt svar.

Herr talman! Det är sant att vi har haft debatterna förut, det är sant att vi många gånger har ställt krav på arbetsmarknadsministern och regeringen att ta initiativ till att omförhandla utstationeringsdirektivet och det är sant att varje gång vi har rest frågan har man sagt att man inte vill, inte kan och att det inte är rätt väg att gå.

Nu ställde jag frågan i ljustet av att regeringen när det gäller tjänstedirektivet plötsligt har intagit en helt motsatt ståndpunkt. Därför tyckte jag att frågan var berättigad att ställa igen. I samband med att den svenska lagstiftningen för implementeringen av tjänstedirektivet antogs i riksdagen – jag vet inte om det var exakt i kronologisk ordning, men ungefär i det spannet – lyfte man från regeringens sida fram möjligheten att väcka frågan att riva upp tjänstedirektivet. Ungefär samtidigt som tjänstedirektivet införs i svensk lagstiftning lyfter regeringen fram möjligheten att riva upp det. Det är inte i och för sig för att stärka den svenska modellen, svenska löntagare eller för att underlätta att sluta kollektivavtal. Det hade vi inte räknat med eftersom vi vet att regeringen har en helt annan agenda i de frågorna. Det var ändå intressant att se att när det gäller tjänstedirektivet har regeringen en helt annan uppfattning om möjligheten av och framgången med att riva upp ett direktiv.

I ljustet av den lite schizofrena inställningen från regeringens sida skulle det ändå vara lite intressant att få ett svar på varför det är möjligt att riva upp tjänstedirektivet nu när vi precis håller på att införa det i Sverige men att det är helt omöjligt att ens diskutera utstationeringsdirektivet.

Herr talman! Låt mig återigen konstatera att eftersom det inte finns en enda medlemsstat i EU som vill omförhandla utstationeringsdirektivet gör jag ändå bedömningen att det inte är möjligt. Även om det hade varit möjligt ska man komma ihåg att när det utstationeringsdirektiv som i dag gäller antogs fanns det 15 medlemsstater. Nu finns det 27. Av de tillkommande medlemsstaterna är en majoritet sådana som inte vill ha den typ av regelverk och tydlighet som Patrik Björck och jag också efterlyser. De vill ha något helt annat.

Risken är att vi får ett väsentligt mycket sämre utfall. Ett nytt utstationeringsdirektiv skulle vara väsentligt mycket sämre från de utgångspunkter som Patrik Björck och jag har. Därför finns det både ett praktiskt och ett taktiskt skäl mot att öppna utstationeringsdirektivet.

Däremot konstaterar jag att kommissionen har börjat ett bra arbete med en översyn med parterna på EU-nivå. Det är en högnivågrupp som arbetar intensivt för att öka tillgänglighet, informationsutbyte och så vidare. Det är helt riktigt. Därtill har kommissionens ordförande Barroso pratat om någon typ av tillämpningsförfordning. Vad det innebär är vi inte riktigt klara över. Det undrar jag om han själv är, om jag ska vara helt ärlig. Vi ser fram emot att kommissionen återkommer i ärendet när kommissionen finns på plats och åter upptar sitt arbete.

Torgny Johansson frågade varför vi inte har tänkt igenom konsekvenserna. Det är precis därför vi har haft en Lavalutredning som har arbetat intensivt med detta och genomlyst frågorna i mycket nära samarbete med parterna. Jag hade – återigen – önskat att vi hade sluppit det, men vi har

att hantera konsekvenserna av EG-domstolens utslag. Det är svensk gällande rätt. Därmed måste vi se till att hantera det så bra det någonsin går. Det tycker jag att Lavalutredningen har gjort.

Slutligen var det frågan om filiallagen. Det är klart att jag har noterat den kraftiga kritiken och diskussionen. Frågan bereds nu i Näringsdepartementet, och det finns inget regeringsförslag på bordet än. Det får vi återkomma till när regeringen presenterar sitt förslag till ny filiallag.

Anf. 65 TORGN Y JOHANSSON (s):

Herr talman! Det enda jag ville med min interpellation var att få svar på tre tydliga frågor. Det tycker jag att jag så småningom har fått, och det tackar jag för. Svaren är i tur och ordning:

1. Statsrådet beklagar utvecklingen.
2. Statsrådet ser det inte som meningsfullt att göra något.
3. Vi ska diskutera i Regeringskansliet vad den lagändring vi just har genomfört innebär. För mig verkar det lite bakvänt att man inte har diskuterat innan.

Svaren bekräftar tyvärr att jag har haft rätt i mina farhågor. Regeringen vill fortsätta att steg för steg montera ned den svenska arbetsmarknadsmodellen.

Anf. 66 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Låt mig korrigera Torgny Johansson på den sista punkten. Vi har inte genomfört någon förändring av filiallagen. Det finns inte något sådant förslag på riksdagens bord än. Det är precis det arbete som nu pågår i Näringsdepartementet.

I övrigt har vi föreslagit en ändring, och det handlar om konsekvenserna av Lavaldomen. Det har vi gjort tillsammans med parterna efter en noggrann och gemensam analys. Det är inte så att vi har kommit fram till någonting som alla älskar – det inser jag också. Parterna har olika utgångsvärden och ingångsvärden i den här diskussionen. Vi har försökt hantera den på ett sätt som gör två saker möjliga.

Det första är att vi fortfarande har kollektivavtalen som normerande på svensk arbetsmarknad. Vi behöver inte, som det var stora farhågor för när vi började arbetet, införa en lagstiftning när det gäller lönebildning. Det är jag oerhört glad över – det bevarar den svenska modellen.

Det andra handlar om att det är absolut möjligt och tillåtet att vidta konfliktåtgärder på svensk arbetsmarknad för att tvinga fram svenska kollektivavtal även när det gäller utstationerad arbetskraft i utländska företag.

Men det vi har fått göra, vilket jag beklagar, är att begränsa den rätten på det sätt som följer av EG-domen. Jag beklagar det, men vi är också bundna på det sätt som EG-domstolen uttolkar direktiven.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 67 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Ulf Holm har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att underlätta och stärka a-kassornas möjlighet att ge en både bättre och snabbare service åt arbetslösa som är berättigade till arbetslöshetsersättning.

Jag vill börja med att framhålla att det är olyckligt att enskilda drabbas ekonomiskt av långa handläggningstider vid ansökan om ersättning.

Precis som Ulf Holm påpekar i sin interpellation har handläggnings-tiden vid vissa arbetslöshetskassor ökat det senaste året. Den genomsnittliga handläggningstiden för majoriteten av ansökningar om inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning var i oktober tolv veckor. Det är en ökning med två veckor jämfört med oktober månad förra året. De här handläggningstiderna är en följd av den ekonomiska nedgång som lett till en ökad arbetsbelastning vid arbetslöshetskassorna.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att arbetslöshetsförsäkringen i Sverige handläggs av 32 självständiga arbetslöshetskassor. Det innebär ett begränsat handlingsutrymme för regeringen vad gäller handläggningen vid respektive arbetslöshetskassa. Det är upp till varje enskild arbetslöshetskassa att planera sin verksamhet på ett sådant sätt att de klarar av att fullgöra sin uppgift som administratör av arbetslöshetsförsäkringen. Det yttersta ansvaret för arbetslöshetskassornas handläggningstider vilar därför på arbetslöshetskassorna själva.

Samtidigt är arbetslöshetsförsäkringen komplicerad. Det är därför inte helt lätt att hitta personal med utbildning på området, utan det är något som kan ta tid.

Det är glädjande att Ulf Holm uppmärksammat de lagändringar som trädde i kraft i juli i år. De innebär att enskilda numera kan ansöka om medlemskap i en annan arbetslöshetskassa än arbetslöshetskassan Alfa så länge en tidigare anställning överensstämmer med arbetslöshetskassans verksamhetsområde. Lagändringen syftar bland annat till att avlasta arbetslöshetskassor med mer konjunktürkänsliga verksamhetsområden. Den har inte fått fullt genomslag ännu, men på sikt kommer den med all säkerhet att bidra till en jämnare arbetsbelastning mellan arbetslöshetskassorna. Därutöver vill jag tillägga att Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen kontinuerligt arbetar för att förenkla hanteringen av arbetsgivarintyget, något som också påverkar handläggningstiden.

Vad gäller enskilda som lämnar sjukförsäkringen vill jag framhålla det uppdrag som regeringen lämnade till Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan den 1 oktober i år. Uppdraget syftar bland annat till att den enskilde i god tid ska ges information och förberedas på vad som förväntas av honom eller henne inom ramen för arbetsmarknadspolitiken.

Sammanfattningsvis: På frågan om vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att underlätta arbetslöshetskassornas arbete är svaret att jag inte kommer att vidta några ytterligare åtgärder för tillfället.

Anf. 68 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret, för det är klart och tydligt. Men jag gillar inte innehållet i detta klara och tydliga besked, av den enkla

*Svar på
interpellationer*

anledningen att på den fråga jag ställde till arbetsmarknadsministern, vilka åtgärder han är beredd att vidta för att underlätta arbetslöshetskassornas arbete, är svaret att han inte kommer att vidta några ytterligare åtgärder.

Efter sin argumentation landar ministern i slutsatsen att den genomsnittliga handläggningstiden på a-kassorna har ökat med två veckor till sammanlagt tolv veckor. Det betyder att arbetslösa med inkomstrelaterad ersättning i genomsnitt får vänta i cirka tre månader på ersättning.

Det är detsamma som att vi skulle säga till de anställda i det här huset: Sorry, ni får vänta på er lön i tre månader för vi har ett krångligt regelsystem. Med tillägget: Men förhoppningsvis har ni välbeställda snälla föräldrar i livet eller kanske en moster som ställer upp under tiden och täcker upp för ersättningarna.

Ministerns svar är ärligt, som jag nämnde tidigare. Men svaret andas också, vilket är anmärkningsvärt, uppgivenhet. Jag uppfattar det faktiskt som att ministern har slängt in handduken, att han egentligen inser att det här har gått över styr och att han inte längre vet vad han ska göra.

Det finns saker som ministern kan göra.

Det första problemet är att det här drabbar den arbetslöse som får vänta på sin ersättning i upp till ett halvår. Vi har sett flera reportage om detta i tidningarna och i tv. Samtidigt vet vi att räkningarna kommer punktligt. Om a-kassornas myndighetsutövning präglas av kaos och tröghet vet vi att en annan myndighet, Kronofogdemyndigheten, är mycket effektiv. De har järnkoll och är blixtnabba med sitt uppdrag att driva in pengar av dem som inte har klarat av att betala sina räkningar.

Då duger det inte att uppgivet konstatera att arbetslöshetsförsäkringen handläggs av självständiga a-kassor och att regeringen därmed har begränsade möjligheter att styra. Det är inte sant. Regeringen kan styra. Det är precis det man har gjort när det gäller regelverket för a-kassorna. Där har man gjort det så pass komplicerat att just handläggningstiderna är längre.

Ministern svarar också att arbetslöshetsförsäkringen är komplicerad och att det därför inte är helt lätt att hitta personal med utbildning på området. Ja, det är ett problem. Och där kan regeringen agera för att underlätta de här sakerna.

Då måste väl regeringen vara lite självkritisk och fråga sig om den uppkomna situationen kan ha något att göra med det man gjort tidigare. Den frågan borde ministern besvara jakande: Ja, vi måste vara självkritiska, och vi måste nu ändra systemet.

Regeringen har gett IAF nya direktiv, och det är att de kontinuerligt ska arbeta för att förenkla hanteringen av arbetsgivarintyget, något som också kan påverka handläggningstiden. Tyvärr verkar inte regleringen ha gett någon effekt. Tvärtom är handläggningstiden längre nu än tidigare. Målet måste väl ändå vara att handläggningstiden ska minska.

För de arbetslösas skull hoppas jag att ministerns svar bara är ett uttryck för att regeringskollektivet har drabbats av det som vi alla kan drabbas av, en dålig dag på jobbet, och snabbt återkommer med besked om åtgärder som innebär det som anständigheten kräver, att människor som har rätt till ersättning också får sin ersättning.

Anf. 69 CHRISTINA AXELSSON (s):

Herr talman! När jag läser det här svaret blir jag verkligen förvånad. Ser inte ministern sin egen roll i att arbetslöshetsförsäkringen har blivit mer komplicerad? Här står det bara att arbetslöshetsförsäkringen är komplicerad. Men den har ju komplicerats ytterligare, precis som Ulf Holm alldeles nyss redogjorde för. Det är en roll som ministern har bidragit till. Ser då inte ministern sin roll i detta, att för att åtgärda det här problemet behöver man göra förenklingar?

Det är svårt att få ett arbetsgivarintyg i dag. Det kan vara svårt för den som har blivit arbetslös att få det papperet från sin före detta arbetsgivare. Det finns heller ingen väg att sanktionera de arbetsgivare som inte bistår med att skriva på arbetsgivarintyget. Jag undrar om ministern har kommit på några smarta lösningar så att man skulle kunna ändra på det förhållandet.

Sedan undrar jag över en sak. Ministern säger i svaret: "Lagändringen syftar bland annat till att avlasta arbetslöshetskassor med mer konjunktur känsliga verksamhetsområden." Varför tror ministern att det kommer att göra att man faktiskt kommer att få lättnader som ska kunna bidra till en jämnare belastning mellan arbetslöshetskassorna när vissa arbetslöshetskassor blir betydligt dyrare för dem som behöver nyttja dem?

Anf. 70 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Herr talman! Jag är faktiskt rätt upprörd över det som är grundproblematiken här och som Ulf Holm tar upp i sin interpellation. Det är väl klart som ... nu höll jag på att säga ett fult ord, men det ska jag inte göra. Det är väl självklart att om man betalar till en försäkring utgår man från att man ska få ersättning när man behöver den. Det är ju hela poängen med försäkringen.

Det ska vara rätt ersättning i rätt tid till rätt person. Man kan utan att tveka hålla med i det som Ulf Holm konstaterade: Att vänta på sin ersättning i tre månader är inte okej. Det är det verkligen inte.

Från både Ulf Holm och Christina Axelsson får vi höra att det är våra förändringar som skulle ha påverkat detta. Det är möjligt att det är så, men man ska komma ihåg att handläggningstiden för den som har rätt till inkomstrelaterad ersättning har gått från tio veckor 2007 och 2008 till tolv veckor 2009. Samtidigt har det skett en ökning av arbetslösheten under det senaste året med 2 ½ procentenheter. Den stora förändringen vi gjorde när det gäller a-kassorna skedde ju 2007. Det kan alltså inte vara hela förklaringen.

Det är också viktigt att man funderar över vad vi har gjort för att hjälpa till. I samband med att vi gjorde dessa förändringar förra året sköt vi ju till en kvarts miljard kronor i stöd till a-kassorna just för att hantera de administrativa förändringarna. Vi har alltså inte suttit överksamma och låtit bli att göra något, utan vi har också tillskjutit medel för att a-kassorna ska kunna förändra sina rutiner och organisationer för att kunna hantera det problem som växer.

Det är också viktigt att påpeka att alla kassor inte har samma typ av problem. Det är några kassor som skiljer ut sig, bland andra Alfakassan, och det handlar bland annat om att man har många med grundersättning och många med ganska komplicerade bilder – personer som har haft flera

Prot. 2009/10:34

20 november

Svar på
interpellationer

olika arbetsgivare, vilket, som Christina Axelsson pekar på, kräver olika typer av arbetsgivarintyg.

Vi kommer naturligtvis att fortsätta jobba med att förenkla och underlätta administrationen av detta. Det jobbar Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen med just nu.

I grunden är min och regeringens syn – detta har vi diskuterat många gånger – att det finns skäl att eftersträva att alla som arbetar ska omfattas av en arbetslöshetsförsäkring, ett inkomstrelaterat försäkringsskydd. Jag ser framför mig att om dagens system, alldeles oavsett förändringarna, inte levererar det som är själva poängen med systemet, det vill säga rätt ersättning i rätt tid till rätt person, är det inte orimligt att frågan prövas av den kommande parlamentariska socialförsäkringsutredningen, vars syfte är att också se över arbetslöshetsförsäkringen i det här ljuset.

Oavsett vad vi tycker om organisationen – om den inte levererar det vi vill att den ska leverera måste vi fråga oss om det finns en bättre och mer välfungerande organisation.

Svaret är alltså att vi på kort sikt ser till att tillskjuta medel till a-kassorna, en kvarts miljard, för att de ska kunna underlätta sin administration. Vi ligger på när det gäller förenklingar, tillsammans med Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, så att vi får en administration som är så förbättrad det alls är möjligt mot bakgrund av att rätt pengar ska komma till rätt person. Det finns ju ett rättssäkerhetselement i detta också.

På lång sikt måste man nog ändå ifrågasätta organisationen av arbetslöshetsförsäkringen. Är detta den rätta modellen om man inte klarar av sin uppgift, eller finns det en bättre modell? Jag ser fram emot ett gott arbete i den utredningen.

Anf. 71 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Det blev lite tydligare än svaret i ministerns första inlägg, även om ministern höll på att svära i kammaren. Men det är ett uttryck för att ministern inser att det är ett problem som man står inför. Tyvärr kan jag inte se mycket av vad ministern tänker göra åt det.

De extra pengar som ministern pratar om är det ju nu ganska länge sedan de skickades ut, och vi har fortfarande inte sett några effekter av dem. Visst handlar det till en viss del om att det har blivit fler arbetslösa, men det är inte hela förklaringen.

Generaldirektören för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen har sagt att det inte borde ta mer än fyra veckor att få rätt ersättning utbetald. Det är ganska långt mellan dagens tolv veckor och målet fyra veckor. Där finns mycket kvar att göra.

Men man borde väl kunna göra saker redan nu, bland annat det här med arbetsgivarintyget som också Christina Axelsson var inne på. Det måste kunna ske förbättringar där, så att det inte är lika komplicerat. Jag håller med ministern om att det är klart att rätt ersättning ska utbetalas till rätt person och att det måste finnas ett intyg, men man borde kunna göra förenklingar i det arbetet.

Det andra jag skulle vilja ge ministern tips om är att se till att det blev sanktioner när utbetalningar drar ut på tiden, inte i den meningen att man drar in statsstöd men däremot att man ser till att man blir skyldig att

betala ränta till den arbetslöse som får vänta på sin ersättning mer än ett visst antal dagar. Det skulle sätta press på a-kassorna att snabba på arbetet.

Det är också sant som ministern säger att detta inte gäller alla 32 kassorna. IF Metall har ju, trots att det kanske är den a-kassa som har fått flest nya arbetslösa, klarat hanteringen alldeles utmärkt och inte sett någon direkt ökning av handläggningstiderna. Det är vissa specifika kassor som har problem. Där menar jag att ministern borde gå in och ge aktivt stöd för att de ska klara av handläggningstiden. Det är inte rimligt att man ska behöva vänta tre fyra månader på att få den ersättning som man har rätt att få.

Ministern kan inte bara svara att han inte kommer att vidta några ytterligare åtgärder. Det räcker inte. Det finns mer att göra.

På den sista punkten som arbetsmarknadsministern tar upp, om det långsiktiga, tycker jag att han har en viss poäng. Arbetsmarknadsministern vet också att vi i Miljöpartiet är inne på att vi borde ha en arbetslivsstrygghetsförsäkring som omfattar alla. Det har inget att göra med obligatorisk a-kassa, ett förslag som regeringen utredde och tack och lov sedan stoppade i papperskorgen, utan det är en annan sorts allmän försäkring som vi tycker att man borde se över i en parlamentarisk utredning. Det får vi väl återkomma till längre fram.

Den fråga som interpellationsdebatten i dag handlar om är: Vad gör vi åt situationen i dag? Där är jag väldigt besviken på att ministern inte är beredd att vidta några ytterligare åtgärder.

Anf. 72 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Det är bra att arbetsmarknadsministern säger att man nu ska minska på krånglet efter det att man har krånglat till det. Det är bra. Förr var arbetsgivarintyget på en A4-sida. I dag är det på fyra A4-sidor, vilket gör att många faktiskt inte riktigt klarar av att fylla i det. Därför är det många som får skickas tillbaka och som får gå en vända till. Man får väl hoppas att det blir rätt den gången. Det är inte många som blir rätt från början.

Tiden fyra veckor, som det talades om innan, är den minimala tid som det skulle ta om man hade alla papper klara när man skickar in dem. När över 90 procent av alla arbetsgivarintyg är felaktiga kan nog också ministern förstå vilket problem detta är.

Jag var häromdagen på ett seminarium där vi diskuterade överskuld-sättning. Det är väldigt många människor i Sverige – 480 000 sade man – som är överskuldssatta i dag. En väg in i överskuldssättning är just att man inte får sin a-kassa när man har rätt att få den. Då måste man hanka sig fram och får låna till både mat, bostad och annat innan man får pengarna från a-kassan. Det ligger i allas vårt intresse att vi får bukt med det här.

Vi får väl se vilka åtgärder ministern nu kommer att vidta för att kanske från början ta tag i problemet med arbetsgivarintygen.

Anf. 73 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Fru talman! Jag konstaterar att genomsnittstiden för att få inkomstrelaterad ersättning har gått från tio veckor till tolv veckor på två år. Den ökningen är helt hänförlig till det senaste året, när arbetslösheten har ökat med 2 ½ procentenhet.

Prot. 2009/10:34
20 november

*Svar på
interpellationer*

De stora förändringarna av arbetslöshetsförsäkringen gjorde vi ju 2007. Alltså kan jag inte dra den slutsats som Christina Axelsson gör, att det i huvudsak är förändringarna i a-kassesystemet som är orsaken. Det är snarare arbetslöshetsutvecklingen som är orsaken till förseningen.

Detta är naturligtvis ändå helt oacceptabelt. Jag ansluter mig till grundinställningen att det inte ska behöva ta mer än fyra veckor att få sin ersättning. Det är väl ändå inte orimligt? Det är bara det att fyra veckor i snittid för att få ersättning har det inte ens varit under socialdemokratiska regeringar. Därför blir den fråga som hänger kvar i luften: Vad gör vi om inte dagens system levererar det vi vill?

Vi har tillskjutit en kvarts miljard för att underlätta det administrativa arbetet. Man kan möjligen ställa en motfråga. Nu har det gått från tio till tolv veckor. Hade vi inte gjort det här kanske det hade varit värre. Vad vet jag?

Men den grundläggande frågan är: Finns det ett bättre system för att organisera detta som leder till att människor faktiskt får den ersättning de har rätt till i rätt tid?

En del i det här är det fortsatta arbetet med att underlätta när det gäller administration och när det gäller arbetsgivarintyg och annat. Det kommer vi att fortsätta med.

Samtidigt kommer vi naturligtvis att fortsätta jobba tillsammans med Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen för att följa upp de åtgärder som faktiskt är vidtagna.

Alfakassan har trots allt fördubblat antalet medarbetare i år för att just beta av de här långa handläggningstiderna, och de gör ett väldigt gott arbete.

Ingen skugga ska falla på de enskilda personer som arbetar på de här a-kassorna. De sliter och jobbar och försöker naturligtvis leverera det som de vill leverera. Det handlar just om att människor ska få sina pengar. Men det är klart att de med komplicerade ärenden och en stark tillströmning har en oerhört hög arbetsbelastning.

Anf. 74 ULF HOLM (mp):

Fru talman! Jag tycker att det låter konstigt när ministern säger att det inte har skett några förändringar som påtagligt skulle kunna ha ändrat handläggningstiden.

Vi vet ju att arbetsgivarintygen har ändrats. De är mycket mer omfattande i dag. Det är klart att det blir mer komplicerat för arbetsgivare att fylla i dem. Det är också mer komplicerat när de måste kontrolleras hos a-kassan. Det är då naturligt att det tar längre tid.

Det heta tipset är att man ska förenkla de här intygen ordentligt och göra det mycket skyndsamt för att de som nu har rätt till ersättning också ska få den.

Man ska kanske ge en stor eloge till alla dem som jobbar på kassorna för att de lyckas handlägga det här så pass snabbt, eller hur man nu ska uttrycka sig, trots att det är så himla komplicerat.

Det som är beklagligt är att regeringen inte tycks inse att de har något ansvar och att de inte anser att de kan göra någonting – de säger att det är självständiga kassor som har det här ansvaret. Detta är inte sant. Ministern kan göra mycket mer än vad ministern tror.

I det här fallet anser jag alltså att ministern ska agera. I många andra fall tycker jag att ministern kan stanna kvar på departementet. Men just här tycker jag att ministern måste agera för att se till att de som faktiskt har rätt till en ersättning också får den inom en rimlig tid.

Man kan gå så långt som att säga: Har inte kassorna lyckats komma fram till ett beslut inom fyra veckor betalas det ut per automatik. Det är ganska drastiskt, men det skulle kunna vara ett sätt. Tyvärr är risken då att det blir fel, och det vill vi faktiskt också undvika.

Men jag uppmanar regeringen att ta till sig de förändringar som jag förespråkar och att genomföra dem så snart som möjligt för att vi ska få en förändring i rätt riktning.

Anf. 75 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Fru talman! Ja, det här är komplicerad materia. Jag tror att det var för ett och ett halvt år sedan eller någonting sådant som vi hade en stor diskussion om fusk och felaktiga utbetalningar. Det vill man naturligtvis också undvika. Det ska vara rätt ersättning till rätt person i rätt tid. Där är vi helt överens.

Jag har absolut ingenting emot att vi förenklar arbetsgivarintyget. Tvärtom jobbar vi tillsammans med Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen för att få till stånd förenklningar som gör att vi med ett rättssäkert slutresultat ändå kan förenkla för handläggarna att faktiskt fatta beslut.

Diskussionen om att man inom en viss tid, om inget beslut har fattats, betalar ut någonting är inte ointressant, ska jag säga. Det är klart att man kan fundera över – det har vi också gjort – om det finns en möjlighet att betala ut grundbeloppet för att sedan i efterhand korrigera när man har kommit fram till beslut. Då har man åtminstone någon typ av ersättning under en period.

Vi har inte avslutat den funderingen än, kan jag avslöja, utan vi tittar på om den typen av möjligheter finns. Men det är inte alldeles oproblematiskt, ska jag erkänna. Vem ska betala det, och hur ska det gå till? Det väcker en mängd nya frågor. Men i grunden är Ulf Holm och jag helt överens. Det ska vara rätt ersättning till rätt person i rätt tid. Det ska egentligen inte behöva ta mer än fyra veckor. Det måste ändå vara den målsättning som vi arbetar efter.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2009/10:94 om regeringens hantering av propositionen om stöd till personer som lämnar sjukförsäkringen

Anf. 76 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Fru talman! Patrik Björck har frågat mig om jag avser att ta några initiativ vad gäller den information som lämnats till de personer som kommer att lämna sjukförsäkringen från och med årsskiftet. Han påtalar att informationen baserats på en proposition som inte existerar och som inte heller har beslutats av riksdagen. Patrik Björck har även frågat mig om jag avser att ta initiativ så att utförsäkringen skjuts upp till dess att man

kan lämna besked om vad som kommer att gälla, alternativt ändra regeringens förslag så att de drabbade inte får besked för sent.

Regeringen anser, precis som Patrik Björck, att de personer som kommer att lämna sjukförsäkringen efter årsskiftet måste få besked om vad som kommer att gälla när de lämnar sjukförsäkringen. Därför lämnade regeringen, den 1 oktober i år, ett uppdrag till Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan som bland annat syftar till att den enskilde i god tid ska ges information och förberedas på vad som förväntas av honom eller henne inom ramen för arbetsmarknadspolitiken.

Försäkringskassan har till berörda personer skickat ut ett informationsmaterial av vilket det klart och tydligt framgår att riksdagen ännu inte fattat beslut om de nya reglerna. Vidare framgår att förslagen kan komma att justeras. Beskeden bygger inte på spekulationer. Av budgetpropositionen för 2010 framgår att regeringen i alla väsentliga delar har tagit fasta på de förslag som lämnades i promemorian *Stöd till personer som lämnar sjukförsäkringen – temporära förändringar i arbetslöshetsförsäkringen (Ds 2009:46)*. Ett antal remissinstanser gavs möjlighet att uttala sig om förslagen i promemorian, och utifrån inkomna remissynpunkter har förslagen reviderats något, vilket framgår av själva propositionen som lämnades till riksdagen den 13 november. Huvudinriktningen på förslagen ligger dock fast. Självklart kommer de personer som berörs av förslagen att skyndsamt informeras om de justeringar som gjorts.

Mot bakgrund av detta har jag för närvarande inte för avsikt att vidta några ytterligare åtgärder.

Anf. 77 PATRIK BJÖRCK (s):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret!

Som sagt: Under hösten har Försäkringskassan på regeringens uppdrag informerat dem som riskerar utförsäkring den 1 januari om en proposition som inte existerar och än mindre är beslutad av riksdagen. Det är naturligtvis en mycket märklig hantering.

Att de som ska utförsäkras har rätt att få besked om vad som väntar dem är naturligtvis självklart, men det måste naturligtvis vara ett besked som grundar sig på lag och inte på spekulationer.

För att man ska förstå lite grann vad som ligger bakom den här interpellationen får man titta på hur kronologin ser ut.

Den 21 september lades budgetpropositionen fram. Den 24 september lades departementsskrivelsen fram. Den låg så småningom till grund för en proposition som aviserades till den 16 november och som lades fram den 13 november. Det kommer troligen att beslutas om den i riksdagen i mitten av december.

I mitten av december vet vi alltså vad det här beslutet kommer att bli. Vi vet möjligen i början av december hur betänkandet ser ut. I dag vet vi hur propositionen ser ut.

När Försäkringskassan började informera de arbetslösa om hur de skulle försörja sig visste vi egentligen ingenting.

Tittar man i svaret ser man också att det blir lite märkligt med kronologin. Ministern säger nämligen: ”Av budgetpropositionen för 2010 framgår att regeringen i alla väsentliga delar har tagit fasta på de förslag som lämnades i promemorian *Stöd till personer som lämnar sjukförsäk-*

Jag undrar hur man i budgetpropositionen kunde ta fasta på en Ds som lades fram tre dagar efter budgetpropositionen. Det är någonting som gör att man undrar lite grann hur man tänkte när det här förslaget skrevs.

Varför är jag så upprörd över det här, och varför tycker jag att detta är så viktigt att interpellera ministern om? Jo, när man ser hur det här ärendet har hanterats inser man vad det får för konsekvenser för den som blir informerad.

För den som blir informerad rätt kan det innebära att man får försörja sig på 680 kronor om dagen. För den som blir informerad fel kan det innebära att man får försörja sig på 223 kronor per dag.

Det kunde möjligen uppfattas som lite bagatellartat om man inte visste att detta drabbar människor som redan är hårt ekonomiskt utsatta. Regeringen hanterar deras framtida försörjning med den enorma nonchalans som man kan se i det här fallet.

Det innebär också att det har skett förändringar från det att Försäkringskassan började informera utifrån en departementsskrivelse i början av oktober fram till den proposition som nu läggs fram. Vi vet ännu inte hur betänkandet ser ut. Vi vet ännu mindre hur beslutet kommer att se ut.

Den förändring som har skett hittills har inneburit att ett antal av de personer som utförsäkras den 1 januari har fått helt fel information. De har fått informationen att om de lämnade sin a-kassa från den 1 januari 2007 hade de rätt att få ett snabbspår tillbaka till att få en inkomstrelaterad ersättning. För så stod det i departementsskrivelsen som Försäkringskassan på regeringens uppdrag informerade om.

I propositionen som sedan läggs fram den 13 november framgår det att man faktiskt också hade rätt att få den möjligheten om man hade lämnat sin arbetslöshetskassa från och med i oktober 2006, alltså när regeringen lade fram sitt första förslag om slakten på arbetslöshetsförsäkringen. Då var det många som insåg att det var dyrt att vara med och att de troligen aldrig skulle få ersättning och lämnade kassan.

De personerna har berövats möjligheten att ta del av en inkomstbaserad ersättning efter den 1 januari på grund av regeringens sätt att informera om detta.

Anf. 78 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Fru talman! Låt mig börja med utgångspunkten för förändringarna. Vi har haft tusentals personer som i många år har gått sjukskrivna utan att någon enda person, någon enda myndighet har frågat vad de kan göra för dem, utan att någon enda person har frågat på vilket sätt de kan hjälpa till med deras rehabilitering för att de ska kunna komma tillbaka, på vilket sätt de kan stödja dem för att de ska ha en möjlighet att återinträda på arbetsmarknaden.

Ingen har brytt sig. Det är det största sveket av alla att människor har tillåtits gå sjukskrivna år ut och år in utan att få någon som helst hjälp. Syftet med den här reformen var att inte längre tillåta att människor får gå på det sättet utan att någon bryr sig.

Det som händer vid årsskiftet är att de som har nått upp till taket i sjukförsäkringen kommer att komma till Arbetsförmedlingen. Där får de ett introduktionsprogram på ett antal månader där man går igenom arbetsförmågan och hur man kan återupprätta den arbetsförmåga som de borde kunna ha kvar.

Det tydliga beskedet till de människor som berörs är för det första att ingen kommer att lämnas utan ersättning, för det andra att alla kommer att få hjälp av Arbetsförmedlingen med detta introduktionsprogram och för det tredje att de som fortfarande inte har arbetsförmåga och är sjuka har en möjlighet att gå tillbaka till sjukförsäkringen under vissa omständigheter.

I det informationsmaterial som Försäkringskassan har skickat ut finns underrubriken "Vad händer nu?" Där skriver Försäkringskassan: Din personliga handläggare kommer att kontakta dig inom de närmaste veckorna för att boka ett möte med Arbetsförmedlingen. Vid det mötet kan du ställa frågor om det introduktionsprogram som Arbetsförmedlingen kommer att erbjuda. Du kommer också att få praktisk information om vad som kommer att hända.

Det innebär att även om vi nu diskuterar kronologi och så vidare – det kan vi naturligtvis diskutera – får man vid det mötet just den information som gäller och finns. Därmed är grundförutsättningarna uppfyllda, nämligen att rätt person i det här systemet ska få rätt ersättning i rätt tid och veta på vilket sätt man kan få den hjälp som man tidigare har blivit berövad under så lång tid.

Anf. 79 PATRIK BJÖRCK (s):

Fru talman! Jag vet inte om ministern talar av okunskap eller medvetet förvränger sanningen. Det är naturligtvis inte möjligt att informera om något som inte finns.

Den 13 november fick vi se innehållet i propositionen. Vi såg att den på ett påtagligt sätt hade förändrats från den departementsskrivelse som var utgångspunkten för den information som Försäkringskassan gav de människor som nu tvingas bli utförsäkrade den 1 januari.

Den stora skillnaden är att det inte ansågs finnas anledning för en stor grupp att söka medlemskap i en a-kassa, eftersom de hade gått ur under hösten. Det är det som är skillnaden mellan kanske 223 kronor om dagen och 680 kronor om dagen för den enskilde.

Jag kan som utförsäkrad från sjukförsäkringen bli informerad om detta den 13 november, förutsatt att en försäkringstjänsteman har propositionen i sin hand samma dag som den delas ut i riksdagen och förutsatt att man just den dagen har ett möte med mig. Då kan jag få reda på att nu är det 13 dagar för sent för mig att bli medlem i en a-kassa för att kunna få ersättning från januari. Den sista oktober var nämligen sista möjligheten att bli medlem i en a-kassa för att man ska kunna ta del av den inkomstbaserade ersättningen.

I allra bästa fall får jag reda på det 13 dagar för sent. Troligen har det stora flertalet av de människorna än i denna dag inte fått reda på att regeringens handläggning av det här ärendet berövar dem hundratals kronor om dagen.

De har fått fel information. Regeringen har valt att handlägga ärendet på ett sådant nonchalant sätt gentemot en stor grupp i samhället som ekonomiskt är oerhört utsatt och som den 1 januari utförsäkras. De har frågat sig hur deras försörjning ska lösas efter den 1 januari. De ringer till Försäkringskassan. Det är en försäkringskassa som på regeringens uppdrag informerar felaktigt. De ringer till arbetslöshetskassorna som svarar att de inte har fått någon information, så det är svårt för dem att informera om vad man ska göra.

De ringer förtvivlat runt och får i bästa fall 13 dagar för sent reda på vad det är som gäller. Det är inte en liten fråga. Det är inte en fråga som man kan rycka på axlarna åt genom att säga: om vi nu ska hålla oss till kronologin. Det är en fråga som ställer stora grupper av människor på bar backe, bara genom regeringens sätt att hantera den.

Det är en annan sak att hela regeringens arbetsmarknadspolitik är ett fiasko, ett misslyckande. Hela regeringens politik när det gäller rehabilitering är ett fiasko, ett misslyckande. Det återkommer vi till i andra interpellationsdebatter. Det kommer vi att få all anledning att diskutera med regeringen ända fram till att den avgår nästa år och vi får en möjlighet att återupprätta arbetsmarknadspolitiken i det här landet och ta ansvar för de människor som regeringen i dag ställer på bar backe.

Men just nu i denna interpellationsdebatt handlar det om hur regeringen medvetet eller av okunskap sätter en stor grupp människor i en väldigt svår situation, människor som i dag redan är oerhört utsatta. Det gör man bara genom sitt sätt att hantera ärendet.

Man skulle i dag kunna ge besked och säga att det inte är rimligt att så många människor på grund av regeringens medvetet felaktiga information råkar illa ut. Vi ändrar oss. Det beskedet skulle man kunna ge. Kan vi få det?

Anf. 80 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad jag ska säga. Patrik Björck har en konsekvens i sitt debatterande som dels lite är konspirationsteoretikernas julafton, dels "pinnar" alla hemskheter i världen på mig och regeringen. Det är inte riktigt trovärdigt.

Den politik som har lett till att så många människor i decennier, i årtal, aldrig har fått frågan vad man kan göra för dem, vilken typ av rehabilitering man kan ge dem och vad man kan göra för att hjälpa dem att komma tillbaka till arbetsmarknaden är en politik som Patrik Björck står för. Det är han, hans parti och hans regeringar tidigare som har lämnat de människorna på det sättet. Jag tycker att det är ovärdigt.

En stor del av det förra debattinlägget handlade om att man inte skulle få någon inkomstrelaterad ersättning över huvud taget om man inte blir medlem före den 1 november. Jag vill påpeka att det inte är riktigt sant. Om man ansöker om medlemskap i november får man inkomstrelaterad ersättning i februari. Det är alltså inte så att man lämnas på bar backe.

Den här informationen tycker jag att man naturligtvis måste sprida, och jag vet att både Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan gör just detta för att få ut informationen.

Anf. 81 PATRIK BJÖRCK (s):

Fru talman! Jag sade förut att vi har olika uppfattningar om hur arbetsmarknadspolitiken ska föras och att det finns anledning att ta det i en annan debatt. Men det vi debatterar nu är inte något oväsentligt, och det är definitivt inte någon konspiration.

Det är självklart så att en del av de här människorna fortfarande kan nås med rätt information så att de hinner bli medlemmar före den 30 november. Försäkringskassan har några dagar på sig att informera 17 000 personer om detta. Man kanske hinner med några stycken med de här personliga mötena. Man kanske kan rädda några som "bara" blir berövade sin ersättning en månad. *Bara* en månad utan inkomst, säger arbetsmarknadsministern som om det skulle vara något man lättvindigt hanterar efter att ha varit sjukskriven en längre period och redan har en ekonomi som är svårt ansatt. Då är det "bara" en månad man blir utan inkomst – i bästa fall.

Det skulle vara ett svar på den här missen som regeringen har gjort. Det är nämligen en miss. Det är en hanteringsmiss som visar att man saknar inlevelse i hur människor som är svårt utsatta har det. Det är en avsaknad av inlevelse som är genuin att man kan hävda att en månad utan inkomst för en långtidssjukskriven är en bagatell.

Det är det vi debatterar i den här interpellationen. Att vi har olika uppfattningar om arbetsmarknadspolitiken vet vi redan. Det vet svenska folket, och det kommer att straffa sig för den här regeringen när valet kommer.

Men nu har ministern en möjlighet att ge svaret att han ska ändra det här misstaget som regeringen har gjort och som ställer så många människor på bar backe.

Anf. 82 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att Patrik Björck nu vurmar för denna grupp människor, men under tolv års maktinnehav var Patrik Björck och hans kolleger tysta och lät dessa människor med långvarig sjukskrivning stå kvar utan att få någon som helst hjälp och utan att få något som helst samtal från någon som bryr sig.

När vi nu försöker bryta detta är det också fel. Det spelar egentligen ingen roll hur man gör, för i Patrik Björcks värld är allting fel.

Vi saknar inlevelse, säger han. Men snälla nån, Patrik Björck! Det är precis av det skälet som vi gör de här förändringarna, för vi tycker inte att det är rimligt att människor kan gå sjukskrivna år ut och år in utan att någon över huvud taget bryr sig eller ställer frågan: Vad kan vi göra för dig för att du ska komma tillbaka i arbete och för att du ska ha möjlighet att vara med, ha en arbetsgemenskap, bidra, tjäna pengar och leva på din lön?

Allt detta bortser Patrik Björck ifrån, och jag tycker det är där inlevelsen saknas. Patrik Björck står för den gamla hederliga socialdemokratiska linjen: Hellre ett rejält bidrag än ett arbete att gå till!

Det är sorgligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2009/10:FPM30 Meddelande om långsiktig hållbarhet i de offentliga finanserna *KOM(2009)545* till finansutskottet

13 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

2009/10:N7 till näringsutskottet

2009/10:Kr4 till kulturutskottet

14 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 2009/10:51 Enklare och tydligare regler för förnybar elproduktion, m.m.

2009/10:N8 av Kent Persson m.fl. (v)

2009/10:N9 av Per Bolund m.fl. (mp)

Skatteutskottets betänkanden

2009/10:SkU1 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

2009/10:SkU3 Riksrevisionens styrelses redogörelse om regeringens redovisning av skatteuppskov

2009/10:SkU9 Vissa ändringar av reglerna om avdrag för resor mellan bostaden och arbetsplatsen

2009/10:SkU10 Stämpelskatt vid förvärv av fast egendom och tomträtter genom vissa slag av delning

2009/10:SkU11 Ändrade regler om beskattning av vissa penninglån och slopande av avdragsrätten för ränta på sådana lån

2009/10:SkU13 Prissättningsbesked vid internationella transaktioner

2009/10:SkU16 Beskattning av andelsbyten vid utflyttning

2009/10:SkU17 Anstånd med inbetalning av skatt i samband med uttagsbeskattning, m.m.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

2009/10:AU3 Vissa ändringar i arbetslöshetsförsäkringen

15 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 20 november

2009/10:122 Uppgifter för statliga myndigheter och försäljningen av Apoteket AB

av *Eva-Lena Jansson* (s)

till socialminister Göran Hägglund (kd)

2009/10:123 Nationell skoterpolitik

av *Gunnar Sandberg* (s)

till miljöminister Andreas Carlgren (c)

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 24 november.

16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 20 november

2009/10:223 Kryssningskaj i Visby

av *Christer Engelhardt* (s)

till statsrådet Åsa Torstensson (c)

2009/10:224 Åtgärder för långtidssjukskrivna

av *Jasenko Omanovic* (s)

till statsrådet Cristina Husmark Pehrsson (m)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 24 november.

17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 19 november

2009/10:167 Beskattning av kooperativ vindkraft

av *Marie Nordén* (s)

till finansminister Anders Borg (m)

2009/10:171 Biståndsminister Gunilla Carlssons besök i Addis Abeba

av *Carina Hägg* (s)

till statsrådet Gunilla Carlsson (m)

2009/10:173 Kairo + 15

av *Carina Hägg* (s)

till statsrådet Gunilla Carlsson (m)

2009/10:185 Ägarengagemang och delägarskap

av *Jan Emanuel Johansson* (s)

till finansminister Anders Borg (m)

Prot. 2009/10:34

20 november

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 24 november.

18 § Kammaren åtskildes kl. 13.24.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdet början till och med 5 §
anf. 30 (delvis),

av talmannen därefter till och med 10 § anf. 72 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Eva-Lena Ekman

Innehållsförteckning

1 § Aktuell debatt: Regeringens styrning av det statliga ägandet i Vattenfall	1
Anf. 1 PETER ERIKSSON (mp)	1
Anf. 2 Näringsminister MAUD OLOFSSON (c)	1
Anf. 3 PETER ERIKSSON (mp)	3
Anf. 4 TOMAS ENEROTH (s)	5
Anf. 5 BJÖRN HAMILTON (m)	7
Anf. 6 Tredje vice talman LISELOTT HAGBERG (fp)	8
Anf. 7 MIKAEL OSCARSSON (kd)	10
Anf. 8 LARS OHLY (v)	11
Anf. 9 Näringsminister MAUD OLOFSSON (c)	13
Anf. 10 PETER ERIKSSON (mp)	14
Anf. 11 TOMAS ENEROTH (s)	15
Anf. 12 BJÖRN HAMILTON (m)	16
Anf. 13 Tredje vice talman LISELOTT HAGBERG (fp)	17
Anf. 14 MIKAEL OSCARSSON (kd)	18
Anf. 15 LARS OHLY (v)	19
Anf. 16 Näringsminister MAUD OLOFSSON (c)	20
Anf. 17 PETER ERIKSSON (mp)	21
Anf. 18 TOMAS ENEROTH (s)	21
Anf. 19 BJÖRN HAMILTON (m)	22
Anf. 20 Tredje vice talman LISELOTT HAGBERG (fp)	23
Anf. 21 MIKAEL OSCARSSON (kd)	23
Anf. 22 LARS OHLY (v)	24
Anf. 23 Näringsminister MAUD OLOFSSON (c)	24
2 § Meddelande om frågestund	25
3 § Meddelande om aktuell debatt	25
4 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	26
5 § Svar på interpellation 2009/10:93 om sambors arvsrätt	27
Anf. 24 Justitieminister BEATRICE ASK (m)	27
Anf. 25 LISELOTTE OLSSON (v)	28
Anf. 26 ANTI AVSAN (m)	29
Anf. 27 Justitieminister BEATRICE ASK (m)	29
Anf. 28 LISELOTTE OLSSON (v)	30
Anf. 29 ANTI AVSAN (m)	32
Anf. 30 BÖRJE VESTLUND (s)	32
Anf. 31 Justitieminister BEATRICE ASK (m)	33
Anf. 32 LISELOTTE OLSSON (v)	34
Anf. 33 BÖRJE VESTLUND (s)	34
Anf. 34 Justitieminister BEATRICE ASK (m)	35
6 § Svar på interpellation 2009/10:55 om jämställdhet i arbetslivet	35
Anf. 35 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m)	35
Anf. 36 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	36

Anf. 37 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	37
Anf. 38 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s).....	38
Anf. 39 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	39
Anf. 40 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s).....	40
Anf. 41 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	41
7 § Svar på interpellation 2009/10:62 om	
ungdomsarbetslösheten i Stockholmsregionen	41
Anf. 42 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	41
Anf. 43 BÖRJE VESTLUND (s)	42
Anf. 44 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	43
Anf. 45 BÖRJE VESTLUND (s)	44
Anf. 46 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	45
Anf. 47 BÖRJE VESTLUND (s)	47
Anf. 48 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	47
8 § Svar på interpellation 2009/10:80 om gränsproblematiken	48
Anf. 49 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	48
Anf. 50 LARS MEJERN LARSSON (s).....	48
Anf. 51 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	50
Anf. 52 LARS MEJERN LARSSON (s).....	50
Anf. 53 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	51
Anf. 54 LARS MEJERN LARSSON (s).....	52
Anf. 55 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	52
9 § Svar på interpellation 2009/10:90 om den svenska	
arbetsmarknadsmodellen	52
Anf. 56 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	52
Anf. 57 TORGNÝ JOHANSSON (s).....	53
Anf. 58 MEERI WASBERG (s).....	54
Anf. 59 PATRIK BJÖRCK (s).....	55
Anf. 60 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	56
Anf. 61 TORGNÝ JOHANSSON (s).....	57
Anf. 62 MEERI WASBERG (s).....	58
Anf. 63 PATRIK BJÖRCK (s).....	59
Anf. 64 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO	
LITTORIN (m).....	59
Anf. 65 TORGNÝ JOHANSSON (s).....	60

Anf. 66 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	60
10 § Svar på interpellation 2009/10:91 om sena utbetalningar från a-kassorna	61
Anf. 67 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	61
Anf. 68 ULF HOLM (mp).....	61
Anf. 69 CHRISTINA AXELSSON (s)	63
Anf. 70 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	63
Anf. 71 ULF HOLM (mp).....	64
Anf. 72 CHRISTINA AXELSSON (s)	65
Anf. 73 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	65
Anf. 74 ULF HOLM (mp).....	66
Anf. 75 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	67
11 § Svar på interpellation 2009/10:94 om regeringens hantering av propositionen om stöd till personer som lämnar sjukförsäkringen.....	67
Anf. 76 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	67
Anf. 77 PATRIK BJÖRCK (s).....	68
Anf. 78 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	69
Anf. 79 PATRIK BJÖRCK (s).....	70
Anf. 80 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	71
Anf. 81 PATRIK BJÖRCK (s).....	72
Anf. 82 Arbetsmarknadsminister SVEN OTTO LITTORIN (m).....	72
12 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	73
13 § Hänvisning av ärenden till utskott	73
14 § Bordläggning.....	73
15 § Anmälan om interpellationer	74
16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	74
17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	74
18 § Kammaren åtskildes kl. 13.24.	75

